

RAKENNETUN YMPÄRISTÖN INVENTOINTI

Tampereen Kaleva

LAHDEN AMMATTIKORKEAKOULU
Tekniikan ala
Ympäristötekniologian koulutusohjelma
Miljöosuunnittelu
Opinnäytetyö
Kevät 2011
Linda Hakkarainen

Lahden ammattikorkeakoulu
Ympäristötekniikan koulutusohjelma

HAKKARAINEN, LINDA:

Rakennetun ympäristön inventointi
Tampereen Kaleva

Miljöösunnittelun opinnäytetyö, 90 sivua, 3 liitesivua

Kevät 2011

TIIVISTELMÄ

Tämä opinnäytetyö pohjautuu Tampereen kaupungin tarpeeseen tuottaa tietoa Kalevan alueesta ja sen eri osien nykytilasta. Kalevan kirkko ja kaupunginosa kuuluvat Museoviraston päivitettyyn RKY 2009 -inventointiluetteloon, minkä vuoksi Tampereen kaupungille on syntynyt tarve laatia Kalevan kulttuuriympäristön inventointi. Tähän opinnäytetyöhön koottu aineisto Kalevan alueesta toimii lähtötietona varsinaiselle kulttuuriympäristön inventoinnille.

Rakennetun ympäristön inventointia pohjustavassa osassa käsitellään rakennettuja kulttuuriympäristöjä ja niiden lainsäädännöllistä asemaa maankäytön suunnittelussa. Osiossa perehdytään lisäksi erilaisiin rakennetun ympäristön inventointeihin ja niiden merkitykseen kaavasunnittelun apuvälineenä.

Kalevan rakennetun ympäristön inventoinnissa tutustutaan aluksi Kaleva alueen tunnusomaisiin piirteisiin sekä alueen historiaan ja rakentumiseen. Osiossa pohditaan Kalevan valtakunnallisesti merkittävän rakennetun kulttuuriympäristön arvoja ja niiden muodostumiseen vaikuttaneita taustatekijöitä. Inventoinnin toisessa osassa selvitetään Kalevaan muodostuvien sisäisten osakokonaisuuksien nykytilaa ja ominaispiirteitä. Osiossa käsitellään jokaisen 17 aluekokonaisuuden kaupunkikuvaa, liikenneverkkoa, näkymiä, piha-alueita toimintoihin, kasvillisuutta sekä pysäköinnin järjestämistä. Inventoinnin tavoitteena on muodostaa kokonaiskuva Kalevan alueesta.

Kalevan rakennetun kulttuuriympäristön arvo perustuu omaleimaisen, funktionalismin henkeen laaditun asemakaavan laajamittaiseen toteutumiseen alueella sekä ilmeeltään yhtenäiseen toteutustapaan. Monia aluekokonaisuuksia yhdistää rakentamisen inhimillinen mittakaava ja ympäristön luonnonläheisyys.

Avainsanat: rakennettu kulttuuriympäristö, valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö, inventointi, Kaleva

Lahti University of Applied Sciences
Degree Programme in Environmental Technology

HAKKARAINEN, LINDA: Inventory of built environment
Kaleva in Tampere

Bachelor's Thesis in Environmental Planning 90 pages, 3 appendices

Spring 2011

ABSTRACT

This thesis is based on the need to produce up-to-date information on the Kaleva district in Tampere and the present state of its different parts. Kaleva and the church of Kaleva have been categorized as nationally remarkable built cultural heritage places according to the updated inventory list of The National Board of Antiquities. Due to the change of status of the area, the city of Tampere will need to carry out an inventory of the built cultural heritage in the area in the next few years. The information collected for this thesis will be used as a background for the upcoming extensive inventory.

The first part of this thesis is concerned with the built environment in general and how it is taken into consideration in the legislation that directs land use. It is also concerned with different kinds of inventories of built environments, and the significance of inventories as a tool of land use planning.

The second part of the thesis consists of the inventory of the built environment in Kaleva. This part outlines the main characteristics of the Kaleva district and its historical development and building. This part also introduces Kaleva as a nationally remarkable built cultural heritage area and takes a closer look into the cultural values of the area. In the second section of the inventory, Kaleva is divided into 17 sectors from which each forms an integrated whole within the area. Each sector describes the present state of the urban image, the traffic network, the street scenes, the courtyards, the functions, the vegetation and the parking arrangements are on a general level. The aim of this built environment inventory of Kaleva is to form an overall picture of the research area.

The values of the built cultural heritage in Kaleva are based on the distinctive and functionalistic town plan, which was carried out in the area widely, and as a complete whole. Many of the different sectors have similarities between their humane scale of building and natural looking environment.

Key words: built cultural environment, nationally remarkable built cultural heritage, inventory, Kaleva

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	RAKENNETTU KULTTUURIYMPÄRISTÖ	3
2.1	Rakennettu kulttuuriympäristö käsitteenä	3
2.2	Rakennettuja kulttuuriympäristöjä koskeva lainsäädäntö	4
2.2.1	Maankäyttö- ja rakennuslaki	4
2.2.2	Laki rakennusperinnön suojelemisesta	11
2.3	Rakennetun ympäristön inventoinnit	12
2.3.1	Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt - inventointi	14
2.3.2	Muita yleisimpiä rakennetun ympäristön inventointeja	15
3	KALEVAN RAKENNETUN YMPÄRISTÖN INVENTOINTI	17
3.1	Tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet	17
3.1.1	Tutkimusmenetelmät	17
3.1.2	Tutkimusalueen rajaus	18
3.2	Kaleva	19
3.2.1	Kalevan alueen historiallinen kehitys	21
3.2.2	Kalevan alueen rakentuminen	25
3.3	Kaleva valtakunnallisesti merkittävänä rakennettuna kulttuuriympäristönä	34
3.3.1	Funktionalismi Kalevan kehitykseen vaikuttaneena tyylisuuntana	34
3.3.2	RKY 2009: Kalevan kirkko ja kaupunginosa	37
3.3.3	Kalevan asemakaavan ajanmukaisuus	41
4	KALEVAN YHTENÄISET ALUEKOKONAISUUDET	43
4.1	Yhtenäisten aluekokonaisuuksien muodostuminen	43
4.1.1	Liisankallion eteläosa	44
4.1.2	Sampola	46
4.1.3	Väinölänkatu	48
4.1.4	Kalevantornit	50
4.1.5	Ilmarinkatu	52
4.1.6	Litukka	55
4.1.7	Teiskontie	57

4.1.8	Liisanpuisto, Kiovanpuisto ja Kalevan keskuspuisto	59
4.1.9	Sammonkadun länsiosa	62
4.1.10	Sammonkadun itäosa	65
4.1.11	Kalevankartano	67
4.1.12	Kalevanrinteen osayleiskaava-alue	70
4.1.13	Pellervonkadun länsiosa	73
4.1.14	Pellervonkadun itäosa	75
4.1.15	Pellervon tornit	77
4.1.16	Väinämöisenkatu	79
4.1.17	Jäähallinraitti	81
4.2	Yhtenäisiä aluekokonaisuuksia yhdistävät ja erottavat piirteet	82
5	YHTEENVETO	84
	LÄHTEET	86
	LIITTEET	90

1 JOHDANTO

Rakennettu kulttuuriympäristö muodostuu erilaisista arvokkaista rakenteista, rakennuksista ja alueista. Rakennetun kulttuuriympäristön asemaa säädellään muun muassa Maankäyttö- ja rakennuslain, valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden sekä kansainvälisten sopimusten avulla. Konkreettisimmin kulttuuriympäristön asemasta päätetään asemakaavassa, johon voidaan tarpeen mukaan sisällyttää eriaseteisia asemakaavamerkintöjä ja -määräyksiä, joiden tavoitteena on arvokkaan kohteen tai ympäristön säilyttäminen tai suojeleminen. Ajantasaisilla rakennetun ympäristön inventoinneilla on tärkeä rooli kulttuuriympäristön ominaispiirteiden ja arvojen tunnistamisessa sekä niihin liittyvän tietoisuuden lisäämisessä. Arvokkaista kohteista ja alueista kerätyt inventointitiedot antavat lähtökohdan kaavoitustyölle ja siten ohjaavat asemakaavan sisällöllisiä tavoitteita.

Museovirasto on lisännyt Kalevan kirkon ja kaupunginosan päivitettyyn rakennettujen kulttuuriympäristöjen inventointiluetteloon. RKY 2009 -inventoinnissa osa Kalevasta on luokiteltu valtakunnallisesti merkittäväksi rakennetuksi kulttuuriympäristöksi, minkä vuoksi Tampereen kaupungille on tullut tarve laatia Kalevan alueen kulttuuriympäristön inventointi. Pääosin 1950-60-lukujen aikana Tampereen keskusta-alueen itäpuolelle rakentunut Kaleva on yksi laajimmista ja yhtenäisimmistä alueista, jonka asemakaavassa ja toteutuksessa näkyvät funktionalismin kaavoitusihanteet. Tähän opinnäytetyöhön koottu tietopohja toimii lähtökohtana lähivuosina toteutettavalle laajemmalle Kalevan kulttuuriympäristön inventoinnille. Opinnäytetyön toimeksiantaja on Tampereen Infran Suunnittelupalvelut.

Opinnäytetyön ensimmäisessä pääluvussa selvitetään rakennetun kulttuuriympäristön lainsäädännöllistä asemaa maankäytön suunnittelussa ja perehdytään sen säilyttämiseen ja suojelemaan asemakaavoituksen keinoin. Lisäksi tutustutaan erilaisiin rakennetun ympäristön inventointeihin ja niiden merkitykseen maankäytön suunnittelun apuvälineenä. Toisessa pääluvussa tutustutaan Kalevaan alueena, sen historialliseen kehitykseen ja rakentumiseen sekä alueen kulttuurihistoriallisiin arvoihin. Työn kolmas osa muodostuu Kalevan alueen nykytilan inventoinnista, jossa keskitytään alueelle muodostuvien yhtenäisten osakokonaisuuksien esittelyyn ja ana-

lysointiin. Inventointiosassa kuvaillaan kunkin osa-alueen kaupunkikuvaa, liikenneverkkoa, rakennuskantaa ja ympäristöä. Tavoitteena on luoda melko yleispiirteinen, mutta riittävä kokonaiskuva Kalevan eri osista ja niiden tyypillisimmistä piirteistä.

Opinnäytetyötä ovat ohjanneet miljöösuunnittelun yliopettaja Eeva Aarrevaara sekä Tampereen Infran Suunnittelupalvelujen arkkitehti Karoliina Laakkonen-Pöntys.

2 RAKENNETTU KULTTUURIYMPÄRISTÖ

2.1 Rakennettu kulttuuriympäristö käsitteenä

Kulttuuriympäristö on yleiskäsite, jolla tarkoitetaan ihmisen toiminnan ja luonnon prosessien välisessä vuorovaikutuksessa syntynyttä ympäristöä. Siinä näkyvät alueen kulttuurille ominaiset piirteet ja historiallinen kerrostuneisuus sekä ihmisen ympäristölle antamat merkitykset, tulkinnat ja erilaiset nimeämiset. Kulttuuriympäristöä ovat myös muinaisjäännökset ja perinnebiotoopit. Kulttuuriympäristöä voidaan kuvailla tarkemmin käsitteillä kulttuurimaisema ja rakennettu kulttuuriympäristö. (Ympäristöministeriö & Museovirasto 2010.)

Rakennettu kulttuuriympäristö puolestaan viittaa käsitteenä paitsi konkreettiseen rakennettuun ympäristöön, myös sen syntytapaan sekä maankäytön ja rakentamisen historiaan. Rakennettu ympäristö on luonteeltaan kerroksellinen, minkä vuoksi siinä on havaittavissa piirteitä eri aikojen elämäntyylistä sekä rakennustapojen ja -tekniikoiden kehityksestä. Rakennettuun kulttuuriympäristöön sisältyy sekä huomattavan arvokkaita ja erityistä suojelua vaativia kohteita, että tavanomaisempia kohteita, jotka ovat usein arvokkaita jonkin kokonaisuuden osana. (Ympäristöministeriö 2003, 110.)

Rakennettu kulttuuriympäristö muodostuu yhdyskuntarakenteesta, rakennuksista sisä- ja ulkotiloineen, miljööstä, pihoista, puistoista sekä erilaisista ympäristön rakenteista. Oman lisänsä muodostavat siihen liitetyt arvot ja merkitykset, muistot, tunteet sekä historialliset tapahtumat. Rakennetun kulttuuriympäristön synonyyminä käytetään rakennusperintö-käsitettä, jolla voidaan joskus viitata myös erityisesti vanhoihin rakennuksiin. (Ympäristöministeriö & Museovirasto 2010; Lahdenvesi-Korhonen 2009, 8.)

2.2 Rakennettuja kulttuuriympäristöjä koskeva lainsäädäntö

Kulttuuriympäristöjä suojellaan lainsäädännöllä sekä ympäristö- ja kulttuurihallinnon tekemän yhteistyön avulla. Maankäyttö- ja rakennuslaki sekä sen sisältämät valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet ohjaavat kaavoitusta ja rakentamista ja siten rakennettujen kulttuuriympäristöjen sekä rakennusperinnön säilymistä. Arvokkaiden rakennettujen ympäristöjen ja rakennusten suojeleminen toteutetaan tavallisesti asemakaavalla. (Museovirasto 2009d.) Maankäyttö- ja rakennuslakia täydentää laki rakennusperinnön suojelemisesta, jota kuitenkin käytetään harvemmin ja pääasiassa yksittäisten kohteiden suojelemaan. Kirkkorakennuksia, hautausmaita ja niihin liittyviä kiinteitä rakenteita suojellaan kirkkolailla ja lailla ortodoksisesta kirkosta. Rakennetun kulttuuriympäristön, rakennusten sekä maiseman arvojen säilymistä ja suojeleminen käsitellään myös useissa muissa laeissa. Näitä ovat muun muassa muinaismuistolaki, luonnonsuojelulaki, maa-aineslaki sekä laki ympäristövaikutusten arviointimenettelystä. (Valtion ympäristöhallinto 2010.) Suomi on lisäksi sitoutunut noudattamaan muun muassa rakennusperinnön suojelemaan liittyviä kansainvälisiä sopimuksia, joita ovat esimerkiksi maailman kulttuuri- ja luonnonperinnön suojelemaan koskeva UNESCO:n Maailmanperintösopimus vuodelta 1972 sekä Euroopan Neuvoston sopimus rakennustaiteellisen perinnön suojelemisesta vuodelta 1985. (Ympäristöministeriö 2003, 111.)

2.2.1 Maankäyttö- ja rakennuslaki

Vuonna 2000 voimaan tullessa maankäyttö- ja rakennuslaissa (132/1999, 1 §) rakennusperinnön säilymistä turvataan lain yleisten tavoitteiden, valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden sekä kaavajärjestelmän ja kaavoille asetettujen sisältövaatimusten avulla. Maankäyttöä ja rakentamista tulee ohjata siten, että sillä luodaan edellytykset hyvän elinympäristön syntymiselle sekä huomioidaan ekologisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävä kehitys. Maankäyttö- ja rakennuslaki edellyttää maiseman, luonnonarvojen ja kulttuuriperinnön vaalimista maankäytön ohjauksjärjestelmän kaikilla kaavatasoilla. Kulttuurisesti kestävä kehitys edellyttää rakennetun ympäristön kauneuden ja kulttuuriarvojen vaalimista sekä kansallisen kulttuuriperinnön kullekin alueelle tyypillisten piirteiden huomioimista

kaavoituksessa ja rakentamisessa. Olemassa olevan rakennetun ympäristön säilyttäminen, hoito ja kehittäminen tulisi olla suunnittelun lähtökohta, minkä avulla turvataan kulttuuriperinnön historiallinen jatkuvuus. (Jääskeläinen & Syrjänen 2010, 104, 135, 238.) Kaavoitus kohdistuukin nykyisin usein jo rakennettujen alueiden eheyttämiseen ja täydennysrakentamiseen (Ympäristöministeriö 2003). Yhdyskuntasuunnittelussa kestävän kehityksen periaate merkitsee suunnitelmien tekemistä pitkällä aikavälillä, päätöksenteon monipuolistumista sekä ihmisten tarpeiden sovitamista luonnon harmoniaan. (Jääskeläinen & Syrjänen 2010, 109.)

Maankäyttö- ja rakennuslain mukainen suunnittelujärjestelmä on luonteeltaan hierarkkinen, jossa yleispiirteiset kaavat tarkentuvat suunnittelun edetessä yksityiskohdaisiksi suunnitelmiksi. Maakuntakaavassa osoitetaan alueiden käytön ja yhdyskuntarakenteen periaatteet sekä tehdään valtakunnallisten ja maakunnallisten tavoitteiden mukaisia aluevarauksia. Maakuntakaavalla ohjataan alueiden käyttöä ja rakentamista siten, että kulttuuriperintöalueiden ja -kohteiden erityiset arvot säilyvät. Valtakunnallisesti, maakunnallisesti ja seudullisesti merkittävät kulttuuriympäristöt ja kohteet tulee esittää maakuntakaavassa. Suunnittelussa on usein tarpeen huomioida myös kohteen lähiympäristö, jotta voidaan varmistua sen sopimisesta kulttuuriympäristön ominaispiirteisiin. (Jääskeläinen & Syrjänen 2010, 88, 90, 238.)

Yleiskaavalla ohjataan kunnan yhdyskuntarakennetta ja maankäytön järjestämistä. Yleiskaavan laatimisessa tulee ottaa huomioon maakuntakaavan ohjausvaikutus ja kaavassa välittyvät valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet. Vaatimus rakennetun ympäristön, maiseman ja luonnonarvojen vaalimisesta edellyttää ympäristön muutoksia rajoittavien tai estävien ratkaisujen tekemistä yleiskaavassa. Yleiskaavassa voidaan määritellä historiallisesti merkittävät kohteet kunnan alueella. Jotta ympäristön erityiset arvot eivät häviäisi, joudutaan yleiskaavoituksessa pohtimaan rakennusten suojelemisen ja säilyttämisen laajuutta suhteessa niiden purkamiseen ja alueiden täydennysrakentamiseen. Kaavoitus edellyttääkin riittävän laaja-alaista selvittämistä, arviointia ja harkintaa. (Jääskeläinen & Syrjänen 2010, 90, 264, 272.)

Asemakaavalla osoitetaan alueet eri käyttötarkoitusta varten sekä ohjataan maankäyttöä ja rakentamista. Asemakaava syntyy ja muuttuu tarpeen mukaan kunnan

kehityksen edellyttämällä tavalla. Asemakaavasuunnittelussa ja rakentamisessa on tärkeää huomioida paikalliset olosuhteet, kaupunki- ja maisemakuva sekä edistää olemassa olevan rakennuskannan käyttöä ja ympäristön erityispiirteiden säilymistä. Maankäyttö- ja rakennuslakiin sisältyy vaatimus rakennustaiteen ja kaupunkikuvan vaalimisesta, mikä tarkoittaa rakentamisen ajallisen kerrostuneisuuden kunnioittamista. Rakentamisen historiallinen jatkuvuus ja kerroksellisuus edellyttävät vanhan ja uuden rakentamisen yhteensovittamista sekä uusien käyttötarkoitusten löytämistä esimerkiksi entisille teollisuusympäristöille. Maankäyttö- ja rakennuslaki velvoittaa selvittämään ja arvioimaan kaupunkikuvaan, rakennettuun ympäristöön, kulttuuriperintöön sekä maisemaan kohdistuvia välittömiä ja välillisiä vaikutuksia, jotka aiheutuvat asemakaavan toteuttamisesta. (Jääskeläinen & Syrjänen 2010, 91, 347, 554.)

Maankäyttö- ja rakennuslailla pyritään edistämään historiallisesti ja rakennustaiteellisesti arvokkaiden rakennusten tai kaupunkikuvan säilymistä rakentamisessa, korjaus- ja muutostyössä tai muunlaisia toimenpiteitä tehtäessä. Lisäksi sillä turvataan rakennettuun ympäristöön sisältyvien perinne-, kauneus- ja muiden arvojen säilyminen. Asemakaavassa voidaan esittää olemassa olevan rakennuksen, rakennusryhmän tai alueen ja sen ympäristön säilyttämistä ja suojelemista. Käytännössä kaavoitustyössä joudutaan silloin pohtimaan, miten paljon muutoksia rakennuksessa tai rakennetussa ympäristössä voidaan sallia sen erityisarvojen häviämättä. Onnistuneen lopputuloksen saavuttamiseksi hyvällä suunnittelulla on erityisen tärkeä merkitys. (Maankäyttö- ja rakennuslaki 132/1999, 118 §, 139 §; Jääskeläinen & Syrjänen 2010, 347, 554.)

Kulttuuriympäristöjen säilyttäminen asemakaavalla

Asemakaavoituksella luodaan edellytykset valtakunnallisten, maakunnallisten ja paikallisten kulttuuriarvojen säilymiselle. Olemassa oleva rakennettu ympäristö ja sen paikalliset ominaispiirteet ovat asemakaavasuunnittelun lähtökohta. Yksittäisten arvokkaiden kohteiden suojelun ohella maankäytön suunnittelussa painotetaan nykyisin yhä enemmän laaja-alaisempaa rakennusperinnön säilyttämistä. (Ympäristöministeriö 2003, 110.) Kulttuuriympäristöjen säilymistä kannalta on tärkeää,

että kaavoitus ja kaavan vaikutusten arviointi perustuvat ajantasaiseen kulttuuriympäristön arvoja koskevaan tietoon. Asemakaavan uudistustarpeeseen tulee kiinnittää huomiota, sillä sisällöltään vanhentuneet kaavat ovat uhka kulttuuriympäristöjen säilymiselle ja antavat ristiriitaisen viestin alueen rakentamisen tavoitteista. (Ympäristöministeriö 2005, 23.)

Asemakaavassa voidaan antaa jotakin rakennusta tai aluetta koskevia suojelumääräyksiä, mikäli sen suojelu katsotaan tarpeelliseksi kohteen erityisten arvojen vuoksi. Suojelumääräysten tulee kuitenkin olla kokonaisuutena maanomistajalle kohtuullisia, mikä tulee perustella kaavaselostuksessa. Alkuperäisen käytön jatkaminen säilyttää usein parhaiten kohteelle ominaisen luonteen, mutta toisinaan kaavaa laadittaessa kohteelle on etsittävä uusi, luonteva käyttötarkoitus. (Ympäristöministeriö 2003, 110, 112, 115.)

Säilyttävän ja suojelevan asemakaavan sisältö määräytyy kulloistenkin lähtökohtien ja kaavalle asetettujen tavoitteiden perusteella. Asemakaavaan sisällytetään tarpeellisia säilyttämistä koskevia kaavamerkintöjä ja -määräyksiä siten, että niillä edistetään mahdollisimman hyvin kaavan tavoitteiden toteutumista kohdealueella. Asemakaavan aluerajauksella sekä kaavan sisältämällä käyttötarkoitus-, rakennusoikeus-, rakennusala-, rakentamistapa- ja muilla merkinnöillä vaikutetaan keskeisesti kaavan säilyttävän luonteen muodostumiseen. Asemakaavan säilyttämisen ja suojelumerkinnät sekä -määräykset voivat olla aluekohtaisia tai kohdekohtaisia. Aluekohtaisilla merkinnöillä ja määräyksillä säilytetään laajempia kulttuurihistoriallisesti merkittäviä alueita tai kaupunkikuvallisesti arvokkaita rakennuskokonaisuuksia pihapiireineen. Aluekohtaisia merkintöjä täsmennetään kohdemerkinnöillä ja määräyksillä, jotka kohdistuvat yksittäiseen rakennukseen tai kohteeseen. (Ympäristöministeriö 2003, 113-114, 119.)

Alueen varsinaisen käyttötarkoitusmerkinnän yhteydessä voidaan käyttää merkintää /s, joka osoittaa, että tavoitteena on alueen rakennusten ja muun ympäristön säilyttäminen. Määräystekstissä tarkennetaan, millaista säilyttämistä tai suojelua merkinnällä tarkoitetaan (KUVIO 1). Määräyksillä voidaan sekä ohjata säilyttämään olemassa olevan rakennuskannan ja pihapiirin ominaispiirteitä tai niiden käyttötarkoi-

tusta että antaa ohjeita uusien rakennusten sopeuttamisesta ympäristöön. SR-merkintää voidaan käyttää silloin, kun tavoitteena on koko rakennetun kulttuuriympäristön suojele rakennuksineen, rakenteineen ja pihapiireineen. Kulttuuriympäristöä koskevissa muutoksissa rakennusvalvontaviranomainen voidaan määräystekstillä velvoittaa pyytämään Museoviraston asiantuntijalausuntoa. (Ympäristöministeriö 2003, 115-116, 118.)

/s

Alue, jolla ympäristö säilytetään.

ALY/s-1

Asuin-, liike- ja toimistorakennusten sekä yleisten rakennusten korttelialue, jolla ympäristö/ympäristön ominaispiirteet säilytetään. Uusien rakennusten julkisivut on rakennettava siten, että ne sopeutuvat yhteen kohdemerkinnällä suojelettavaksi osoitettujen/ympäristön historiallisesti arvokkaiden/kaupunkikuvan kannalta tärkeiden rakennusten kanssa julkisivun rakennusaineen, mittasuhteiden, pintojen ja värityksen osalta.

SR

Rakennussuojelualue.

SR-1

Rakennussuojelualue. Alueella olevia rakennuksia, aitoja tai muita rakenteita ei saa purkaa tai muuttaa niin, että niiden historiallinen/kulttuurihistoriallinen/rakennustaiteellinen arvo heikkenee. Rakennuksiin saa sijoittaa asuntoja sekä työ-, liike- ja kokoontumistiloja. Korjaustöiden sekä käyttötarkoitus- ja muiden muutosten suunnitelmista on neuvoteltava Museoviraston/maakuntamuseon kanssa ennen rakennus- tai toimenpidelupaa koskevan päätöksen antamista.

KUVIO 1. Esimerkkejä aluekohtaisista asemakaavamerkinnöistä määräysteksteineen (Ympäristöministeriö 2003, 118).

Säilyttävät ja suojelevat kohdemerkinnät ja -määräykset täydentävät yleensä aluekohtaista merkintää määräyksineen (KUVIO 2). Kohdemääräyksellä voidaan ohjata kulttuuriympäristön alueen osan ominaispiirteiden säilyttämiseen tai yksittäisen arvokkaan rakennuksen julkisivun säilyttämiseen korjaus- ja muutostöissä. Sillä voidaan antaa myös katu- tai kyläkuvan eheyttämistä koskevia ohjeita, joiden tarkoituksena on turvata uudis- ja korjausrakennuskohteiden sopeutuminen ympäristöönsä. Kohdekohtaisilla määräyksillä voidaan velvoittaa palauttamaan kohteen

kulttuurihistorialliset arvot tai ennallistamaan rakennuksen julkisivu alkuperäiseen asuunsa korjaustyön yhteydessä. Tällaisten palauttamista ja ennallistamista koskevien määräysten tueksi kaavaselostuksessa tai rakennustapaohjeissa on syytä kuvata suojeltavien rakennusten kulttuurihistoriallisia arvoja sekä antaa esimerkkejä sopivista korjaustavoista. (Ympäristöministeriö 2003, 119, 123, 125.)

- s-1** *Suojeltava alueen osa. Alueella olevien rakennusten ja piha-alueiden kulttuurihistorialliset/rakennustaiteelliset/kaupunkikuvan kannalta arvokkaat ominaispiirteet tulee säilyttää. Rakennusten julkisivukorjauksia tehtäessä tulee käyttää alkuperäisiä tai niitä vastaavia materiaaleja. Piha-alueiden istutusten tulee olla alueen ominaispiirteisiin soveltuvia.*
- sr-1** *Suojeltava rakennus. Historiallisesti/kulttuurihistoriallisesti/rakennustaiteellisesti/kaupunki- tai kyläkuvan kannalta arvokas rakennus/rakennuksen osa, jonka ominaispiirteet tulee korjaus- ja muutostöissä säilyttää. Erityisesti julkisivukorjauksissa tulee käyttää alkuperäisiä tai niitä vastaavia materiaaleja.*
- sr-1** *Suojeltava rakennus. Rakennus on korjaus- tai muutostöiden yhteydessä korjattava sen kulttuurihistorialliset arvot säilyttävällä ja historialliset ominaispiirteet palauttavalla tavalla.*
- sk-1** *Kaupunki-/kyläkuvallisesti tärkeä alue, jolla uudis- ja korjausrakentaminen, tiestön rakentamis- ja korjaustoimenpiteet sekä muut ympäristöä muuttavat toimenpiteet tulee sopeuttaa ympäristön ominaispiirteisiin.*

KUVIO 2. Esimerkkejä asemakaavan kohdemerkinnöistä määräyksineen (Ympäristöministeriö 2003, 120-121, 123).

Asemakaavassa tulee osoittaa suojelumerkinnöin kirkkolain nojalla suojellut kirkolliset rakennukset. Kirkkolain tarkoittamaa suojelumääräystä voidaan täydentää rakennuslain mukaisilla lisämääräyksillä, jolloin suojelumerkintä voi koskea koko kirkollisten rakennusten korttelialuetta. Suojelumerkinnästä tulee kuitenkin käydä ilmi, miltä osin sillä tarkoitetaan kirkkolain ja miltä osin rakennuslain mukaista suojelua. Asemakaavassa voidaan lisäksi antaa määräyksiä hautausmaa-alueen kulttuurihistoriallisten ominaispiirteiden säilyttämiseksi. (Ympäristöministeriö 2003, 127-128.)

Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet

Valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita koskeva valtioneuvoston päätös tuli voimaan 30.11.2000 ja sen tarkistettu versio 1.3.2009 (Museovirasto 2009a). Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet ovat osa MRL:n mukaista alueidenkäytön ohjausjärjestelmää. Niiden avulla linjataan tulevaisuuden suuntaviivat valtakunnallisesti merkittävissä alue- ja yhdyskuntarakennetta koskevissa kysymyksissä sekä turvataan hankkeiden ja alueidenkäyttöratkaisujen toteuttaminen. (Jääskeläinen & Syrjänen 2010, 190.) Tavoitteet on jaettu yleistavoitteisiin ja niitä tarkentaviin erityistavoitteisiin. Yleistavoitteet antavat suuntaa alueidenkäytön ratkaisuille ja edistävät jonkin tärkeänä pidetyn tavoitteen toteutumista. Erityistavoitteet puolestaan ovat luonteeltaan konkreettisempia, alueiden käyttöä ja suunnittelua koskevia velvoitteita tai toimeksiantoja. (Turunen 2003, 13, 20.) Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet välittyvät maakuntakaavasta yksityiskohtaisempaan kaavasunnitteluun, jossa ne muotoutuvat osaksi kunnan alueidenkäytön järjestämistä. Tavoitteiden ratkaiseminen suunnittelussa jää maakuntien ja kuntien tehtäväksi, jolloin on mahdollista ottaa huomioon myös alueen paikalliset erityispiirteet sekä mahdolliset muut tavoitteet. (Jääskeläinen & Syrjänen 2010, 190.)

Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet ja niiden toteuttaminen tulee huomioida maankäytön suunnittelussa kaikilla kaavatasoilla. Kaavasunnitelmien yhteydessä tulee arvioida niiden toteuttamisesta aiheutuvia vaikutuksia alueiden rakenteen ja käytön kannalta. Kulttuuri- ja luonnonperintöä koskevien erityistavoitteiden mukaan valtakunnallisesti merkittäviä kulttuuri- tai luontoarvoja sisältävät kohteet on määriteltävä, ja niiden arvojen säilyminen tuleville sukupolville on varmistettava. Erityisiä arvoja sisältäviä ympäristöjä tulee kehittää niiden ominaista luonnetta ja erityispiirteitä kunnioittavalla tavalla. Kulttuuriympäristöjä koskevan kaavoitustyön aikana on neuvoteltava museoviranomaisten ja ELY-keskuksen kanssa sekä pyydettyä näiltä tahoilta lausuntoa, jotta varmistutaan valtakunnallisten ja muiden tavoitteiden toteutumisesta (Ympäristöministeriö, Museovirasto & Suomen Kuntaliitto 2009). Alueidenkäytön suunnittelun lähtökohtana tulee pitää viranomaisten laatimia kulttuuri- ja luonnonperintöön liittyviä valtakunnallisia inventointeja, joita ovat Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY (2009),

Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet (1992) sekä Valtakunnallisesti merkittävät esihistorialliset suojelukokonaisuudet (1983). Seudullisia ja maakunnallisia inventointeja laativat Maakuntien liitot ja kuntakohtaisia selvityksiä kunnat. Alueidenkäytössä tulee huomioida myös kulttuuri- ja luonnonperintöä koskevat valtioneuvoston päätökset ja kansainväliset sopimukset. (Jääskeläinen & Syrjänen 2010, 116, 190, 201.)

2.2.2 Laki rakennusperinnön suojelemisesta

Laki rakennusperinnön suojelemisesta astui voimaan vuonna 2010. Se korvaa vuonna 1985 vahvistetun rakennussuojelulain muutoksineen. Uuden lain tavoitteena on turvata rakennetun kulttuuriympäristön ajallinen ja alueellinen monimuotoisuus, vaalia rakennetun kulttuuriympäristön ominais- ja erityispiirteitä sekä edistää sen kulttuurisesti kestävää hoitoa ja käyttöä. (498/2010, 1 §.)

Lalla rakennusperinnön suojelemisesta voidaan suojella sellaisia rakennettuja alueita, rakennusryhmiä, yksittäisiä rakennuksia tai sen osia sekä rakennelmia, joilla on valtakunnallista merkitystä. Lalla voidaan suojella myös rakennuksen kiinteää sisustusta tai muuta rakentamalla tai istuttamalla muodostettua aluetta. Suojeltavien kohteiden arvo voi liittyä rakennushistoriaan, rakennustaiteeseen, kohteen erityisiin ympäristöarvoihin, käyttötarkoitukseen tai historiallisiin tapahtumiin. Lakia rakennusperinnön suojelemisesta sovelletaan asemakaavoitetuilla alueilla silloin, kun kohteen suojele maankäyttö- ja rakennuslain keinoin ei ole mahdollista tai kun suojeleluun on erityisiä syitä vallitsevan asemakaavoitustilanteen vuoksi. (498/2010, 2 - 3 §; Valtion ympäristöhallinto 2010.)

Lalla rakennusperinnön suojeleluta on suojelelu verrattain vähän kohteita Suomessa, yhteensä vain noin 260 kohdetta. Tampereella suojelelu kohteita on neljä: Finlaysonin teollisuusalueen rakennukset, Grand Hotel Tammer, Kauppahalli sekä Tirkkosen talo. (Ympäristöministeriö 2011.)

2.3 Rakennetun ympäristön inventoinnit

Rakennetulle ympäristölle on ominaista jatkuva muutoskehitys. Globalisaation myötä myös arkkitehtuuri ja rakentamisen tekniikat väistämättä yhdenmukaistuvat, minkä seurauksena alueen paikalliset ominaispiirteet ovat vaarassa kadota. Rakennetun ympäristön olemassa olevan luonteen sekä sen arvojen tunnistamiseksi ja säilyttämiseksi on tärkeää laatia ajantasaisia ja puolueettomia inventointeja. Inventoinnilla tarkoitetaan tiedon järjestelmällistä keräämistä, tuottamista ja jäsentämistä sekä tietojen täydentämistä maastossa suoritettavan tutkimuksen avulla (Ympäristöministeriö & Museovirasto 2010). Inventointien tarkoituksena on etsiä ja luetteloida kohteet ja alueet, joihin liittyy kulttuurihistoriallisia, rakennustaiteellisia tai muita erityisiä arvoja (Andersson 2003, 3). Rakennetun ympäristön inventoinneissa esiin tullutta tietoa hyödynnetään erityisesti maankäytön suunnittelussa, mutta myös korjaus- ja muutosrakentamisen lähtökohtana ja tiedottamisessa. Inventointi ei sellaisenaan ole tavoiteltava lopputulos, vaan se laaditaan aina jotakin tarkoitusta varten, jolloin inventoinnissa esille tulevat tulokset toimivat argumentoinnin perustana osana laajempaa prosessia. (Bold 2009, 19, 23.)

Rakennetun ympäristön inventointia laadittaessa tutkimusalueeseen liittyviä tietoja kootaan kirjallisuus- ja arkistolähteistä. Keskeisimpiä lähdeteoksia ovat paikallishistoriat, yksittäisiä kohteita tai alueita käsittelevät teokset, lehtiartikkelit, haastattelut sekä erilaiset viranomaisten laatimat inventointiluettelot. Kunnan rakennusvalvonnan arkistosta löytyy kohteiden rakennushistoriaan liittyviä asiakirjoja, kuten rakennuslupia, rakennuspiirustuksia ja kiinteistökortteja. Inventoitavaa aluetta voidaan havainnoida pohjakartoista ja ilmakuvista, mutta varsinainen tutkimustyö tapahtuu kohdealueella maastossa. Maastossa inventoitavan alueen nykytilaa dokumentoidaan valokuvaamalla ja kirjaamalla muistiinpanoja tehdyistä havainnoista. Kerätty inventointiaineisto kootaan yhtenäiseksi raportiksi. Inventointiraporttiin voidaan liittää kohteen nykytilaa havainnollistavien valokuvien lisäksi myös vanhoja valokuvia, joita on muun muassa museoiden ja yhdistysten valokuvakokoelmissa. (Andersson 2003, 14, 28-31.)

Rakennettuun kulttuuriperintöön liittyviä luetteloita ja muuta aineistoa ovat julkaisseet Suomessa useat tahot, muun muassa ympäristöministeriö, Museovirasto, maakuntamuseot, alueelliset ympäristökeskukset, maakuntien liitot ja kunnat (Ympäristöministeriö 2003, 112). Museoviraston alaiset maakuntamuseot toimivat asiantuntijaviranomaisena oman alueensa kulttuuriympäristöä koskevissa kysymyksissä. Viranomaisten yksi keskeisistä tehtävistä on kulttuuriympäristöjä koskevan tiedon välittäminen yhteistyöorganisaatioille. Maakuntamuseoissa laaditaan muun muassa kaavoituksen ja korjausrakentamishankkeiden lähtökohdiksi erilaisia rakennetun ympäristön inventointeja ja selvityksiä, joiden tiedot voivat ulottua rakennuksen yksityiskohtien selvittämisestä laajempiin aluekokonaisuuksiin. Inventointien tavoitteena on luoda riittävän kattava kuva selvitysalueen rakennetusta kulttuuriympäristöstä ja sen syntyhistoriasta sekä usein myös kohteeseen liittyvistä arvoista. (Vapriikki 2010.)

Inventoitavan kohteen suuntaa antava arvoluokitus voi perustua kohteen edustavuuteen ja tyypillisyyteen, harvinaisuuteen, alkuperäisyyteen, historialliseen merkitykseen, yhtenäisyyteen, kerroksisuuteen tai näiden yhdistelmiin. Edustavuudella ja tyypillisyydellä tarkoitetaan kohdetta, joka edustaa aikakaudelle, tietylle historialliselle vaiheelle tai paikkakunnalle ominaista rakennusta tai rakennettua aluetta. Kohteet voivat olla esimerkiksi rautatieasemia, rintamamiestaloja tai tornitaloja. Harvinaisuutta edustaa kohde, joka on katoavaa kulttuuriympäristöä, esimerkiksi savutuvat ja tuulimyllyt. Alkuperäisyydellä tarkoitetaan kohdetta, jonka alkuperäinen ilme on säilynyt erityisen hyvin tai johon kohdistuneet muutokset on toteutettu luontevasti. Historiallisesti merkittävällä kohteella on merkitystä jonkin historiallisen tapahtuman tai kehityksen edustajana. Yhtenäisyydellä tarkoitetaan jonkin alueen historiallista rakennuskantaa, joka on säilynyt tyyllisesti tai maisemallisesti yhtenäisenä. Kerroksisuudella viitataan jonkin alueen eri-ikäiseen rakennuskantaan, josta ilmenee sen vaiheittainen historiallinen kehitys. Yksittäisen rakennuksenkin eri-ikäiset rakennusvaiheet voivat kuvastaa paikallista rakennuskulttuuria ja arvostuksia. Samaan kohteeseen voivat sopia useat edellä esitellyistä inventointikriteereistä. Kohteen arvottamista voidaan perustella myös kulttuurihistoriallisilla, rakennustaiteellisilla tai maisemallisilla arvoilla. Lisäksi kohteeseen tai alueeseen voi liit-

tyä paikallista, maakunnallista, valtakunnallista tai jopa kansainvälistä arvoa. (Museovirasto 1984, Anderssonin 2003, 6-7 mukaan.)

Rakennetun ympäristön jonkin osan arvottaminen ei kuitenkaan merkitse sitä, että muu ympäristö on arvoton, vaan arvokasta kohdetta tai aluetta tulee tarkastella osana laajempaa viitekehystä. Pelkät inventoinnissa todetut arvot eivät välttämättä riitä kohteen tai alueen säilyttämiseksi, vaan lisäksi tarvitaan säilyttämislle suotuisaa yleistä asenneilmastoa ja kulttuuriperinnön tuntemusta. Koulutuksen ja tiedottamisen avulla voidaan lisätä ihmisten tietoisuutta ympäristöön liittyvistä arvoista sekä vahvistaa paikallista identiteettiä ja asukkaiden sitoutumista elinympäristöönsä. Rakennetun ympäristön inventoinnit voivat toimia kulttuuriperinnön arvojen ymmärtämisen välineenä. (Bold 2009, 19, 25.)

2.3.1 Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt - inventointi

Museovirasto on laatinut Suomen valtakunnallisesti merkittävistä rakennetuista kulttuuriympäristöistä inventoinnin, johon kuuluu noin 1400 kohdetta. RKY-inventointiin valitut kohteet kertovat alueellisesti ja ajallisesti monipuolisesti Suomen rakennetun ympäristön historiasta ja kehityksestä. Kohteet edustavat rakennuskulttuurin tai historian kannalta tyypillisimpiä esimerkkejä ja keskeisimpiä ilmiöitä Suomessa. Inventoinnissa esitellyt kohteet eivät yleensä ole yksittäisiä rakennuksia vaan laajempia kokonaisuuksia, jotka voivat ulottua yli kuntarajojen. Inventoinnissa on ensisijaisesti pyritty tuomaan esiin kohteiden valtakunnallisesti merkittävät erityispiirteet, mistä johtuen kohteiden ominaisuustietojen kuvaus on kattavuudeltaan melko yleispiirteistä ja osin jopa puutteellista. Inventointia onkin syytä täydentää tarkemmilla selvityksillä kulttuuriympäristöjä koskevan kaavoitustyön yhteydessä. Inventointi on laadittu valtakunnallisesta näkökulmasta, minkä vuoksi kohdevalikoima sisältää vain osan kaikista kulttuurihistoriallisesti arvokkaista kohteista. (Museovirasto 2009c.)

Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt -inventointi tuli voimaan 1.1.2010. Se korvaa Museoviraston ja ympäristöministeriön vuonna 1993

laatiman inventoinnin Rakennettu kulttuuriympäristö - valtakunnallisesti merkittävät kulttuurihistorialliset ympäristöt. RKY-inventointi on yksi valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tarkoittamista inventoinneista, jotka tulee ottaa huomioon maankäytön suunnittelun lähtökohtina. Inventointi ohjaa yksityiskohtaisempaa suunnittelua ja sen tavoitteena on turvata kulttuuriympäristöjen rakenteen, kaupunkikuvan sekä olemassa olevien rakennusten ja ympäristöjen säilyminen. Kaavoituksessa tulee huolehtia siitä, että suunnitteluratkaisut eivät ole ristiriidassa kulttuuriympäristöarvojen kanssa: alueiden käytön sekä mahdollisen muutos- ja täydennysrakentamisen on sovelluttava RKY-kohteen tai -alueen olemassa olevaan miljööseen sekä alueen historialliseen kehitykseen. Arvokasta kohdetta tai aluetta tulee tarkastella kokonaisuuden osana. (Museovirasto 2009c; Bold 2009, 25.)

2.3.2 Muita yleisimpiä rakennetun ympäristön inventointeja

Kuten edellä on käynyt ilmi, rakennetun ympäristön inventointeja tarvitaan monenlaisiin tarkoituksiin. Siksi tarvitaan myös erityyppisiä inventointeja, jotka tarkoituksesta riippuen voivat olla luonteeltaan yleispiirteisiä tai yksityiskohtaisia, yhteenvetäviä, valikoivia tai jonkin teeman ympärille rakentuvia sektori-inventointeja. Inventointityypin ja -menetelmien valintaan vaikuttavat inventoinnin kohteen laajuus, se mitä tarkoitusta varten inventointi laaditaan ja millaisiin kysymyksiin sillä haetaan vastausta. (Bold 2009, 23.) Rakennetun ympäristön inventoinnit ovat tavallisesti kohdistuneet ennen toista maailmansotaa rakennettuihin kohteisiin, mutta nykyisin inventointeja laaditaan yhä enemmän uudemmista rakennuksista ja alueista (Andersson 2003, 5).

Rakennusinventoinnissa selvitetään yleensä yksittäisen rakennuksen nykytilaa ja siihen johtaneita syitä. Tutkimuksessa kerätään ja tuotetaan tietoa rakennuksesta ja sen sisätiloista, materiaaleista sekä kiinteästä sisustuksesta. Tutkimus voi kohdistua myös rakennusryhmän, rakennuksen tai sen osan historian ja käytön muutosten sekä fyysisten ominaisuuksien selvittämiseen. Tällöin puhutaan rakennushistoriaselvityksestä. (Ympäristöministeriö & Museovirasto 2010.) Rakennushistoriaselvityksiä laaditaan usein korjaushankkeiden yhteydessä sellaisista kohteista,

joilla on erityistä kulttuurihistoriallista arvoa. Selvityksessä tuodaan esille kohteeseen ja sen ympäristöön liittyvät arvokkaat piirteet. (Vapriikki 2010.)

Asema- ja yleiskaavoituksen tarpeisiin voidaan laatia rakennetun ympäristön inventointeja. Inventoinnin tarkoituksesta riippuen selvitys voi tuottaa tietoa joko yksittäisistä rakennuksista tai laajemmista rakennetun kulttuuriympäristön kokonaisuuksista. Asemakaavaa varten laadittava rakennetun ympäristön inventointi kohdistuu kohteen tai alueen historiallisen taustan selvittämiseen ja nykytilan kuvaamiseen. Lisäksi selvityksessä tehdään arvio tutkimuskohteen sisältämistä kulttuurihistoriallisista arvoista ja tarvittaessa määritellään yksittäisten rakennusten suojelutavoitteet. Yleiskaavaa varten laadittava inventointi on samankaltainen, mutta se on yleensä käsittelyavaltaan yleispiirteisempi tutkimusalueen laajuudesta johtuen. Selvityksissä keskitytään laajempiin kokonaisuuksiin, kuten pihapiireihin, kortteleihin tai kokonaisiin kyliin. (Vapriikki 2010.)

Rakennetun kulttuuriympäristön inventoinneissa kulttuuriympäristöä ja sen sisältämiä arvoja tarkastellaan kokonaisuutena. Rakennetun kulttuuriympäristön selvityksiä laaditaan sekä maakuntakaavoituksen tarpeisiin, että esimerkiksi ympäristövaikutusten arviointilain (YVA) tarkoittamien hankkeiden yhteydessä. Hankkeen aiheuttamien ympäristövaikutusten arvioinnissa kulttuuriympäristöt ovat yksi keskeinen arviointikohde. Arvioinnin perusteeksi rakennetusta kulttuuriympäristöstä tarvitaan riittävät taustatiedot. (Vapriikki 2010.)

3 KALEVAN RAKENNETUN YMPÄRISTÖN INVENTOINTI

3.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet

Museovirasto on luokitellut RKY 2009 -inventoinnissaan osan Kalevasta valtakunnallisesti merkittäväksi rakennetuksi kulttuuriympäristöksi. Perusteena arvoluokitukselle on ollut Kalevan alueen laaja ja yhtenäinen, funktionalismin kaavoitusperiaatteita noudatteleva toteutustapa. Museoviraston arvoluokituksen myötä Tampereen kaupungille on syntynyt tarve laatia alueesta laajempi kulttuuriympäristöselvitys. Tämän opinnäytetyön sisältämä Kalevan rakennetun ympäristön inventointi toimii esiselvityksenä lähivuosina käynnistettävälle kulttuuriympäristön inventoinnille.

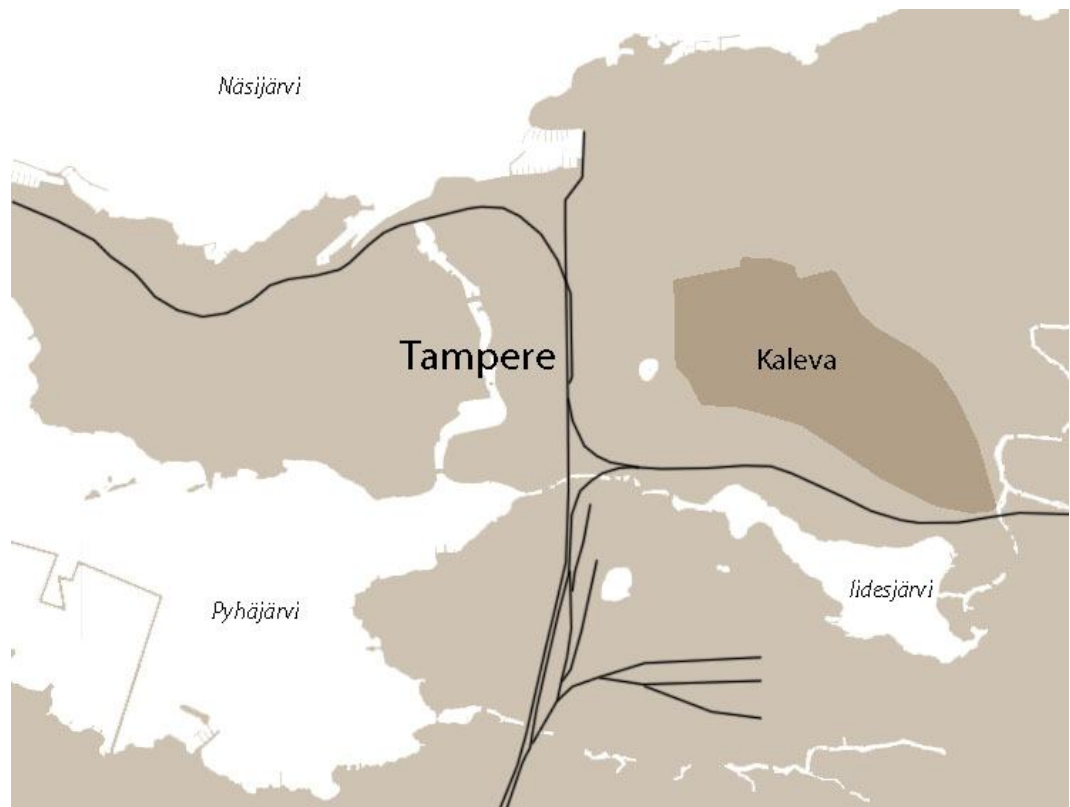
Kalevan rakennetun ympäristön inventoinnin ensimmäisessä osassa perehdytään Kalevaan tutkimusalueena, sen historialliseen taustaan sekä arvoihin rakennettuna kulttuuriympäristönä. Inventoinnin toisen osan tavoitteena on selvittää yhtenäisten osakokonaisuuksien muodostumista Kalevan alueella ja kuvata niiden ominaispiirteitä. Inventoinnissa tarkastellaan samalla tavoin kullekin osa-alueelle muodostuvaa keskeistä liikenneverkkoa ja katunäkymiä, pohditaan osa-alueen rakennusten sijoittelua ja niiden muodostamaa kaupunkikuvaa sekä kuvaillaan yleispiirteisesti piha- ja viheralueita ja niiden toimintoja, rajautumista, kasvillisuutta ja pintamateriaaleja sekä pysäköinnin järjestämistä alueella. Kalevan rakennetun ympäristön inventoinnin tavoitteena on muodostaa kattava kokonaiskuva Kalevasta ja sen 17:stä osa-alueesta. Tyypillisistä rakennetun ympäristön inventoinneista poiketen tämä tutkimus ei sisällä rakennusten suuntaa antavaa arvoluokitusta, vaan keskittyy kohdealueen ympäristön analysoimiseen.

3.1.1 Tutkimusmenetelmät

Inventoitavan alueen historiaa ja rakentumista on selvitetty aluetta koskevasta kirjallisuudesta ja muun muassa kaavatyön yhteydessä tuotetusta aineistosta sekä arkistolähteistä. Tampereen rakennusvalvonnan arkistosta löytyneistä työkorkeista on

selvitetty rakennuksiin liittyviä tietoja, kuten rakennusvuodet. Kalevan yhtenäisten aluekokonaisuuksien muodostamisessa ja inventoimisessa on hyödynnetty asema-kaavatarkastelua sekä pohjakartta- ja ilmakuvatarkastelua, joiden pohjalta tehtyjä havaintoja on tarkennettu maastotutkimuksen avulla. Osa-alueiden ympäristöä ja rakennuskantaa on dokumentoitu valokuvaamalla.

3.1.2 Tutkimusalueen rajaus

KUVIO 3. Kalevan sijainti Tampereen kaupunkirakenteessa keskustan ja rautatien itäpuolella.

Kaleva sijaitsee Tampereen kaupunkirakenteessa keskusta-alueen ja rautatien itäpuolella, noin 1,5-3,5 kilometrin etäisyydellä ydinkeskustasta (KUVIO 3). Alue sijoittuu osittain Tampereen harjujaksoon kuuluvalla Kalevankankaalle ja sen pohjoispuolella olevalle selänteelle (Tampereen kaupunki 2008, 44). Tarkasteltavan alueen laajuus kokonaisuudessaan on noin 1,5 neliökilometriä, ja se rajautuu lännessä Kalevan puistotiehen, pohjoisessa Kullervonkatuun ja Litukankatuun, idässä

Hervannan valtavyylään ja etelässä Kalevanharjunpuistoon, joka on merkittävä osa Tampereen viherverkkoa.

Inventoitava alue sisältää osia neljästä eri kaupunginosasta. Kalevan alue jakautuu virallisesti Liisankallion, Kalevanrinteen ja Kalevan kaupunginosiin. Ilmarinkadun pohjoispuolella sijaitsevat korttelit kuuluvat Petsamoon, mutta käytännössä niiden ajatellaan usein olevan osa Kalevaa. Kalevasta puhuttaessa tarkoitetaan tavallisesti koko usean kaupunginosan muodostamaa aluetta. Tässä opinnäytetyössä käytetään edellä mainittuja kaupunginosien nimiä alueen eri osiin viitattaessa.

3.2 Kaleva

Kalevan alueen eri osat ovat monessa mielessä samankaltaisia, mutta niillä on myös omat erityispiirteensä. Kuviossa 4 on esitetty alueen viralliset kaupunginosien rajat, joita ei kuitenkaan voi kaupunkikuvassa havaita erityisen selkeästi.

20. kaupunginosa eli Liisankallio on Kalevan vanhimpia osia. Se rajautuu pohjoisessa Ilmarinkatuun, idässä Kaupinkatuun, etelässä Kalevantiehen ja lännessä Kalevan puistotiehen. Liisankallion tunnusomaisin piirre on funktionalistisuus. Kaupunkikuvaa hallitsevat alueen länsilaidalta kahteen suuntaan haarautuvat katuakselit Teiskontie ja Sammonkatu sekä niiden keskelle sijoittuvat Liisanpuisto ja Kalevan kirkko. Kalevantorneina tunnetut korkeat tornitalot Teiskontien pohjoislaidalla sekä Sampolan koulurakennus suuren risteysalueen eteläpuolella muodostavat näyttävän sisääntulon alueelle ja luovat vaihtelua muuten hieman yksitoikkoiseen rakentamiseen. Säteittäinen katuverkosto muodostaa alueelle selkeän ja säännöllisen rakenteen. Yksinkertaiset, suorakaiteen muotoiset lamellitalomassat on sijoitettu väljästi kutakuinkin pohjois-eteläsuuntaisesti, rakennusten lyhyet sivut kadulle päin. Kortteleiden lomaan sijoitellut puistomaiset alueet ja korkeaksi kasvanut kasvillisuus luovat Liisankalliolle miellyttävän ja luonnonläheisen ilmeen. Liisankallio on säilyttänyt alkuperäisten suunnitelmien mukaisen perusmuotonsa, vaikka alueella on tehty useita kaavamuutoksia. Alueen rakennuskanta on pääosin peräisin 1940- ja -50-luvuilta.

KUVIO 4. Nykyiset Kalevan kaupunginosien rajat.

Kalevan kaupunginosa rajautuu pohjoisessa Ilmarinkatuun, idässä Hervannan valtavyöhykseen, etelässä Sammonkatuun ja lännessä Kaupinkatuun. Liisankallion tavoin asumiseen painottunut kaupunginosa kaavoitettiin Kalevan osista viimeisimpänä. Erityisesti Kaupinkadun ja Lemminkäisenkadun välisellä alueella on havaittavissa säteittäisen muotokielen jatkuminen Kalevassa, joskin rakennusten vapaampi sijoittelu ja muoto poikkeavat Liisankallion harkitusta, funktionalistisesta ilmeestä. Kalevassa rakentaminen on tyyliltään hajanaisempaa kuin Liisankalliolla ja rakennusten korkeudet ja kattomuodot vaihtelevat. Asumisen lisäksi Kalevaan on sijoittunut useita oppilaitoksia sekä jonkin verran toimisto- ja liikerakentamista. Yhtenäisyyttä alueelle luovat korttelit, joissa on useita saman rakennuttajan toteuttamia rakennuksia. Teiskontien ja Pellervonkadun rakennusrivistöjen keskelle jää Liisanpuistosta alkava vihreä puistovyöhyke, joka jatkuu Kalevassa Kiovanpuistona ja Kalevan keskuspuistona. Kalevan kaupunginosan kaupunkikuvaa leimaavat pääosin 1950-luvun lopulla ja 1960-luvun alkuvuosina rakentunut rakennuskanta. Kiovanpuiston ja Kalevan keskuspuiston reuna-alueille 1970-1980-luvulla ja 2000-luvulla

valmistuneet oppilaitokset ja toimistorakennukset ovat tiivistäneet alueen rakennetta, mutta samalla vähentäneet viheralueiden osuutta.

19. kaupunginosa eli Kalevanrinne rajautuu pohjoisessa Sammonkatuun, idässä Hervannan valtavyölyään, etelässä Kalevantiehen ja lännessä Kaupinkatuun. Kalevanrinne eroaa käyttötarkoitukseltaan ja kaupunkikuvaltaan huomattavasti muista Kalevan kaupunginosista. Kalevanrinteen itäiset osat kaavoitettiin alun perin pienteollisuusalueeksi, mutta ne ovat myöhemmin palvelleet myös liiketoiminta- ja varastoalueena. Teollisuuskortteleissa on toiminut lukuisia pienyrityksiä, kuten kenkätehdas, leipomoita, autohuoltoasemia, automarketteja sekä erilaisia valimoita ja pajoja. Teollisuustoiminta on hiljalleen siirtynyt muualle 1980-luvulta lähtien, jolloin tilalle on syntynyt kaupallisia liikkeitä, toimistotiloja ja asumista (Tampereen kaupunki 2009, 2). Alueen rakennuskanta on tiivistä, mutta muuhun Kalevaan verrattuna matalaa, eikä alueen maankäyttö enää vastaa nykyisiä tehokkuusvaatimuksia. Kalevanrinteen maankäytön tulevaisuudesta on laadittu osayleiskaavaehdotus vuonna 2009, jonka toteutumisen myötä alueelle syntyy runsaasti uutta asumista. Kaupunginosan ainut asumisen alue on aiemmin ollut Kaupinkadun itäpuolella sijaitseva Kalevankartanon suurkortteli, joka muodostamansa kaupunkikuvan ansiosta tuo funktionalistista ilmettä myös Kalevanrinteen kaupunginosaan.

3.2.1 Kalevan alueen historiallinen kehitys

Kalevan alue syntyi keskustan itäpuolelle, entisille Tammelan vainioiksi kutsutuille pelloille. Seutu oli jo keskiajalla Tammerkosen, Messukylän ja Takahuhdin kylien rajojen välimaastoon jäävää viljelysmaata, jonka itäiseltä laidalta alkoi laaja yhtenäinen metsävyöhyke. Vuonna 1877 kosken itäpuolella sijainnut Kytälän esikaupunki liitettiin Tampereeseen, jolloin kaupungin pinta-ala yli kaksinkertaistui. Seuraavina vuosikymmeninä metsää raivattiin kymmeniä hehtaareja viljelys- ja laidunmaaksi sekä uusiksi tiilenvalmistuspaikoiksi. Liisankallion pohjoispuolella peltosarvoja halkoi Kosken maantie, joka sijaitsi suunnilleen nykyisen Ilmarinkadun kohdalla, ja eteläpuolella kulki Messukylän maantie eli nykyinen Kalevantie. Virallisesti Tammelan vainiot jakautuivat kolmeen kaupunginosaan: XX kaupunginosa ulottui Kalevanpuistotieltä nykyiselle Kaupinkadulle, Kaupinkadun ja Messukylän itäisen

rajan välille muodostui XIX kaupunginosa ja Kosken maantien pohjoispuolelle XXI kaupunginosa. (Hildén 1996, 9, 22, 27.)

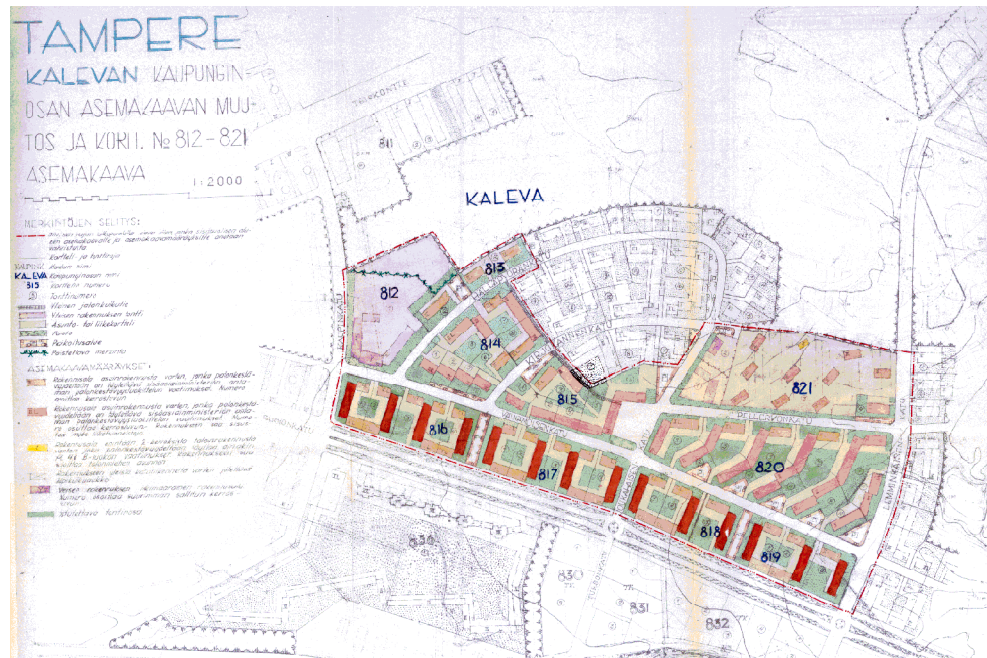
1900-luvun alkuvuosikymmeninä kaupungin asutus ulottui idässä Salhojankadulle ja Tammelan vainiot olivat yhä asemakaavoittamatonta ja pääosin asumatonta aluetta. Paineet alueen käyttämisestä muuhunkin kuin viljelys- ja teollisuustoimintaan alkoivat kuitenkin kasvaa. Vuonna 1909 Pohjois-Hämeen Hippos vuokrasi Kosken maantien varrelta 10,5 hehtaarin suuruisen tontin raviradan perustamista varten. Kilometrin pituisen radan, katsomon ja tuomaritornin rakentaminen aloitettiin välittömästi. Toiminta jatkui aina vuoteen 1976 saakka, jolloin rata joutui väistymään Kekkosen tien rakentamisen tieltä. Vuonna 1913 kaupunginvaltuusto puolestaan joutui luovuttamaan maata venäläisen joukko-osaston kasarmin paikaksi Messukylän maantien varresta, vastapäätä Kalevankankaan hautausmaata. Seuraavana vuonna paikalle valmistui 38 lautarakenteista parakkia. Kasarmin oli tarkoitus olla vain muutaman vuoden sotilaskäytössä, mutta parakit jatkoivat elämäänsä ensin sisällissodassa hävinneiden punakaartilaisien vankileirinä, sitten Pohjolan jääkäripataljoonan asumuksina ja lopulta kaupungin vuokraamina tilapäisasuntoina asuntopulasta kärsiville. Viimeinenkin parakki purettiin loppuvuodesta 1953. (Hildén 1996, 44-46; Hildén 2003, 20.)

Tammelan vainioiden maankäytöstä laadittiin vuonna 1917 alustava järjestelyohjelma, jonka periaatteita noudatteleva asemakaava vahvistettiin 1921. Tammelan ja Petsamon kaupunginosia koskenut kaava-alue ulottui Salhojankadulta Kalevan puistotiehen saakka. Varsinainen Kalevan kaavoitus käynnistyi, kun Tampereen itäisten kaupunginosien asemakaavasta järjestettiin vuonna 1922 laajamittainen suunnittelukilpailu. Muutaman vuoden kuluttua kilpailussa menestynyt Birger Brunila hahmotteli Kalevaan yleiskaavan, jonka perusideana olivat umpinaiset korttelit ja kahteen suuntaan haarautuva katulinja. Yleiskaavaa ei kuitenkaan koskaan vahvistettu, vaan alueen ideointi jatkui edelleen. Asemakaava-arkkitehti Elis Kaalamon suunnittelema, vuonna 1938 vahvistettu yleisasemakaava pohjautui Brunilan visioihin, mutta umpikorttelien sijasta Kalevaan kaavailtiin avoimia, matalien lamellitalojen muodostamia rivistöjä. Varsinainen Kalevan asemakaava vahvistettiin vuonna 1940. (Hildén 2003, 20; Hildén 1996, 56-57; Hokka 2006)

Sotien päätyttyä Tampereella tarvittiin kipeästi uusia asuntoja, joiden sijoittamiseksi keskustan rakentamattomat reuna-alueet otettiin käyttöön. Idässä suurin rakentamispaine kohdistui aluksi Liisankalliolle, Kalevan puistotien ja Kaupinkadun väliselle asemakaavoitetulle alueelle, jonne oli jo sodan aikana noussut muutamia rakennuksia. Liisankalliota lukuun ottamatta Kaleva oli yhä peltojen ja metsien värittämää asumatonta seutua, mikä mahdollisti alueen suunnitelmallisen rakentamisen. Kaupunkiin liitettiin uusia maa-alueita sekä idässä että lännessä: Messukylän pitäjän liitoksen myötä 1947 kaupungin pinta-ala yli kaksinkertaistui jälleen. Kaupunkikeskustan laitamille syntyi joukko uusia kaupunginosia, joista Kaleva oli yksi nopeimmin kasvavista alueista. Jopa yli neljäsosa Tampereelle vuosina 1946-1950 valmistuneista asuinhuoneistoista sijoittui Kalevaan. (Rasila 1992, 73, 80, 100, 102.)

Vuonna 1951 vahvistettiin Takojankadun ja Autohallinkadun välistä aluetta koskeva Kalevanrinteen kaupunginosan asemakaava, jonka myötä alueelle syntyi teollisuuskortteleita ja puistoa. Kaava-alueita on sittemmin laajennettu Takojankadun eteläpuolelle Kalevanharjun puistoon ja Autohallinkadun itäpuolelle. (Tampereen kaupunki 1951.) Kalevanrinteen asemakaava laajeni vuonna 1955 länteen Kalevan kartanon suurkorttelilla. Kiinanmuurina tunnetun korttelin suunnitelma syntyi suunnittelukilpailun tuloksena kolmannelle sijalle tulleiden arkkitehtien Dag Englundin ja Lauri Silvennoisen piirtämänä, sillä Viljo Rewellin ensimmäisen sijan saanut suunnitelma oli joiltakin osin rakennusjärjestyksen vastainen. (Hildén 1996, 82.)

Kaupinkadun itäpuolisten alueiden kaavoittaminen käynnistyi vuonna 1953, kun alueelle laadittiin asemakaavaluonnos. Valmista kaavaa ei kuitenkaan syntynyt, sillä Hippoksen raviradan kohtalo oli ratkaisematta. Kalevan asemakaavaa laajennettiin 1950-luvulla osaratkaisuihin kerrallaan. 1955 kaavansa saivat pohjoisessa Teiskon tien ja Hippoksenkadun välinen alue sekä etelässä Kaupinkadun ja Sarvijaakonkadun välinen alue. Samana vuonna kaavoitettiin myös Sammonkadun pohjoispuoliset korttelit Kaupinkadulta Lemminkäisenkadulle (KUVIO 6). Vuonna 1959 kaavaa laajennettiin koskemaan Lemminkäisenkadun ja Kehätien eli nykyisen Hervannan valtavyhlän välistä aluetta (KUVIO 7). (Hildén 2003, 25.)

KUVIO 6. Asemakaava vuodelta 1955.

KUVIO 7. Asemakaava vuodelta 1959.

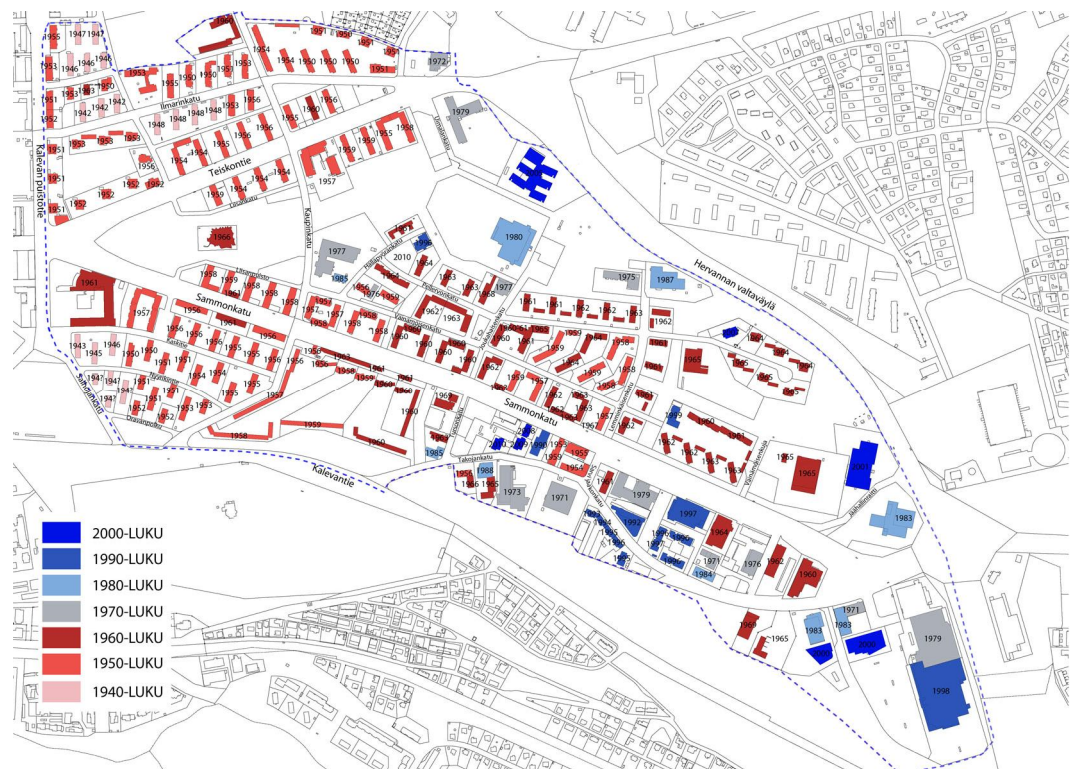
1970-luvulle tultaessa Kaleva oli kauttaaltaan asemakaavoitettu, mutta alueen kehitys jatkuu vielä nykyäänkin. Vuonna 1970 kaupunginosa merkitsevät roomalaiset

numerotunnukset korvattiin kaupunginosien nimillä, jotka olivat väestönkin keskuudessa numeroita tutumpia. XIX:tta kaupunginosaa Kaupinkadun, Sammonkadun, Hervannan valtavyölyän ja Kalevantien välisellä alueella alettiin virallisesti kutsua Kalevanrinteeksi, XX:tta kaupunginosaa Kalevan kirkon ympäristössä Liisankallioksi ja Kaupinkadun, Ilmarinkadun sekä Sammonkadun rajaamaa aluetta Kalevan kaupunginosaksi. Ilmarinkadun pohjoispuolinen XXI kaupunginosa, Petsamo, erityi sittemmin omaksi kaupunginosakseen. (Hildén 2003, 25; Rasila 1992, 75, 78.)

1980-luvun alussa Kalevan alueen pohjois- ja itäpuolelle toteutettiin Hervannan valtavyölyä, joka oli esiintynyt kaavasuunnitelmissa jo liki kaksi vuosikymmentä. 1990-luvun alusta lähtien Kalevan alueen kehitystä ovat leimanneet muutos- ja täydennysrakentaminen. (Hildén 2003, 25.) Alueen itäisimpään osaan kaavoitettiin laaja kaupallisten palveluiden keskittymä, ja Kalevanrinteen alueelle alkoi syntyä uutta asuntorakentamista pienteollisuustoiminnan loppuessa tai siirtyessä muualle. Samansuuntainen kehitys jatkuu alueella yhä, kun vuonna 2007 vahvistetun asemakaavamuutoksen myötä Takojankadun ja Tursonkadun rajoittamaan kortteliin on alkanut rakentua uutta asumista. (Tampereen kaupunki 2009, 2.) Kalevanrinteen osayleiskaavan vahvistuttua Sammonkadun varteen on tarkoitus rakentaa uusia asuinkerrostaloja yli tuhannelle asukkaalle seuraavien vuosikymmenien aikana. (WSP Finland 2009, 3.)

3.2.2 Kalevan alueen rakentuminen

Kalevan alueen rakentuminen käynnistyi 1940-luvun alkuvuosina Liisankalliolta (KUVIO 8). Ensimmäiset rakennukset nousivat Tampereen sosiaalisten asuntotuotantoyhtiöiden Tasan ja Hakan toimesta Salhojankadun varrella sijaitsevista kortteleissa 418 ja 419. Samoihin aikoihin, vuonna 1942, kohosivat Branderin kenkätehtaan työntekijöilleen rakennuttamat lamellitalot Kalevan puistotien ja Ilmarinkadun kulmauksessa korttelissa 403. Samalla vuosikymmenellä ehtivät vielä valmistua Ilmarinkatu 34-40:ssä Tasan rakennuttamat Asuntoyhtiö Nelitalon nelikerroksiset lamellit, joihin asukkaat pääsivät muuttamaan 1948.

KUVIO 8. Kalevan alueen rakentuminen vuosikymmenittäin.

1950-luvulla rakentamisen tahti Tammelan vainioilla kiihtyi entisestään ja eteni monin paikoin useiden rakennusryhmien ryppäinä (KUVIO 9). Valtaosa Liisankallion rakennuksista onkin valmistunut 1950-luvulla. Kalevan torneina tunnetut, Harry W. Schreckin suunnittelemat yhdeksän tornitaloa toteutettiin puolikunnallisena asuntotuotantona, ja ne valmistuivat Ilvespuiston laidalle vuosina 1951-53. Kymmenes tornitalo, yksityisen yrityksen rakennuttama Miljoonatorni, valmistui Petsamonkadun puolelle vuonna 1956 (Aaltonen 2006b). Petsamon kaupunginosan puolella, Ilmarinkatu 29-35:ssä, aloitettiin Alvar Aallon suunnitteleminen tiilipintaisten lamellitalojen rakentaminen kesällä 1949. Pekolaksi Pellavatehtaan-Konepajan-Lapinniemen mukaan kutsuttujen rakennusten asunnot olivat tarkoitettu Tampellan tehtaan virkailijoille ja työntekijöille. Nelikerroksisista rakennuksista kaksi ensimmäistä valmistuivat vuonna 1950, kolmas syksyllä 1951 ja neljäs 1953. Viidennen rakennuksen suunnitteli yhteneväiseen tyyliin Oskari Helminen ja se valmistui 1955. (Minkovitsch 2006.) Seuraavassa korttelissa, Kaupinkadun ja Ilmarinkadun kulmauksessa alkoi 1940-luvun lopulla As. Oy Koskentien rakentaminen. Vaiheittain

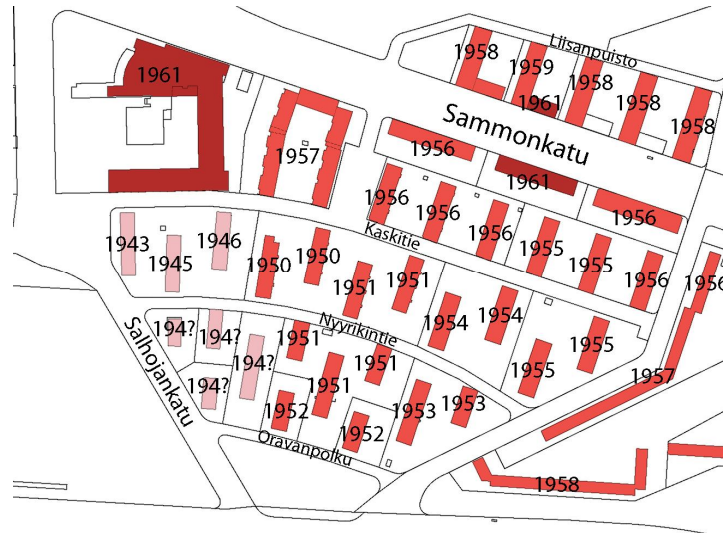
rakennetussa korttelissa ensin valmistuivat kolme lamellitaloa ja huoltorakennus syksyllä 1950 ja seuraavana vuonna neljä pistetaloa Litukankadun puolelle. Kolmannen vaiheen rakennustyöt saatiin päätökseen vuonna 1954. (Arkimies & Hyttinen 2001, 31.)

KUVIO 9. Tutkimusalueen pohjoisosan rakentuminen.

Tampereen Hakan As. Oy Koskensivun neljä lamellitaloa Kaskitie 8-14:ssä valmistuivat vuosina 1950-51 ja As. Oy Kaskitien rakennukset Kaskitie 16-22:ssa vuosina 1954-55 (KUVIO 10). Tampereen Tasan rakennusprojekti Nyirikintien ja Oravanpolun rajaamassa korttelissa puolestaan jatkui Jaakko Tähtisen suunnittelemissa kolmikerroksisilla rakennuksilla. Nyirikintie 8-12:ssa kolmen lamellitalon ryhmä valmistui vuonna 1951, Oravanpolku 5 ja 9 vuonna 1952 ja korttelin päätytontin kaksi rakennusta Nyirikintien ja Kaupinkadun kulmassa vuonna 1953. Kadun toisella puolella Kaskitie 17-21:ssa Jaakko Ilveskosken suunnittelemissa kolmen rakennuksen ryhmästä ensimmäiset kaksi taloa valmistuivat 1955 ja viimeinen vuotta myöhemmin. Puolikunnallinen Asuntoyhtiö Kaskitie 11-15 valmistui 1956. Sammonkatu 8-10:een valmistui vuonna 1957 matalalla liikesiivellä yhdistetyt kaksi nelikerroksista lamellitaloa. Suunnittelijoina toimivat Jaakko Ilveskoski ja Olavi Suvitie. Sammonkadun alkupää sai hahmonsaa, kun Timo Penttilän ja Kari Virran

suunnittelukilpailun tuloksena syntynyt luomus, Sampolan koulurakennus valmistui vuonna 1961 (Hildén 1996, 82).

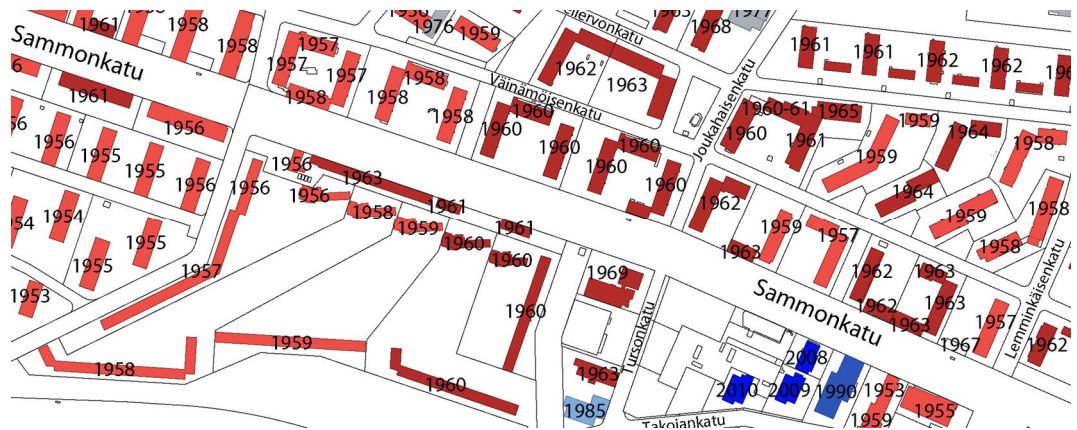
KUVIO 10. Liisankallion eteläosan rakentuminen.

Tornitalojen jatkoksi Teiskontien pohjoislaidalle nousi vuosina 1954-56 kuusikerroksisia rintamamiesten kerrostaloja, joiden rakentaminen käynnistettiin Tampereen kaupungin aloitteesta. Ensimmäiset kaksi taloa Teiskontie 11-13:ssa piirsi kaupunginarkkitehti Bertel Strömmer, myöhemmät arkkitehti Pekka Sivula. Teiskontie 25:n rakennus oli poikkeus rintamamiestalojen sarjassa: sen rakennuttajana toimi Tampereen rikospoliisikerho. Poliisit pääsivät muuttamaan Bertel Strömmerin piirtämään kuusikerroksiseen taloon syksyllä 1956. Kadun etelälaidalle, Teiskontie 10-14:ään valmistuivat Harry Schreckin suunnittelemat kolme rintamamiestaloa vuonna 1954. Korttelin päätytontille rakennettiin 1959 Mikael Nordenswanin suunnittelema As. Oy Teiskontie 8, jonka asukkaista valtaosa oli teknisiä toimihenkilöitä ja sairaanhoitajia. Teiskontien itäosan kortteli 811 valmistui 1950-luvun jälkipuolella: nykyinen Sammon koulu Teiskontie 16:ssa vuonna 1957, rintamamiesten As. Oy Tukikohta ja kaupungin liikennelaitoksen henkilökunnan asuintalo Teiskontie 18-20:ssa vuonna 1959 sekä viimeiselle tontille As. Oy Hipposkulman kaksi lamellia liikesiipineen kahdessa vaiheessa vuosina 1955 ja 1958. Hipposkulman rakennutta-

jana toimivat Tampereen teollisuustoimihenkilöt. (KUVIO 9.) (Hildén 1996, 75-78.)

Sammonkadun rakentaminen alkoi vuonna 1956: ensimmäisinä valmistuivat Sammonkatu 14-16:ssa Matti Karkulahden piirtämä As. Oy Sammonlinna, jonka osakkaita olivat valtionrautateiden viran- ja toimenhaltijat sekä Sammonkatu 22-24:ssa Jaakko Tähtisen suunnittelema seitsemänkerroksinen lamellitalo. Niiden välissä olevalle tyhjälle tontille rakennettiin samoin Karkulahden piirtämä rautatieläisten As. Oy Kiskolinna vuonna 1961. Kaikkien rakennusten ensimmäiseen kerrokseen tehtiin liikehuoneistoja. Sammonkadun pohjoislaidalla, Sammonkatu 7-15:ssä kohosivat Oskari Helmisen seitsemänkerroksiset asuinrakennukset. Ensimmäiselle tontille nousi Kumiteollisuus Oy:n talo vuonna 1958. Samana vuonna valmistuivat myös As. Oy Sammonkartanon kolme rakennusta Sammonkatu 11-15:ssä. Taloyhtiön asukkaita olivat Tampellan työntekijät ja toimihenkilöt (Hildén 1996, 81). As. Oy Liisanpuisto rakennutti Sammonkatu 9:ään asuinrakennuksen vuonna 1959 ja matalan liikesiiven 1961. (KUVIO 10.)

Tampereen Tasa jatkoi Sammonkadun pohjoislaidan rakentamista Kaupinkadun ja Joukahaisenkadun välisellä pätkällä kahdeksan kuusikerroksisen lamellitalon ja matalien asuin- ja liikesiipien urakalla: Kulutusosuuskuntien Keskusliiton suunniteluosaston piirtämät talot Sammonkatu 17-23:ssa valmistuivat vuosina 1957-58 ja Sammonkatu 25-31:ssa vuonna 1960. Seuraavassa korttelissa valmistuivat As. Oy Sammonkatu 37:n talo sekä As. Oy Sammonkatu 43:n niin sanottu maansaantiin oikeutettujen talo vuonna 1957. Kaksi vuotta myöhemmin nousi lennätiinhenkilökunnan As. Oy Telehovi osoitteessa Sammonkatu 35. Evakkotaustaiset asukkaat pääsivät muuttamaan As. Oy Tampereen Karjalaistaloon Sammonkatu 33:een alkuvuodesta 1962 (Hildén 1996, 87). Keuhkovammayhdistyksen talo Sammonkatu 39:ssä valmistui samana vuonna. Korttelin viimeiselle tontille osoitteeseen Sammonkatu 41 kohosi 1963 Mikael Nordenswanin suunnittelema seitsemänkerroksinen asuinrakennus mataline asuin- ja liikesiipineen. (KUVIO 11.)

KUVIO 11. Kalevankartanon suurkorttelin ja Sammonkadun rakentuminen Kaupinkadun ja Lemminkäisenkadun välillä.

Sammonkadun etelälaidalle, Sammonkadun ja Kalevantien väliin jäävään kortteliin, alkoi 1950-luvun puolivälissä rakentua Tampereen Tasan suurhanke As. Oy Kalevankartano (KUVIO 11). Korttelin suunnitelmat laativat arkkitehdit Dag Englund ja Lauri Silvennoinen suunnittelukilpailun pohjalta. Viiden tornitalon, korttelipihaa ympäröivien pitkien lamellitalojen ja Sammonkadun varrelle sijoittuvien matalien liikerakennusten muodostama urakka toteutettiin viidessä eri vaiheessa usean urakoitsijan toimesta. Ensimmäisenä, vuosina 1956-57 valmistuivat Kaupinkadun suuntainen lamellitalo sekä Sammonkatu 28:n tornitalo autotalleineen. Urakkaa jatkettiin itäänpäin siten, että kerralla rakennettiin yksi lamellitalo ja yksi tornitalo, jotka yhdessä muodostivat yhden asuntoyhtiön. Kiinanmuuriksi kutsuttu kortteli valmistui vuoteen 1960 mennessä ollen Pohjoismaiden suurin yhtenäinen asuntorakentamiskompleksi. (Hildén 1996, 83.)

Väinämöisenkadun pohjoispuoliset korttelit sekä Lemminkäisenkadun itäpuolen rakennuskanta ovat rakentuneet pääosin 1960-luvun alkuvuosina. Vuonna 1956 Hälläpyöränkadun ja Väinämöisenkadun kulmaan nousi Bertel Strömmerin piirtämä Tampereen Puhelinosuuskunnan rakennus, joka seuraavana vuonna aloitti toimintansa itäisten kaupunginosien puhelinkeskuksena (Hildén 1996, 88). Tontin itäpuolelle nousi Jaakko Ilveskosken suunnittelema kolmikerroksinen asuinrakennus vuonna 1959. Samoihin aikoihin korttelin 820 itäosaan, Lemminkäisenkadun ja Väinämöisenkadun kulmaukseen, valmistuivat Tampereen viimeisimmät rintama-

mieskerrostalot, Pekka Sivulan suunnittelemat 3-4 -kerroksiset lamellit sekä kaksi-kerroksiset asuinosa Pellervonkadun puolelle. Kunnan työntekijöille rakennutettu As. Oy Kunnankonnun lamellitalo valmistui vuonna 1959 osoitteeseen Väinämöisenkatu 15. Seppo Rihlaman suunnittelemassa kohteessa pyrittiin rakennusosien pitkälle vietyyn standardisoimiseen ja sovellettiin ajan uusinta rakennustekniikkaa (Hildén 1996, 88). Korttelin länsiosaan, Väinämöisenkatu 11-13:een, rakennettiin Tampereen ensimmäinen opiskelija-asuntola. Bertel Strömmerin suunnittelema, useasta toisiinsa liitetystä lamellista muodostuva rakennus valmistui kolmessa vaiheessa vuosina 1960-61 ja 1965. Korttelin viimeiselle tyhjälle tontille nousi vuonna 1964 As. Oy Väinämöisenkatu 17, Kerttu Nuolialan ja Lauri Saarisen piirtämä kolmikerroksinen Työnjohtajayhdistyksen talo (Hildén 1996, 88). (KUVIO 12.)

KUVIO 12. Väinämöisenkadun pohjoispuolelle sijoittuvien kortteleiden rakentaminen.

Sosiaalista asuntotuotantoa rakennettiin myös Kalevan kaupunginosaan: Tampereen Hakan viiden kuusikerroksisen asuinrakennuksen ryhmä Pellervonkatu 11-19:ssä valmistui vuosien 1961-63 aikana ja Tasan kuusi yhdeksänkerroksista pistetaloa Pellervonkadun päähän vuosina 1964-65. Asunto-osaakeyhtiö Hipposhovin kaksi kuusikerroksista rakennusta valmistuivat vuonna 1963 osoitteeseen Pellervonkatu 5-7. Samoihin aikoihin valmistuivat vastapäisen tontin asuinrakennukset,

Tasatalot Oy:n kuusikerroksinen vuokratalo osoitteessa Väinämöisenkatu 7 ja As. Oy Sammonkonnun kolmekerroksinen asuin- ja liikesiipi Väinämöisenkatu 9:ssä sekä kuusikerroksinen asuinrakennus Pellervonkadun puolella. Pellervonkatu 2-3:een rakennettiin Tampereen Tasan kaksi asuinrakennusta vuonna 1964. Pellervonkadun ja Joukahaisenkadun kulmaan valmistui vuonna 1968 Tampereen yliopiston asuntolasäätien opiskelija-asuntoja Pekka Ilveskosken suunnittelemana. Rakennusta laajennettiin matalalla liikesiivellä 1977. (KUVIO 12.)

Lemminkäisenkadun itäpuoliset korttelit rakentuivat ennen 1960-luvun puoliväliä. Lemminkäisenkatu 4:ään valmistui Arkkitehtitoimisto Vahtera & Heimon suunnittelema kuusikerroksinen asuinrakennus vuonna 1961. Samana vuonna rakentuivat Mikael Nordenswanin suunnittelemat, samoin kuusikerroksiset As. Oy Sampsonkonnun kaksi lamellitaloa naapuritonteille Lemminkäisenkatu 6-8:aan. Kadun alkua loppupäähän tontit saivat rakennuksensa vuotta myöhemmin: As. Oy Lemminkäisenkatu 2:n suunnitteli Vahtera & Heino ja As. Oy Lemminkäisenkatu 10:n Jaakko Tähtinen. Väinämöisenkadun päähän kortteliin 837 nousi Kiinteistö Oy Kalevan Sammon rakennuttamana viiden kuusikerroksisen lamellitalon ryhmä vuosina 1960-63. Kohde oli aravarahoitteinen, ja sen asunnot aluksi tarkoitettu suurperheiden vuokrattaviksi. Kokonaan elementtitekniikalla toteutetun rakennuskokoonaisuuden suunnittelijana toimi Olli Vahtera ja rakentajana Rakennustoimisto Mattinen & Niemelä. (KUVIO 13.) (Hildén 1996, 93.)

Pellervonkatu 20:ssa toimintansa aloitti vuonna 1965 Pellervon kansakoulu, jonka suunnitelmat laadittiin kaupungin arkkitehtiosastolla Olavi Suvitien johdolla. Samana vuonna valmistui myös Kari Virran ja Timo Penttilän suunnittelema Tampereen kauppaoppilaitos Sammonkatu 45:een. Seuraavan kerran Kalevan kaupunginosassa rakennettiin Pertti Nevan suunnittelemaa Sammon päiväkotia Lemminkäisenkatu 11:ssä. Se valmistui vuonna 1975. Kaksi vuotta myöhemmin valmistui Kaupinkadun ja Hälläpyöränkadun väliselle tontille nykyinen Liisanpuiston- ja kuu- lovammaisten koulu. Vuonna 1979 vietettiin Tampereen uintikeskuksen avajaisia Joukahaisenkatu 7:ssä, entisen Puolimatkan tiilitehtaan paikalla (Hildén 1996, 98). Hippoksen raviradan paikalle puolestaan valmistui samana vuonna arkkitehti Antti Tähtisen suunnittelema seitsemänkerroksinen valtion virastotalo. Vuonna 1983

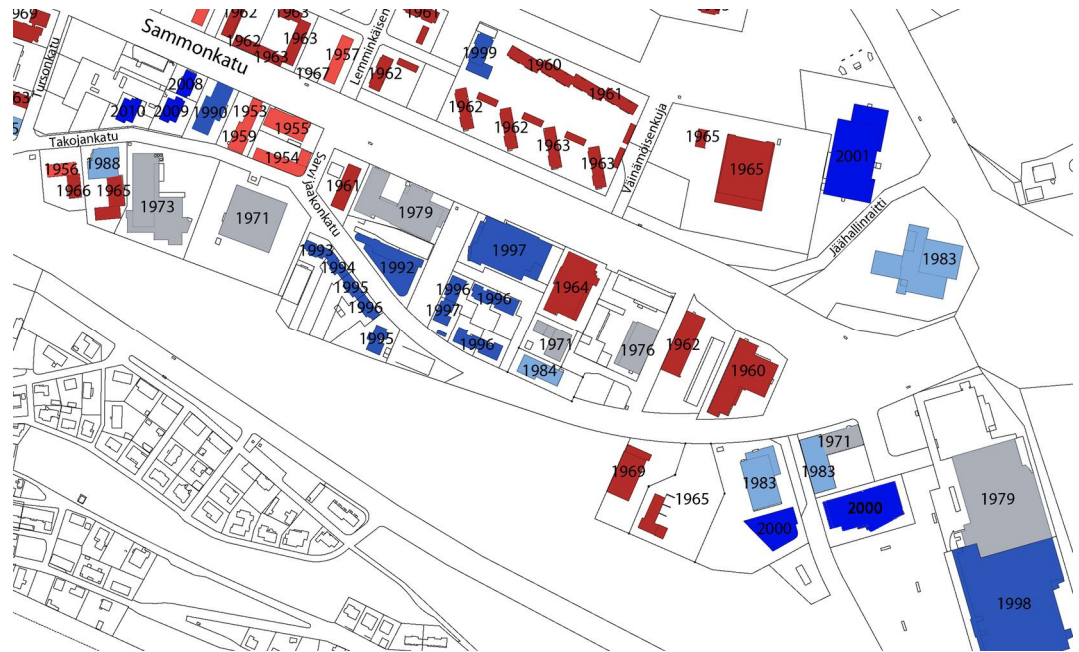
valmistui Isku Oy:n rakennuttama kaksikerroksinen liikerakennus Sammonkatu 47:ään kauppapilaitoksen naapuriin. Lemminkäisenkadun päähän, vastapäätä Sammon päiväkotia, valmistui tammikuussa 1987 Jukka Hagmanin piirtämä, kehitysvammaisille tarkoitettu yksikerroksinen Kalevan koulu (Hildén 1996, 98). (KUVIO 13.)

KUVIO 13. Lemminkäisenkadun itäpuolelle sijoittuvien kortteleiden rakentuminen.

Vuonna 1990 vahvistettiin Sammonkadun ja Sarvijaakonkadun välisellä alueella asemakaavamuutos, jonka myötä paikalta purettujen konepajan, betoniaseman ja elementtitehtaiden tilalle Sarvijaakonkatu 3:een valmistui vuonna 1992 viisikerroksinen Kalevanpaasi. Kolmion muotoisessa rakennuksessa toimii nykyisin Puolustusvoimien materiaalilaitos. Vastapäiselle tontille, Sarvijaakonkatu 10-18:aan valmistui vuosien 1993-1996 aikana Kalevanrinteen ensimmäiset asuinrakennukset. Kahdeksankerroksisiin, punatiilipintaisiin elementtirakenteisiin taloihin sijoittui muun muassa Tampereen opiskelija-asuntosäätiön TOAS:in opiskelija-asuntoja. Sarvijaakonkatu 9-19:ään valmistui vuosina 1996-1997 Pirkanmaan YH-rakennuttajien asumisoikeusasuntoja. Kalevanrinteen itäosaan syntynyt liikekeskitys kasvoi Prisman rakennuksen laajennuksella 1998 ja kahdella uudella liikera-

kennuksella vuonna 2000. (Hildén 2003, 50.) Tursonkadun ja Takojankadun kulmaan on jo rakentunut tai rakennetaan parhaillaan uusia, 6-8 -kerroksisia asuinkerrostaloja. (KUVIO 14.)

KUVIO 14. Kalevanrinteen itäosan rakentuminen.

3.3 Kaleva valtakunnallisesti merkittävänä rakennettuna kulttuuriympäristönä

Seuraavissa alaluvuissa tutustutaan Kalevan kehitykseen vaikuttaneeseen funktionalismin tyylisuuntaan ja tutkitaan sen ihanteiden ilmenemistä Kalevan alueella. Osiossa esitellään Kaleva valtakunnallisesti merkittävänä rakennettuna kulttuuriympäristönä ja pohditaan alueelle ominaisen ilmeen säilyttämistä asemakaavoituksen keinoin.

3.3.1 Funktionalismi Kalevan kehitykseen vaikuttaneena tyylisuuntana

Kaavoituksen ja asutosuunnittelun uudistaminen tuli ajankohtaiseksi jo 1800-luvun teollistuneessa Euroopassa. Nopeasti kasvavien kaupunkien suunnittelemattomuus tuotti ahtaita ja kelvottomia asuinympäristöjä työvälle: slummiutumiseen

ja epäterveelliseen rakentamiseen tarvittiin ratkaisua. Eräs muutokseen pyrkivistä liikkeistä oli Ebenezer Howardin kehittämä puutarhakaupunki-ideologia, johon funktionalismin kaupunkisuunnittelun periaatteetkin pitkälti nojaavat. Toinen funktionalistisen kaupunkimallin syntymiseen vaikuttanut suunnittelija oli ranskalainen Tony Garnier, joka pyrki ratkaisemaan teollisuuskaupungeissa koettuja ongelmia jakamalla kaupunkirakenteen eri toimintojen vyöhykkeisiin. Idean kehittelyä niin maankäytön kuin asuntosuunnittelunkin näkökulmasta jatkoivat edelleen 1920-30-luvuilla mm. ranskalainen le Corbusier, saksalainen Walter Gropius ja Alvar Aalto. (Heinonen 1978, 182-183, 192.)

Funktionalismin kaavoituksessa kiinnitettiin huomiota erityisesti kortteleiden valoisuuteen, ilmansaantiin ja luonnonläheisyyteen. Tavoitteeksi asetettiin umpikorttelirakenteeseen liitettyjen sosiaalisten ja terveydellisten ongelmien poistaminen. Korttelirakenteessa tapahtui muutos umpikortteleista avoimiin lamelli- ja pistetaloryhmiin, joiden väliin jäi yhtenäistä, puistomaista tilaa. Lamellien korkeus ja rakennusten välinen etäisyys oli tarkoin määrätty ja valokulman tuli olla vähintään 45 astetta. Korttelirakenteen muutoksen myötä selkeä katu- ja pihatilan raja hämärtyi ja kevyelle ja moottoriliikenteelle sekä oleskelulle muodostui omat erilliset alueensa. Avoimen korttelirakenteen myötä myös selkeä ero pääjulkisivuksi mielletyn katu- ja pihajulkisivun ja toissijaisen pihajulkisivun välillä hävisi: rakennusten molempien puolien katsottiin olevan samanarvoisia. Kaavoituksen periaatteet toteutuivat varhaisissa suunnitelmissa usein kaavamaisesti, mutta parhaissa ehdotuksissa pohdittiin myös rakennusten sopimista maisemaan, korttelien muotoa, katutilan muodostumista sekä erilaisten asuntotyyppien syntymistä. (Heinonen 1978, 184-185; Neuvonen 2006, 54.)

Suomeen funktionalistinen tyyliuuntaus ja sen kaavoitushanteet rantautuivat Saksan ja Ruotsin kautta 1920-luvun lopulla. Funktionalismin aatetta tekivät tunnetuksi lähinnä yksittäiset arkkitehdit, joista merkittävimpiä vaikuttajia olivat Alvar Aalto ja Erik Bryggman. Suomen yhteiskunnalliset ja poliittiset olosuhteet erosivat merkittävästi vaikuttajamaiden kehityksestä, mikä näkyi erona myös asuinalueiden kaavoituksessa ja asuntotuotannossa. Saksassa ja Ruotsissa oli jo käytössä kunnallinen asuntotuotantomalli, kun taas Suomessa rakentaminen oli pääasiassa yksityisten

liiketoimijoiden käsissä. Tästä syystä yhtenäisten funktionalististen asuntoalueiden syntyminen viivästyi. Vaikka asuntojen tuotanto lisääntyi, ei vanhentuneita asemakaavoja ehditty uudistaa funktionalismin ihanteita noudatteleviksi. Ensimmäiset funktionalistiset asuntoalueet rakennettiin Suomessa vasta 1930-luvun lopulla ja sotien jälkeen. (Heinonen 1978, 227, 279, 281.) Suomessa 1930-luvun funktionalistisia kaavoitusperiaatteita edustavat Sunila Karhulassa, Rautpohja Jyväskylässä sekä Helsingissä Olympiakylä ja Taka-Töölö. Moni funktionalismin henkeen kaavoitettu asuinalue, muun muassa Kaleva Tampereella sekä Meilahden ja Hermannin alueet Helsingissä, toteutettiin vasta 1950-luvulla. (Neuvonen 2006, 54; Jalkanen, Kajaste, Kauppinen, Pakkala & Rosengren 2004, 18).

Toinen maailmansota heijastui Suomessa voimakkaasti rakentamiseen 1940-luvulla, jolloin alueluovutusten seurauksena syntyneestä vaikeasta asuntopulasta muodostui keskeinen yhteiskunnallinen ja poliittinen kysymys. Sodassa tuhoutuneiden rakennusten ja rakenteiden lisäksi oli rakennettava uusia asuinpaikkoja lähes puolelle miljoonalle siirtolaiselle. Funktionalismin meillä vielä toteutumattomat keskeiset tavoitteet, sosiaalinen asuntotuotanto ja rakentamisen rationalisointi, tulivat uudella tavalla ajankohtaisiksi. Yksityisten rakennusliikkeiden lisäksi kerrostalojen rakentajiksi ryhtyivät kunnat ja aatteelliset tahot, kuten vuonna 1940 perustettu Helsingin Sosiaalinen Asuntotuotanto Oy eli SATO. Tampereella vähävaraisten ja suurperheiden asuntopulaa ryhtyivät helpottamaan vuonna 1940 perustetut Tampereen Sosiaalinen Asuntotuotanto Tasa Oy sekä Asuntokeskuskunta Tampereen Haka (Sinisalo 1975, 2). Vuonna 1949 perustettiin asuntorakentamista halpakorkeisilla lainoilla rahoittanut Asuntorakennusvaltuuskunta eli Arava, mikä vauhditti merkittävästi uusien asuntojen tuotantoa. Arava vaikutti ohjeillaan ja määräyksillään merkittävästi seuraavien vuosikymmenien asuntorakentamiseen ja -suunnitteluun. (Jalkanen, Kajaste, Kauppinen, Pakkala & Rosengren 2004, 18; Neuvonen 2006, 84.)

1940-luvulla funktionalismin ihanteet yhdistyivät kaavoituksessa lähiöajatteluun, jolloin syntyi idea suomalaisesta metsäkaupungista. 1950-luvulla toteutetut uudet asuinalueet sijoitettiin kantakaupungin ulkopuolelle itsenäisiksi yksiköiksi. Metsäkaupungissa rakennukset ja väylät sijoitettiin usein kallioiseen metsämaastoon väl-

jästi luonnon muotoja ja suotuisia ilmansuuntia mukaillen. Korttelit olivat rakenteeltaan avoimia ja metsiköt, niityt, polut ja tiet korvasivat perinteisen rakennusten rajaaman katu- ja pihatilan. Metsäkaupungin edustavin esimerkki on Tapiola Espoossa. 1950-luvun jälkipuoliskolla rakentamista pyrittiin rationalisoimaan tuottamalla kerralla suuria rakennusryhmiä tai kokonaisia lähiöitä, standardoimalla rakennusosia sekä kokeilemalla uusia rakennustekniikoita kuten elementtirakentamista ja työmaiden koneistamista. (Neuvonen 2006, 84, 87; Jalkanen, Kajaste, Kauppinen, Pakkala & Rosengren 2004, 20.)

3.3.2 RKY 2009: Kalevan kirkko ja kaupunginosa

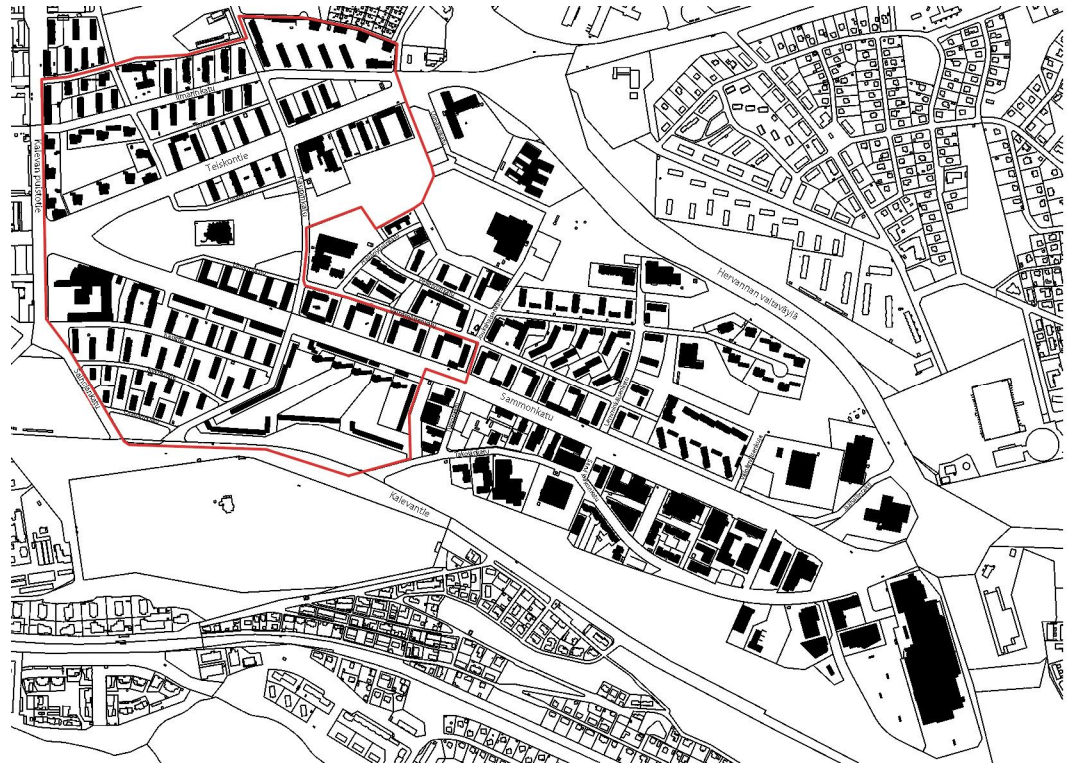
Kalevan kirkko ja kaupunginosa saivat valtakunnallisesti merkittävän rakennetun kulttuuriympäristön statuksen vuonna 2009. Museoviraston (2009b) laatimassa rakennettujen kulttuuriympäristöjen inventoinnissa (RKY) kohdetta kuvataan seuraavasti:

Tampereen Kaleva on yksi yhtenäisimmistä ja laajimmista kaupunginosista, joka on toteutettu toisen maailmansodan jälkeen funktionalismin kaavoitusperiaatteiden mukaisesti. Kalevan kirkko on Suomen uudemman kirkkoarkkitehtuurin monumentaalisin esimerkki.

Valtakunnallisesti merkittävän rakennetun kulttuuriympäristön rajausta on esitetty kuviossa 15.

Kalevan valtakunnallisesti merkittävän rakennetun kulttuuriympäristön funktionalistisuus perustuu ennen kaikkea Elis Kaalamon 1938 hahmottelemaan asemakaavaan, joka hylkäsi perinteisen ruutukaavan ja umpikorttelien sijaan suosi rakennusten sijoittamista avoimiin riveihin tai ryhmiin (KUVIO 16). Funktionalismille ominaisen vyöhykeajattelun mukaisesti Kaalamon suunnitelmakin pyrki selkeään ja koon asumisen, vapaa-aikaa palvelevien viheralueiden ja liikennealueiden välillä. Merkittävin Kalevan osista on Kalevan puistotien ja Kaupinkadun väliin sijoittuva Liisankallion kaupunginosa. Avoimen korttelirakenteen sekä luonnonvalon saannin ja puistoalueiden merkitystä korostava asemakaava on toteutunut alueella hyvin. Samanlaiset suunnitteluperiaatteet ovat ohjanneet myös Kalevanrinteen ja Kalevan kaupunginosien kaavoittamista sotien jälkeen (Museovirasto 2009b). Autoliiken-

teen kasvuun varauduttiin suunnittelemalla alueelle leveitä katuja jalkakäytävineen. Kaalamon asemakaavassa hahmonsaa saaneet uudet leveät puistokadut, Teiskontie ja Sammonkatu, muodostavat Kalevan liikenteellisen selkärangan. Liikehuoneistot on sijoitettu pääväylien varrelle katujen suuntaisiin mataliin liikesiipiin tai asuinrakennusten kivijalkaan.

KUVIO 15. Valtakunnallisesti merkittävän rakennetun kulttuuriympäristön rajaus.

Kalevan alueen rakennuskantaa leimaavat erityisesti 1940-1960 -lukujen aikana rakennetut pitkänomaiset lamellitalot sekä pistemäiset tornitalot. Valtakunnallisesti arvokkaan alueen rakennukset ovat pääosin 1950-luvun tuotantoa. Sen rakennuskanta muodostuu avoimen korttelirakenteen synnyttävistä, vapaasti seisovista suorakaiteen muotoisista lamellitaloista ja korkeista pistemäisistä tornitaloista. Pääväylien varrella lamellitalot ovat muuta rakennuskantaa kookkaampia ja korkeampia, 6-7-kerroksisia ja tornitalot jopa yhdeksänkerroksisia. Sivukaduilla talot ovat aikakaudelle tyypilliseen tapaan 3-4-kerroksisia, yhdensuuntaisia lamelleja. Funktionalismille ominaiseen tapaan rakennukset on pääosin sijoitettu irti katulinjasta.

Rakennusten asettelussa on huomioitu tyylisuunnan iskusanat valo, ilma ja vehreys: väljästi sijoiteltujen rakennusten ikkunat avautuvat suotuisiin ilmansuuntiin itään ja länteen, jolloin asunnot saavat runsaasti luonnonvaloa ja ilmaa. Alueelle on myös tyypillistä vehreät, puistomaiset pihat rakennusten välissä sekä laajempien viheralueiden sijoittuminen rakennetun ympäristön lomaan.

KUVIO 16. Elis Kaalamon asemakaava (Tampereen kaupunki 1945).

Funktionalismin korostamat toimivuus ja tarkoituksenmukaisuus näkyvät erityisesti rakennusten yksinkertaisissa ja selkeissä muodoissa sekä pelkistetyissä julkisivuissa. Puhtaan funktionalistisen tyylin sijaan sotien jälkeisessä rakentamisessa korostettiin luonnonläheisyyttä, pienimittakaavaisuutta, kodikkuutta sekä luonnonmate-

riaalien käyttöä ja tasakaton sijaan suosittiin harjakattoa, minkä voi havaita Kalevassakin (Aaltonen 2006a). Rakennusten julkisivuja pyrittiin elävöittämään erilaisien ikkuna-, parveke- ja pilasteriratkaisujen avulla (Rasila 1992, 160). Kalevalle ominaisen ilmeen muodostumiseen ovat vaikuttaneet muun muassa arkkitehdit Bertel Strömmer, Jaakko Tähtinen ja Harry W. Schreck, jotka ovat suunnitelleet useita rakennuksia Liisankalliolla. Myös asemakaavaosastolla vaikuttaneella Aaro Alapeusolla on ollut kiistaton merkitys alueen kehityksessä.

KUVIO 17. Kalevan kirkko.

Teiskontien ja Sammonkadun akseleiden väliin jäävälle kalliiselle mäelle valmistui vuonna 1966 Kalevan kirkko (KUVIO 17). Reima Pietilän ja Raili Paatelaisen suunnitteleman kirkon julkisivu muodostuu kuperista ja koverista betonikouruista, jotka on verhoiltu vaalealla tiilellä. Kourujen väliin jää kapeat, lähes rakennuksen seinän korkuiset ikkunanauhat. Tasakaton huipulle on sijoitettu ristinmuotoinen kellotorni. Monumentaalisen rakennuksen muoto on syntynyt vanhan kristillisen symbolin, kalan, innoittamana. Rakennukselle on ominaista muun muassa avaruus,

valoisuus, pystysuoruus, puupinnat ja suorien kulmien puuttuminen. Kalevan kirkko kuuluu suomalaisen modernin arkkitehtuurin merkkiteosvalikoimaan, jonka on hyväksynyt kansainvälinen DOCOMOMO-järjestö. (Museovirasto 2009b; Nikula 2005, 172)

3.3.3 Kalevan asemakaavan ajanmukaisuus

Kalevan kuuluminen valtakunnallisesti merkittävien rakennettujen kulttuuriympäristöjen inventointiluetteloon synnyttää tarpeen alueen asemakaavan ajanmukaisuuden arvioimiselle. Maankäyttö- ja rakennuslain mukaan kunnan tulee seurata asemakaavojen ajanmukaisuutta ja tarvittaessa uudistaa niitä, jotta ne ohjaisivat rakentamista mahdollisimman ajanmukaisella ja kaavan ohjaustarpeen edellyttämällä tavalla (Jääskeläinen & Syrjänen 2010, 394-395). Erityisesti kulttuuriympäristöalueiden asemakaavat on syytä uusia vastaamaan niiden kulttuurihistoriallista merkitystä. Kaavan vanhentuneisuus saattaa merkitä arvokkaan alueen ominaisluonteen ja erityispiirteiden vähenemistä tai jopa tuhoutumista (Ympäristöministeriö, Museovirasto & Suomen Kuntaliitto 2009).

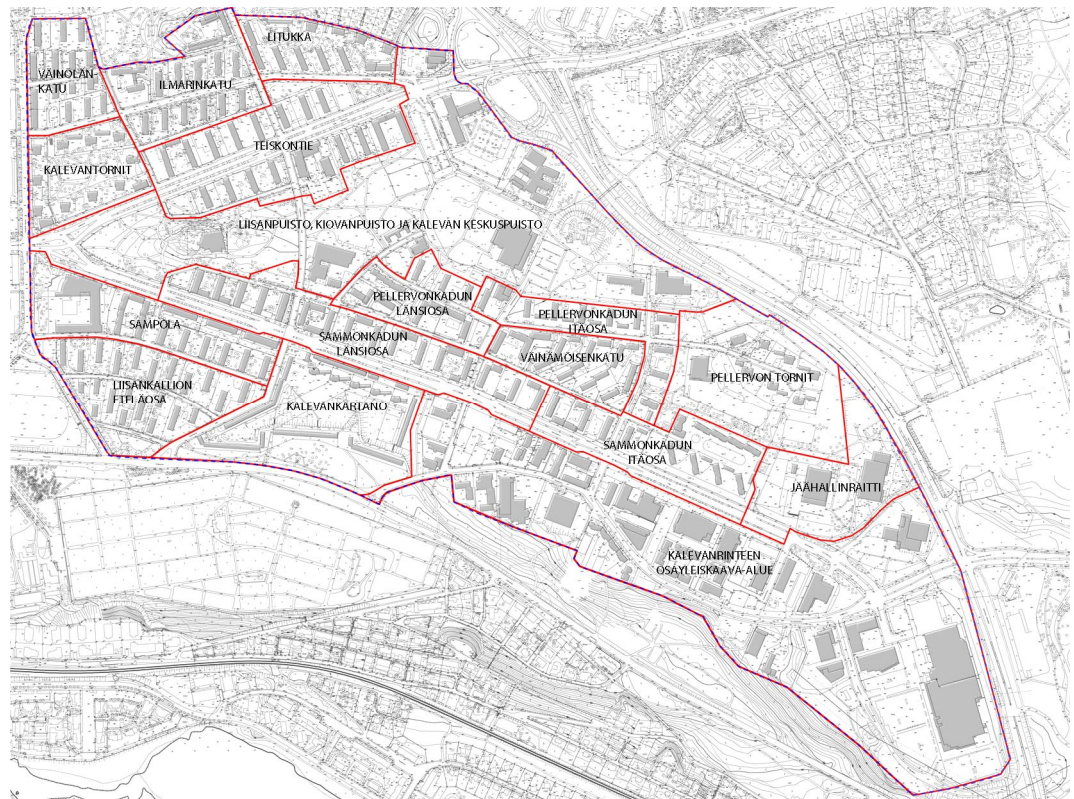
Kalevan valtakunnallisesti merkittävällä kulttuuriympäristöalueella on voimassa lukuisia eri asemakaavoja, joista vanhin on vuodelta 1936 ja uusin vuodelta 1989 (LIITE 2). Enemmistö asemakaavoista on kuitenkin peräisin 1950-luvulta, jolloin Kalevan alue oli vasta muotoutumassa. Asemakaavojen iäkkyydestä johtuen niissä ei luonnollisestikaan ole rakennuksia tai ympäristöä säilyttäviä tai suojelevia asemakaavamerkintöjä ja -määräyksiä. Kalevan alueen kulttuurihistoriallinen arvokkuus ei millään tavalla käy ilmi tällä hetkellä voimassa olevista asemakaavoista. Sen vuoksi alueelle tulisikin laatia valtakunnallisesti merkittävän rakennetun kulttuuriympäristön säilymistä ja kehittymistä tukeva uusi asemakaava.

Asemakaavalla tulee ohjata valtakunnallisesti arvokkaan alueen kaupunkikuvan ja piha-alueiden ominaispiirteiden säilyttämiseen. Arvokkaalle alueelle sijoituvia rakennuksia ei saa purkaa eikä muuttaa siten, että kohteen kulttuurihistorialliset arvot häviävät. Rakennusten julkisivukorjauksia tehtäessä tulee käyttää alkuperäisiä tai niitä vastaavia materiaaleja sekä säilyttää aikakaudelle ominaiset yksityiskohdat

esimerkiksi ovissa. Asemakaavalla tulee edistää Kalevan alueen luonnonläheisen ja runsaan kasvillisuuden värittämän yleisilmeen säilymistä istutettavilla alueen osilla. Istutusten ja pintamateriaalien tulee sopia valtakunnallisesti arvokkaan alueen ominaispiirteisiin. Piharakentamisessa tulee suosia luonnonmateriaalien käyttöä ja välttää Kalevan yleisilmeen kanssa ristiriidassa olevia suunnitteluratkaisuja. Alueen lomaan sijoittuvat puistot ja puistomaiset alueet tulee säilyttää rakentamattomina.

4 KALEVAN YHTENÄISET ALUEKOKONAISUUDET

4.1 Yhtenäisten aluekokonaisuuksien muodostuminen

KUVIO 18. Kartta Kalevan yhtenäisten osa-alueiden muodostumisesta.

Seuraavissa alaluvuissa tarkastellaan Kalevan alueelle muodostuvien yhtenäisten aluekokonaisuuksien ominaispiirteitä. Kalevan alue on jaettu 17:ään osa-alueeseen. Kuviossa 18 esitetty osa-aluejako perustuu alueen merkittävimpiin asemakaavoihin. Tarkastelualueen laajuuden vuoksi joidenkin kaavojen yhteydessä on ollut tarpeen pohtia kaava-alueen sisälle muodostuvia osakokonaisuuksia, jolloin aluejaon perusteena on ollut rakennuskokonaisuuden kaupunkikuvallinen yhtenäisyys tai rakentamisen aikakausi tai yhtenäisyys alueen luonteessa ja käyttötarkoituksessa. Osa-aluekuvausten yhteydessä esitetyt otteet kantakartasta ovat mittakaavassa 1:5000, lukuun ottamatta Kalevanrinteen osayleiskaava-alueita, Sammonkadun länsiosan

osa-aluetta sekä Liisanpuiston, Kiovanpuiston ja Kalevan keskuspuiston osa-aluetta, joista esitetyt karttaotteet eivät ole mittakaavassa.

4.1.1 Liisankallion eteläosa

KUVIO 19. Liisankallion eteläosan osa-alue.

KUVIO 20 & 21. Liisankallion eteläosan yleisilme on väljä ja vehreä.

Liisankallion eteläosan katuverkko muodostuu länsi-itä-suuntaisista kaarevista asuntokaduista, joita ovat Kaskitie, Nyrykintie ja Oravanpolku (KUVIO 19). Poikkikadut yhdistyvät osa-aluetta lännessä rajoittavaan Salhojankatuun ja idässä Kaupinkatuun. Etelässä osa-aluetta rajoittaa harjun laella kulkeva Kalevantie, entinen Messukylän maantie, joka välittää liikennettä lännen ja idän suuntiin. Kolme- tai nelikerroksiset rakennukset on sijoitettu tonteille pohjois-eteläsuuntaisesti, katuverkon säteittäistä muotoa mukailien. Rakennusten lomittaisen sijoittelun ja katu-

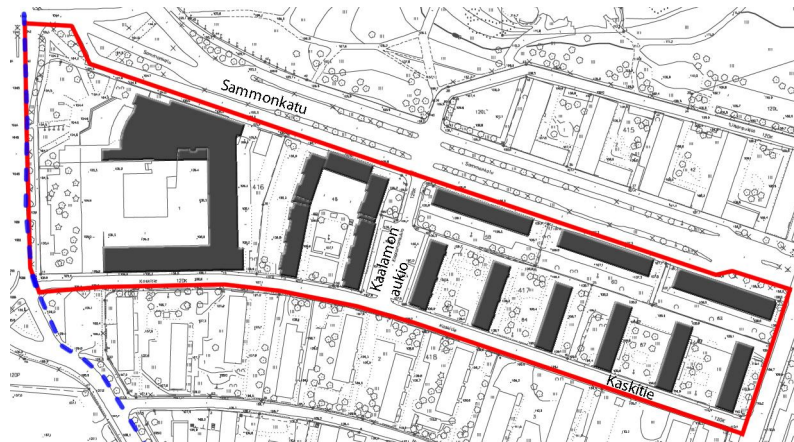
linjan kaartumisen ansiosta alueelle muodostuu todellista väljempi yleisilme, kun kaikki etäämmälle katulinjasta sijoitetut rakennukset eivät näy samanaikaisesti. Samassa linjassa olevien rakennusten välinen etäisyys voi olla jopa yli 60 metriä. Rakennusten lomaan avautuu lisäksi pitkiä sivuttaisnäkyymiä pohjoiseen ja etelään. Alueen rakentamisen pienimittakaavaisuus ja väljyys on inhimillinen ja miellyttävä (KUVIO 20 ja 21). Liisankallion eteläosa on toteutunut vuoden 1940 asemakaavan mukaisesti ja alueen rakennuskanta muodostaa tyyliltään yhtenäisen kokonaisuuden.

Osa piha-alueista sijoittuu hieman katulinjaa korkeammalle, mikä luo pihoille yksityisyyden tuntua. Liisankallion eteläosan yleisilme on runsaan kasvillisuuden ja monilajisen vanhan puuston ansiosta vehreä. Puulajeista erityisesti koivua on käytetty runsaasti alueella. Pihat ovat tyypillisesti nurmipintaisia ja ilmeeltään luonnonläheisiä. Niiden rajaamisessa on käytetty koko alueella pensasaitaa. Kulkureiteillä ja paikoitusalueilla pinnoitteena on koko alueella käytetty kivituhkaa. Joissakin pihoissa jalankulun tai pyöräparkin aluetta on korostettu betonikiveyksellä.

Vähäeleisten piha-alueiden tyypillisimpiä toimintoja ovat lasten keinu ja hiekkalaatikko, pihakeinu tai penkkiryhmä oleskelua varten, pyykinkuivatus- ja tamppaustelineet sekä paikka polkupyöräsäilytykselle. Jätehuolto on sijoitettu tonttien sisääntulon läheisyyteen joko jätekatoksiin tai molokeihin. Autopaikoitus on järjestetty kortteleissa piha-alueiden laidoilla tai rakennusryhmän keskellä. Joidenkin rakennusten päätyyn on sijoitettu autotalleja. Myös Kalevan aukiolla on pysäköintimahdollisuus. Alueen pysäköintipaikkojen vähyydestä kertonee kadunvarsipysäköinnin korkea käyttöaste.

Oravanpolun ja Kalevantien väliin sijoittuu kasvillisuudeltaan erittäin rehevä ja ilmeeltään avara Tarkonpuisto. Kivituhkapintaisten kulkureittien ja leikkialueen laidalla on nurmipintaa. Puistoa rajaavat suuret lehtipensaat sekä korkea puusto. Alueen keskellä on joitakin perennaistutuksia. Puiston varustukseen kuuluvat keinu, hiekkalaatikko, liukumäki, kaksi vieterikeinua ja muutamia penkkejä.

4.1.2 Sampola

KUVIO 22. Sampolan osa-alue.

KUVIO 23 & 24. Sampolan osa-alueen rakennuksia ja katunäkymä Kaskitieltä.

Sampolan osa-alue sijoittuu Sammonkadun ja Kaskitien väliin, jotka muodostavat alueen tärkeimmät autoliikenteen reitit. Näitä katuja yhdistää Kaalamonaukio osa-alueen keskellä. Molemmilta pääkaduilta on yhteys lännessä Kalevan puistotiehen ja idässä Kaupinkatuun. Sampolan osa-alueen toteutuksessa on havaittavissa vuoden 1940 asemakaavan mukainen muoto, joskin alueella on tehty joitakin kaavamuutoksia. Merkittävien muutoksista koskee Kalevan puistotien ja Sammonkadun kulmaukseen sijoittuvaa korttelia 416, johon asemakaavamuutoksen myötä rakennettiin nykyinen Sampolan koulurakennus aiemmin kaavailtujen asuinrakennusten

sijaan. Muissa osa-alueen kortteleissa rakennusten sijoittelu ja lukumäärä on alkuperäisen kaavan mukaista väljempi. (KUVIO 22.)

Sampolan rakennus sekä Kaskitien koillis-lounaissauntaiset, nelikerroksiset lamellitallot on sijoitettu lyhyiltä julkisivuiltaan kiinni katuun, minkä vuoksi katutilasta muodostuu hyvin selvärajainen ja toisaalta kontrastinen verrattuna kadun etelälaidan rakennusten sijoitteluun. Kaskitien taitekohdan ansiosta kadulle muodostuu rakennusten päätyjen ja korkean puuston rytmittämä näkymä (KUVIO 23 & 24.) Sammonkadun suuntaiset seitsemänkerroksiset rakennukset puolestaan rajaavat katutilaa pitkällä pääjulkisivullaan, jotka on sijoitettu kiinni katuun. Sammonkatu 14-24 rakennuksissa ja muutamissa Kaskitien rakennuksissa on katutasossa pieniä liike- tai toimistotiloja, jotka näyteikkunoineen luovat elävyyttä katukuvaan.

Kaskitien pohjoislaidalla piha-alueet ovat kooltaan melko pieniä ja toiminnoiltaan vähäisiä. Pihat muodostuvat pääosin nurmialueesta, jota rajaa kapea luonnonkivi-reunus. Kulkureittien pinnoitteena on käytetty betonikiveä ja paikoitellen myös asfalttia. Kaskitie 11-17 kohdalla piha-alueet on erotettu jalkakäytävästä matalalla, luonnonkivipintaisella muurilla, mutta tyypillisesti piha-alueiden ja tonttien rajaamisessa on käytetty pensasaitaa. Kaskitie 17-21:ssä tontin pohjoislaidalla on oleskelupihan lisäksi matalammalla sijaitseva kivituhkapintainen huoltopiha, jonka toista laitaa reunustaa betoninen, korkeahko tukimuuri.

Pihojen monipuolinen kasvillisuus on sijoitettu sattumanvaraisesti rakennusmassojen väliin jäävään osaan. Yleisimmin pihoidella kasvaa muutamia suuria koivuja, joidakin havupuita sekä lehtipensaita. Pihoidella on tyypillisesti sijoitettu pieni oleskelu-alue pihakeinuineen, pyykinkuivaus- ja tamppaustelineet sekä polkupyörien säilytysalue. Sammonkadun varren rakennusten tontit on rajattu eteläiseltä sivultaan pensasaidoin sekä korkealla lehtipuustolla. Kasvillisuusalueen reunassa on kapea nurmikaistale. Rakennusten taakse jäävä kapea pihatila on hyödynnetty pääosin jätehuollon, polkupyöräsäilytyksen ja vaatehuollon alueena.

Kaalamonaukion itäpuolisten kortteleiden jätehuolto on sijoitettu piha-alueelta matalammalla sijaitsevalle huoltopihalle ja Kaskitie 7-9:ssä rakennuksen länsipuolella

sijaitsevan pysäköintialueen yhteyteen. Sampolan jätehuolto sijaitsee korttelin sisäpihalla. Autojen pysäköinti on järjestetty korttelien keskelle jäävillä piha-alueella, Kaalamonaukion laidalla sekä Kaskitien varren kadunvarsipaikoilla ja Sammonkadun talouskaistalla. Kaskitien itäosan rakennuksissa on muutamia autotalleja, mutta muutoin pysäköintimahdollisuudet tonteilla ovat vähäiset.

4.1.3 Väinölänkatu

KUVIO 25. Väinölänkadun osa-alue.

KUVIO 26. Väinölänkadun matalaa rakennuskantaa.

Väinölänkadun osa-alue sijoittuu Petsamon kaupunginosaan Kalevan puistotien, Ilmarinkadun ja Petsamonkadun rajaamiin kortteleihin (KUVIO 25). Kortteleita ympäröivät kadut sekä niiden keskellä länsi-itäsuuntaisesti kulkeva Väinölänkatu

muodostavat alueen keskeisen reitistön. Väinölänkatu jatkuu idässä kevyen liikenteen väylänä liittyen Saukonpuiston ja Litukanpuiston kävelyreitistöön. Kalevan puistotie on Teiskontien ja Sammonkadun ohella yksi Kalevan alueen pääväylistä. Pohjoisessa Kalevan puistotien näkymän päätteenä on haarautuvan katulinjan keskelle sijoittuva pieni puisto. Pitkä suora katu päättyy etelässä avoimeen näkymään, jossa voi havaita Kalevanharjun puustoa Sorsapuiston pallokentän taustalla.

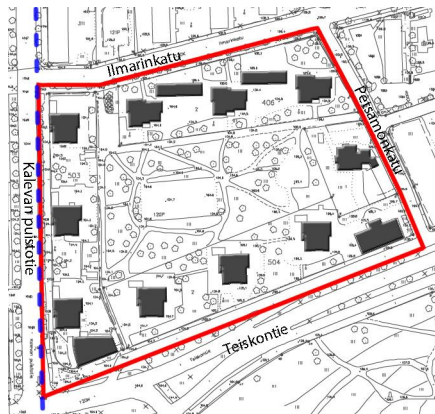
Osa-alueen rakentuminen on toteutunut Elis Kaalamon vuonna 1940 vahvistetun asemakaavan mukaisesti lukuun ottamatta vuonna 1949 vahvistettua vähäistä kaavamutosta, jolla muutettiin Väinölänkatu 25 tontin rakennusrajoja. Pohjois-eteläsuuntaiset, riveihin sijoitetut lamellitalot muodostavat alueelle avoimen korttelirakenteen. Rakentamisen mittakaava on inhimillinen: alueen rakennuskanta muodostuu pääosin kolme- ja nelikerroksisista, massaltaan siroista rakennuksista (KUVIO 26). Bulevardimaisen Kalevan puistotien varrella rakentaminen on korkeampaa kuin osa-alueen muissa osissa. Kalevan puistotien suuntaiset ja siihen rajautuvat kuusikerroksiset rakennukset muodostavat pitkän ja selvärajaisen, nuorten vaahteroiden värittämän katunäkymän. Katutasossa on liiketilaa. Osa-alueen sisälle muodostuu rakennusten hieman lomittaisen sijoittelun ansiosta pitkiä sivuttaisnäkyymiä pohjoiseen ja etelään tonttien läpi ja lähikortteleihin.

Osa-alueella toteutettujen rakennusten ja pihojen saneeraustöiden yhteydessä vanha kasvillisuus on monin paikoin tuhoutunut. Alueen pohjoisosan korttelissa kasvillisuus muodostuu nuorista lehtipuiden taimista ja pensasistuksista sekä pääasiassa tonttien reunaan sijoittuvista pienehköistä nurmialueista. Tonttien rajaamisessa on käytetty pensasaitaa tai yksinkertaista matalaa lauta-aitaa. Väinölänkadun eteläpuolisten kortteleiden kasvillisuus on selvästi iäkkäämpää ja muodostuu suurista lehti- ja havupuista sekä ryhmässä kasvavista suurista pensaista. Kulkureittien ja pysäköintialueiden pinnoitteena on koko alueella käytetty asfalttia, yhdellä tontilla myös värillistä betonikiveä. Niin sanottujen Perhetalojen korttelin uudistettu pihalue Väinölänkatu 31-35:ssä on ilmeeltään huomattavasti rakennetumpi kuin osa-alueella tyypillisesti. Kortteli rajautuu kuitenkin itälaidaltaan Saukonpuistoon, jonka kasvillisuus lisää merkittävästi koko osa-alueen viihtyisyyttä. Ilmarinkadulle rakennusten väliin sijoittuu pieni korttelipuisto, jossa on muutamia lasten leikkivä-

lineitä. Yleisilmeeltään puisto vaikuttaa hoitamattomalta, mutta sen vanhat lehti-puut ja pensaskasvillisuus tuovat miellyttävää luonnonläheisyyttä Ilmarinkadun kortteliin.

Piha-alueiden toiminnot ovat koko alueella vähäiset ja muodostuvat pääasiassa pysäköinnistä ja jätehuollosta. Muutamilla tonteilla on mahdollisuus pyörien säilyttämiseen ja pyykin kuivattamiseen ulkona sekä joitakin penkkejä oleskeluun. Tyyppillisesti paikoitusalue on koko rakennuksen levyinen vieden suurimman osan tontin pihatilasta. Kaikkien osa-alueita rajaavien katujen varressa on mahdollisuus kadunvarsipysäköintiin.

4.1.4 Kalevantornit

KUVIO 27. Kalevantornien osa-alue.

Osa-alue sijaitsee Kalevan puistotien ja Teiskontien vilkasliikenteisessä risteyksessä Tammelan ja Liisankallion kaupunginosien rajalla. Korttelia ympäröivät kadut, edellä mainittujen lisäksi Ilmarinkatu ja Petsamonkatu, muodostavat osa-alueen pääliikenneverkon. Osa-alueen sisäistä asukasliikennettä palvelevat kaksi ajotieksi rakennettua puistokatua korttelin sisällä. (KUVIO 27)

Korttelialueen kaupunkikuva poikkeaa ympäröivistä alueista korkean rakentamisen vuoksi. Osa-alueen rakennuskanta muodostuu kymmenestä pistemäisestä tornita-

losta sekä kahdesta matalasta liikesiivestä Teiskontien varressa. Harry W. Schreckin suunnittelemat yhdeksänkerroksiset tornitalot on nimetty sijaintikatunsa mukaan Kalevan-, Teiskon- ja Ilmarintorneiksi. Kymmenes, Petsamonkadun varressa sijaitseva 10-kerroksinen pistetalo tunnetaan Miljoonatornina. 1950-luvun alun rakentamista edustavat ja aikanaan huomattavan korkeat tornitalot liikesiipiin on sijoitettu kehämäisesti korttelin keskelle jäävän Ilvespuiston ympärille kolmen rakennuksen ryhmiin (KUVIO 28 & 29). Rakennusten runko on kapealinjainen ja siro, minkä ansiosta tornitalot istuvat hyvin ympäristöönsä. Korttelin muodostama kaupunkikuva on miellyttävä ja ryhdikäs. Tornitalot tuovat kaivattua vaihtelua Kalevan alueen muuten melko kaavamaisesti toteutettuun ja yksitoikkoi- seen rakentamiseen (Aaltonen 2006b).

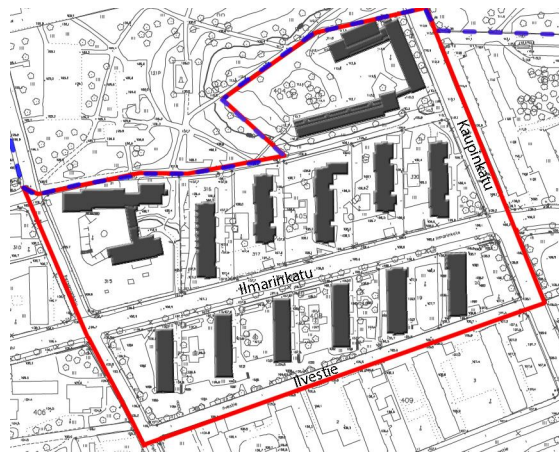
KUVIO 28 & 29. Osa-alueen rakennuskanta muodostaa korkeudestaan huolimatta avaraa ja väljää kaupunkitilaa.

Kalevan puistotien puoleiset tornit sekä risteysalueen liikesiivet rajaavat katutilaa kadussa kiinni olevilla julkisivuillaan ja estävät samalla liikennemelun kantautumisen korttelialueen sisäosiin. Ilmarinkadun melulta korttelia suojaavat matalat autotallirakennukset. Korkean ja runsaan kasvillisuuden vuoksi korttelin ulkopuolelle ei juuri synny näkymiä. Ilvespuiston pohjoislaidalla sijaitsevalta puistokadulta avautuu pitkä näkymä länteen kohti Tammelan pallokenttää ja itään Ilvestielle. Myös Kalevan puistotien suuntaiselta puistokadulta avautuu joitakin näkymiä Tammelan suuntaan. Näkymät korttelialueen sisällä ovat puistomaiset ja vehreät.

Tornitalojen piha-alueet liittyvät osaksi Ilvespuistoa. Varsinaista oleskelualueutta tai muita toimintoja rakennusten läheisyydessä ei ole, vaan rakennuksia ympäröivät asfaltti- tai kivituhkapintaiset alueet on hyödynnetty lähinnä polkupyörien säilytykseen ja autojen pysäköintialueena. Joillakin pihoilla on käytetty pinnoitteena lisäksi betonilaattaa tai -kiveystä. Mahdollisuus pysäköintiin on rakennusten yhteydessä olevien pienten parkkialueiden lisäksi Sammonkadun talouskaistalla ja Ilmarinkadun kadunvarsiparkissa sekä korttelialueen puistokatujen varressa. Ilmarintornien yhteydessä on lisäksi kaksi autotallirakennusta ja Miljoonatornin pysäköinti on järjestetty maan alle.

Korttelialueen keskelle jäävän Ilvespuiston toimintoja ovat lasten leikkialue välineinen sekä pensasaidoin rajattu pelikenttä, joka jäädytetään talvisin luisteluradaksi. Puiston halki risteilee kivituhkapintaisia puistokäytäviä, joiden varrelle on sijoitettu muutamia penkkejä sekä ilvestä esittäviä patsaita eri puolille puistoa. Ilvespuiston kasvillisuus koostuu suurelta osin korkeista lehti- ja havupuista sekä suurista pensaista. Lajisto on monipuolinen. Puisto on ilmeeltään siisti ja hyväkuntoinen.

4.1.5 Ilmarinkatu

KUVIO 30. Ilmarinkadun osa-alue.

Ilmarinkadun osa-alue sijoittuu Petsamonkadun, Kaupinkadun ja Ilvestien rajoittamalle alueelle (KUVIO 30). Aluetta halkova Ilmarinkatu on osalueen tärkein lii-

kenneväylä. Sen linjaus on suunnilleen sama kuin entisiä Tammelan vainioita halkoneella Kosken maantiellä. Ilvestie ja Kaupinkadun pohjoisosa ovat nykyisin luonteeltaan tonttikatumaisia. Niiden alkuperäinen merkitys liikenteen välittäjänä on vähentynyt suunnittelussa ja alueella tapahtuneiden muutosten, kuten Kalevantornien korttelin kaavoittamisen ja Kekkosen tien rakentamisen myötä. Osa-alueen kohdalla Ilmarinkadun pitkää katunäkymää elävöittää lehmusrivi, joka peittää osan rakennuksista taakseen. Katunäkymän päätteeksi näkyy lännessä Tammelan kaupunginosan rakennuskantaa ja idässä Ilmarinkadun taitekohdan ansiosta Litukan osa-alueen keltaisia lamellitaloja.

Ilmarinkadun varteen sijoittuva osa-alue on toteutunut lähes täysin Kaalamon asemakaavan mukaisesti. Kaavamuutoksilla on tehty pieniä korjauksia rakennusten asetteluun sekä muutettu Petsamonkadun ja Ilmarinkadun kulmatontti puistikosta julkisen rakennuksen tontiksi. Osa-alueen rakennuskanta muodostuu nelikerroksisista, hieman vinosti Ilmarinkatuun nähden sijoitelluista lamellitaloista sekä Kalevan lastentalon ja Saukonpuiston koulun monimuotoisista rakennuksista (KUVIO 31 & 32). Kadun pohjoispuolen rakennukset on aseteltu aavistuksen lomittain, kun taas eteläpuolen korttelissa rakennukset ovat alkuperäisen kaavan mukaisessa säännöllisessä rivistöissä. Rakentamisen mittakaava on inhimillinen ja miellyttävä.

KUVIO 31 & 32. Ilmarinkadun osa-alueen katunäkymiä ja rakennuskantaa.

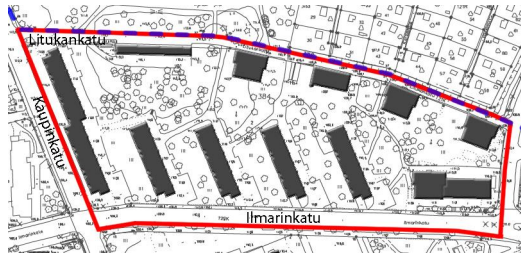
Osa-alueen pihat ovat ilmeeltään monipuolisempia ja rakennetumpia kuin Liisankalliolla tyypillisesti. Ilmarinkadun pohjoislaidan korttelia leimaa erityisen runsas kas-

villisuus, joka kiipeää jopa rakennusten seinille köynnösten muodossa. Laajat pysäköintialueet vievät korttelin pihatilasta suurimman osan, mutta kaikille pihaille on onnistuttu sijoittamaan paikka oleskelulle, pieni lasten leikkialue välineineen, pyykinkuivausteline ja tilaa polkupyöräsäilytykselle. Pysäköintialueet ja kulkureitit ovat asfaltoituja ja leikki- ja oleskelualueet kivituhkapintaisia. Jokainen piha on hieman erilainen, vaikka muodostuukin samoista elementeistä. Sisäänkäyntejä on elävöitetty betonikivestä ladotuilla matalilla istutusaltailta. Piha-alueiden kasvillisuus muodostuu nurmialueista, vanhoista lehtipuista, seinäköynnöksistä sekä erilaisista tilaa rajaavista pensasistutuksista. Kortteli rajautuu pohjoislaidaltaan vehreään Saukonpuistoon.

Ilmarinkadun eteläpuolisten kortteleiden piha-alueita on hiljattain uudistettu, minkä seurauksena korttelin yleisilme on muuttunut huomattavasti rakennetummaksi. Vanhan kasvillisuuden tilalle on istutettu runsaasti tilaa rajaavia lehtipensaita sekä joitakin havu- ja lehtipuita. Ilvestien pohjoislaitaa reunustaa nuori tammirivistö. Sisäänkäyntejä on modernisoitu istutuksin sekä vaihtelevilla pintamateriaaleilla, kuten betonilaatoilla, luonnonkiveyksellä ja alueelle epätyypillisellä seulanpääkiveyksellä. Rakennusten edustalle sijoittuvat kulkureitit ovat asfaltoituja, oleskelualueet nurmi- tai kivituhkapintaisia ja pysäköintialueet kivituhkapintaisia. Alueelle tyypilliseen tapaan pihojen toimintoja ovat pieni oleskelu- ja lasten leikkialue välineineen, pyykinkuivaus- ja tamppaustelineet sekä tila polkupyörien säilyttämiselle. Korttelin yleisilme on siisti ja huoliteltu. Korttelin itäosan pihat puolestaan edustavat luonnonmukaisempaa tyyliä ja niiden kasvillisuus on iäkästä. Pihakalusteet ovat osittain vanhoja ja huonokuntoisia.

Ilmarinkadun pohjoispuoleisen korttelin pysäköintialueet on sijoitettu tonttien pohjoislaitaan sekä keskitetysti lähelle Ilmarinkatua, josta ne on rajattu matalahkolla pensasaidalla. Jätehuolto on sijoitettu jätekatoksiin pysäköintialueen ja tontin sisään tulon yhteyteen. Eteläisemmän korttelin pysäköintialueet sijaitsevat Ilvestien puolella, hieman piha-alueita matalammalla tai rakennusten edustalla. Yhdessä rakennuksessa on muutama autotalli. Eteläisemmän korttelin jätehuolto on sijoitettu pääasiassa molokeihin Ilvestien puolella sijaitsevan pysäköintialueen yhteyteen.

4.1.6 Litukka

KUVIO 32. Litukan osa-alue.

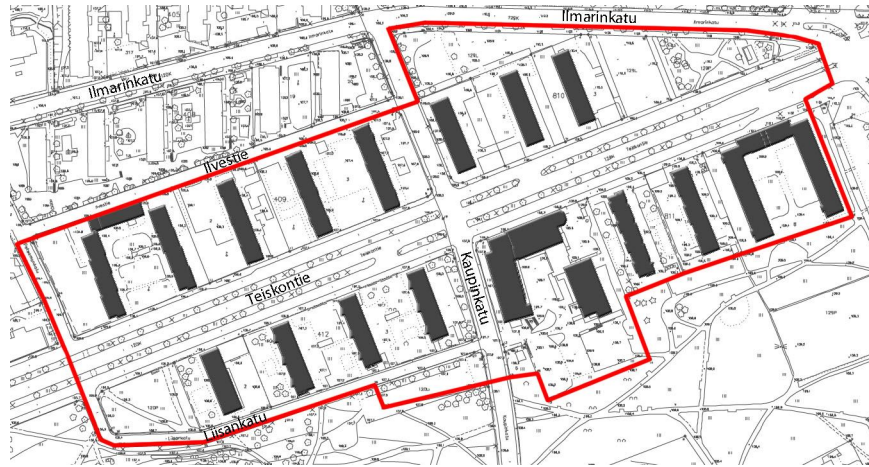
KUVIO 33 & 34. Litukan osa-alueen puistomaista yleisilmettä.

Osa-alue sijoittuu Litukanpuiston ja siirtolapuutarhan eteläpuolelle. Korttelia rajaavat Litukankatu, Litukanojankatu, Ilmarinkatu ja Kaupinkatu (KUVIO 32). Osa-alueen tärkein liikenneväylä on Ilmarinkatu, kun taas Kaupinkadun pohjoisosa ja Litukankatu ovat luonteeltaan tonttikadunomaisia ja vähäliikenteisiä. Korttelin itälaitaan sijoittuva Litukanojankatu välittää liikennettä pohjoiseen Petsamon kaupunginosan suuntaan. Ilmarinkadun itäosan näkymää hallitsevat kadun pohjoislaidalla olevat suuret koivut, jotka lähes peittävät Litukan korttelin rakennukset, sekä kadun etelälaitaa reunustava nuorehko lehmusrivi (KUVIO 33). Puusto muodostaa kadulle vehreän, kujamaisen katunäkymän. Litukankadun katunäkymästä syntyy vaihteleva kadun etelälaitaa rajaavien eri korkuisten rakennusmassojen, kumpuilevan maaston ja kadun pohjoispuolelle sijoittuvien Litukanpuiston ja siirtolapuutarhan runsaan kasvillisuuden ansiosta.

Litukan korttelin rakennuskanta muodostuu kuudesta luode-kaakkosuuntaisesti sijoitetusta lamellitalosta, neljästä pistemäisestä rakennuksesta sekä autotalli- ja huoltorakennuksista. Rakennukset on sijoitettu korttelin laidalle lähelle katulinjaa siten, että korttelin keskelle jää runsaasti puistomaista tilaa. Rakentamisen pienimit-takaavaisuus ja väljyys sekä luonnonläheisyys luovat osa-alueesta erityisen viih-tysisän. Korttelin kaikki rakennukset sijaitsevat samalla tontilla, minkä ansiosta kort-telista muodostuu ilmeeltään yhtenäinen kokonaisuus. Rakennusten keskelle jäävä suojaista piha-alue on puistomainen ja kasvillisuudeltaan runsasta ja monipuolista (KUVIO 34). Osa-alueen ilmeelle leimaa antavaa on vanha korkea puusto, joka on lajistoltaan vaihtelevaa: alueella on muun muassa koivuja, pihlajia, mäntyjä sekä kuusia. Tilaa rajaavana elementtinä ja sisäänkäyntien edustalla on käytetty matalia pensaita. Suurin osa piha-alueesta on kumpuilevaa nurmialuetta, jonka poikki ris-teilee kapeita kivituhkapintaisia kävelypolkuja.

Pihoilla toimintoja on niukasti: tyypillisimmin rakennusten läheisyyteen on sijoitettu pihakeinu, pyykinkuivaus- ja tamppaustelineet sekä tilaa polkupyöräsäilytykselle. Ilmarinkadun puoleisten rakennusten piha-alueita on hiljattain uusittu maltillisesti, minkä yhteydessä rakennusten seinustalle on asennettu kapea seulanpääkivistä ja luonnonkivistä tehty reunus. Luonnonkivireunus rajaa myös nurmialuetta sekä pol-kupyörille varattua aluetta, joka on lisäksi erotettu muusta pihasta betonikiveyksel-lä. Piha-alueen ilme on uudistuksista huolimatta säilynyt luonnonläheisenä. Pysä-köintitilaa on osa-alueella niukalti, lähinnä muutamia paikkoja tontin Ilmarinkadun puoleisella laidalla tai sisäpihalla sekä erillisissä autotallirakennuksissa, joista Litu-kankadun varteen sijoittuva on kaksitasoinen. Ilmarinkadun eteläpuolelle sijoittuu laaja pysäköintialue. Korttelia ympäröivien katujen varsilla on lisäksi mahdollisuus kadunvarsipysäköintiin. Pysäköintialueet ja kulkureitit ovat päällystemateriaaliltaan asvalttia tai kivituhkaa.

4.1.7 Teiskontie

KUVIO 35. Teiskontien osa-alue.

KUVIO 36 & 37. Teiskontien osa-alueen katunäkymä ja pihojen yleisilmettä.

Osa-alue sijoittuu Teiskontien varteen, joka on liikennemäärältään Tampereen vilkkaimpia liikenneväyliä. Se on Sammonkadun ja Kalevan puistotien ohella myös yksi Kalevan alueen pääväylistä, joka välittää liikennettä länteen keskustan suuntaan sekä itään. Pohjoisessa Teiskontien osa-aluetta rajaa Ilvestie ja etelässä Liisankatu. Osa-alueen lävistää jo Kaalamon asemakaavassa esiintynyt kaareva Kaupinkatu, joka välittää liikennettä pohjoiseen Petsamon suuntaan sekä etelään Kalevankankaalle. Teiskontien suunnittelussa ja toteutuksessa liikennemäärän kasvuun varautuminen näkyy väylän leveydessä. Teiskontie muodostuu 1+1 -kaistaisesta ajoradasta, jonka molemmin puolin on sijoitettu kapeat viherkäytävät lehmusriveineen ja

niiden vierelle leveät, yksisuuntaiset rinnaikkaiskadut eli niin sanotut talouskaistat. Uloimpana molempien talouskaistojen vierellä on kevyen liikenteen väylä. Teiskontien katunäkymä on pitkä ja suoraviivainen. Rakennusten tasainen rivistö kadun molemmin puolin luo ilmeeltään yhtenäistä kaupunkikuvaa, johon avoin Liisanpuisto ja korkeat Kalevantornit tuovat vaihtelua. (KUVIO 35 & 36)

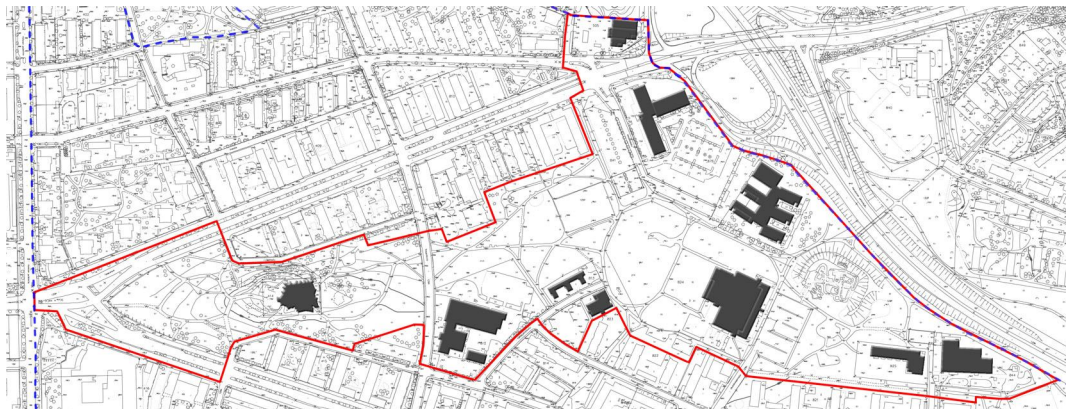
Teiskontien rakennuskanta muodostuu 6-7 -kerroksisista, luode-kaakkosuuntaisesti asetelluista harjakattoisista lamellitaloista, muutamasta kadunsuuntaisesta, kaksikerroksisesta liikesiivestä sekä Sammon koulun monimuotoisesta rakennuksesta. Rakennusten lyhyt sivu on sijoitettu kiinni Teiskontien kevyen liikenteen väylään. Rakennusmassojen asettelu on Kaalamon asemakaavan mukainen, mutta se ei ole kaikilta osin täydellisesti toteutunut. Kaalamon kaavailemien matalien liikesiipien sijaan katutilaa rajaa monin paikoin pensasaita, minkä ansiosta alueen kaupunkikuvasta on muodostunut vaihtelevampi ja elävämpi. Liisankadulta näkymät piha-alueille ovat esteettömät, kun taas Ilvestien ja Kiovanpuiston puolelta näkymää rajoittavat pensaskasvillisuus sekä muutamat jätekatokset. Piha-alueiden sisällä tilaa on rajattu pensaiden lisäksi lauta- ja metalliaidoin, joskin ne ovat alueella melko harvinaisia.

Piha-alueet ovat tyypillisesti ilmeeltään pelkistettyjä ja muodostuvat laajasta yhtenäisestä nurmialueesta, asfaltoiduista tai betonikivin päällystetyistä kulkureiteistä sekä asfaltti- tai kivituhkapintaisista pysäköintialueista (KUVIO 37). Nurmialue on tavallisesti rajattu kulkureitistä betoni- tai luonnonkivireunuksella. Piha-alue jakautuu monin paikoin etu- ja takapihaan, joista toiseen on sijoitettu viheraluetta ja toiseen pysäköintiä, mutta myös toimintojen sekoittuminen on alueella yleistä. Polkupyöräsäilytys, pyykinkuivaus- ja tamppaustelineet sekä pihakeinu kuuluvat yleisimmin pihojen varustukseen. Varsinaisia oleskelualueita Teiskontien osa-alueella ei juurikaan esiinny. Pysäköinti on järjestetty tonteille sijoitetuilla paikoitusalueilla, jotka ovat koko pihan levyisiä tai sijaitsevat tontin reunassa kohtisuorasti katuun nähden, rakennusten väliin jäävällä alueella. Ilmarinkadun varteen sijoittuu kaksi laajempaa pysäköintialuetta ja Liisankadun eteläpuolelle yksi. Pysäköinti on mahdollista myös kaikkien osa-alueella sijaitsevien katujen varressa. Jätehuolto on osa-

alueella tyypillisesti sijoitettu jätekatoksiin tai molokeihin lähelle tontin sisäänkäyntiä.

Teiskontien osa-alueen kasvillisuus muodostuu lajistoltaan monipuolisista vanhoista lehti- ja havupuista sekä lehtipensaista. Kasvillisuuden sijoittelu vaikuttaa sattumanvaraiselta ja luonnonmukaiselta. Osa-alueen sisällä on useita pieniä puistoja tai puistomaisia alueita, muun muassa Kaupinkadun itäpuolelle sijoittuvassa korttelissa ja Teiskontien etelälaidan länsipäässä. Teiskontien eteläosan korttelit rajautuvat lisäksi Liisanpuistoon, Kiovanpuistoon ja Kalevan keskuspuistoon.

4.1.8 Liisanpuisto, Kiovanpuisto ja Kalevan keskuspuisto

KUVIO 38. Liisanpuisto, Kiovanpuisto ja Kalevan keskuspuisto.

Liisanpuisto, Kiovanpuisto ja Kalevan keskuspuisto kuuluvat Tampereen viherverkon merkittäviin kohteisiin kaupungin keskusta-alueella (Tampereen kaupunki 2008, 70). Kalevan puistojen sarja avatuu kiilamaisena Teiskontien ja Sammonkadun yhtymäkohdassa ja ulottuu idässä aina Hervannan valtavylylän saakka (KUVIO 38). Puistojen läpi kulkee Kalevan alueen keskeisin kevyen liikenteen reitti, joka muodostaa yhteyden sekä keskustan suuntaan että Hervannan valtavylylän yli itään Kissanmaan kaupunginosaan. Puistosarjan lävistää myös muutamat pohjois-eteläsuuntaiset kevyen liikenteen väylät, jotka yhdistyvät puistoaluetta ra-

joittaviin autoliikenteen katuihin. Kaareva Kaupinkatu Liisanpuiston itäpuolella katkaisee yhtenäisen puistoalueen.

Liisanpuiston länsiosa muodostuu Kalevan kirkkoa ympäröivistä laajoista, loivasti kumpuilevista nurmialueista sekä vanhoista koivuista, pylväshaavoista ja erilaisista pensaista. Oleskelu on sijoitettu penkkien muodossa kivituhkapintaisten tai asfalttoitujen puistokäytävien varteen. Puiston itäosassa on nurmialueen lisäksi kivilajiltaan tummaa gabroa olevaa avokalliota, alkuperäisiä mäntyjä ja suuria pihlajia (Tampereen kaupunki 2008, kohdekortti 11). Liisanpuisto on ilmeeltään avara keskustapuisto, joka palvelee lähialueiden asukkaita ja tuo vastapainoa alueen melko tiiviille rakentamiselle. (KUVIO 39 & 40)

KUVIO 39 & 40. Liisanpuiston yleisilmettä kirkon länsi- ja itäpuolelta.

KUVIO 41 & 42. Kiovanpuiston runsaan kasvillisuuden värittämää yleisilmettä.

Kaupinkadun itäpuolelle sijoittuvat Kiovanpuisto ja Kalevan keskuspuisto on luokiteltu Kantakaupungin ympäristö- ja maisemaselvityksessä kaupunginosapuistoiksi. Kiovanpuiston melko kapeaa länsiosaa rajoittavat Sammon koulu lisäsiipineen sekä Kuulovammaisten koulu. Kiovanpuistossa on nurmialueiden lisäksi monipuolinen perennalajisto sekä koivuista muodostuva ystävyyskaupunkimetsikkö. Puiston yleisilme on monipuolisen ja vaihtelevan korkuisen kasvillisuuden ansiosta runsas. Idempänä puiston kasvillisuus muodostuu pääasiassa korkeasta puustosta, jota on runsaasti. Uintikeskuksen ympärillä on laajat, hieman kumpuilevat nurmialueet. Kiovanpuiston toiminnalliset puitteet ovat hyvät, sillä alueella on lasten leikkipaikka ja useita pelikenttiä. Kivituhkapintaisten puistokäytävien varrella on penkkejä. Puistoa koristaa Anneli Sipiläisen pronssinen ystävyyskaupunkiveistos. Kiovanpuiston peruskorjaus toteutettiin vuosina 2006-2007 (Tampereen kaupunki 2008, kohdekortti 11). (KUVIO 41 & 42)

Kiovanpuiston ja Kalevan keskuspuiston välinen yhteys on kapea aluetta rajaavien Sammon lukion ja Kalevan uintikeskuksen vuoksi. Kalevan keskuspuisto on lähes kaikkialta rakennusten rajoittama, minkä vuoksi sen luonne on muuttunut avoimesta sulkeutuneemmaksi. Sammon lukion rakentamisen myötä puistoalue on lähes kuroutunut erilleen yhtenäisestä puistovyöhykkeestä. Sokkeloisen puiston yleisilme on kumpuilevan maastonmuotoilun ja runsaan puuston ansiosta mielenkiintoinen ja omaleimainen. Puistossa kasvaa muun muassa haapaa. Kalevan uintikeskuksen itäpuolella sijaitsee Lasten liikennepuisto, joka on tyypiltään erikoispuisto (Tampereen kaupunki 2008, liite 13). Kalevan keskuspuistossa on lisäksi muutamia pienialaisia leikkialueita lapsille. Uintikeskuksen yhteydessä on paikoitusalue, jota on elävöitetty aluetta jäsentävin lehmusrivistöin. Sisäänkäynnin edustalla on muutamia pylväshaapoja ja vaahteroita.

Osa-alueen pohjoisosaan, Uimalankadun toimistorakennuksen ja Sammon lukion yhteyteen sijoittuvat laajat asfaltoidut parkkialueet, joita on jäsennelty pensasistutuksin ja puurivein sekä luonnonmukaisella suojaviheralueella. Etenkin katunäkymä Sammon lukion suuntaan on vehreä ja puistomainen alkuperäisen kasvillisuuden ansiosta, jota on onnistuttu säilyttämään alueen rakentamistöissä. Korkea puusto on pääasiassa haapaa ja koivua.

4.1.9 Sammonkadun länsiosa

KUVIO 43. Sammonkadun länsiosa.

Osa-alue on rakentunut Sammonkadun varteen, kadun pohjoispuolelle sijoittuviin kortteleihin (KUVIO 43). Lännessä osa-alue rajautuu Liisanpuiston laajaan puistoalueeseen ja idässä kortteliin numero 819. Pohjoisessa osa-aluetta rajaavat Liisanpuisto ja Väinämöisenkatu. Sammonkatu muodostaa alueen liikenteellisen pääväylän ja välittää liikennettä keskustan suuntaan ja itään. Osa-alueen pitkittäissuunnassa lävistävät Kaupinkatu ja Joukahaisenkatu ovat kokoojakadunomaisia ja ohjaavat liikennettä pohjoisen suuntaan ja alueen lähikortteleihin. Sammonkadun leveä väylä muodostuu kadun keskelle sijoittuvasta 1+1 -kaistaisesta ajoradasta, sen molemmille puolille sijoittuvista viherkaistoista puuriveineen sekä kadun molemmilla laidoilla olevista talouskaistoista ja kevyen liikenteen väylistä. Rakennusmassat rajaavat katutilaa lyhyillä sivuillaan ja matalilla liikesiivillään tai kadun suuntaisilla julkisivuillaan (KUVIO 44).

Sammonkadun pohjoislaidan rakentaminen muodostaa ilmeeltään yhtenäisen katunäkymän, kun taas etelälaidan kortteleissa rakentaminen on vaihtelevampaa paitsi tyyliltään, myös korkeudeltaan. Kaupinkadun itäpuolella Sammonkadun näkymä avartuu: kadun pohjoislaidan rakennukset on vedetty hieman irti katulinjasta ja etelälaidan matalan, nauhamaisen liikerakennuksen sekä pistemäisten tornitalojen

välistä siivilöityy kadulle runsaasti luonnonvaloa. Tonteilla kasvava korkea kasvillisuus muodostuu osaksi Sammonkadun katunäkymää (KUVIO 46). Liisanpuiston pohjoislaidan katunäkymää värittävät suuret koivut ja lehmukset sekä rakennusten tasainen rivistö kadun toisella puolen. Väinämöisenkatua puolestaan reunustavat vaahterat ja hopeapajut, kapeat nurmialueet sekä muutamat pensasaidat. Kadun pohjoispuolisten kortteleiden ilmeeltään ja muodoltaan vaihteleva sekä katutilaa rajaamaton rakentaminen luovat katukuvasta hajanaisen.

KUVIO 44 & 45. Katunäkymä Sammonkadun alkupäästä ja alueelle tyypillinen, pelkistetty pihatila.

KUVIO 46 & 47. Sammonkadun katunäkymä ja tyypillinen piha-alue Kaupinkadun itäpuolelle sijoittuvissa kortteleissa.

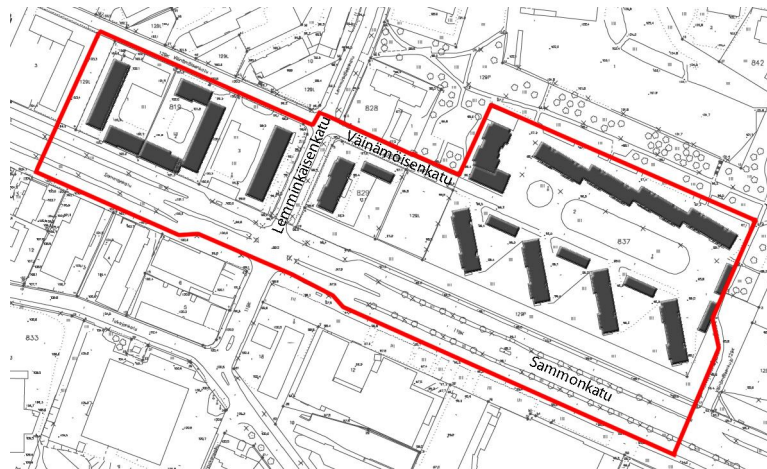
Osa-alueen rakennuskanta edustaa 1950-luvun lopun ja 1960-luvun alkuvuosien rakentamista. Suorakulmion tai L-kirjaimen muotoiset, korkeasta ja matalasta rakennusosasta muodostuvat lamellitalot on sijoitettu tonteille koillisen-lounaan

suuntaisesti. Matalat, liiketilaa sisältävät rakennusosat on sijoitettu kadunsuuntaisesti, jolloin ne estävät liikennemelun pääsyä piha-alueille. Sammonkadun läntisimmän osan toteutus noudattelee pitkälti Elis Kaalamon suunnitelmaa. Idempänä tontit ovat avoimempia ja siten alttiita liikennemelulle. Myös rakennusmassat ovat selvästi pienempiä kuin kadun aivan länsipäässä. Kaksikerroksiset ja kooltaan massiivisemmat, pääasiassa asumiskäytössä olevat lisäsiivet on Kaupinkadun itäpuolisissa kortteleissa sijoitettu Väinämöisenkadun puolelle. Päärakennuksen ja asuinsiiiven taitekohtaan muodostuu "lovi", joka on useimmiten hyödynnetty pysäköintiin.

Liisankalliolle ominaiseen tapaan Sammonkadun länsiosan piha-alueet ovat ilmeeltään yksinkertaisia ja pelkistettyjä sekä toiminnoiltaan melko vähäisiä (KUVIO 45 & 47). Rakennukset rajoittavat tiiviitä piha-alueita vähintään kahdelta sivulta. Suurin osa pihasta on tyypillisesti nurmipintaista ja korkeamman kasvillisuuden täplittämää. Vanhat koivut ja vaihteleva pensaskasvillisuus luovat pihoille vehreän ilmeen. Piha-aluetta on tavallisesti rajattu matalin pensasaidoin kadun puolelta. Osa-alueen pihoilla on runsaasti istuskelumahdollisuuksia, kuten pihakeinu ja penkkejä, sekä joitakin lasten leikkivälineitä Kaupinkadun itäpuolen kortteleissa. Polkupyöriä säilytetään pääasiassa rakennusten pitkällä seinustalla. Kulkureitit ovat asvaltoituja tai osin betonikivin päällystettyjä. Osa-alueella jätehuolto on sijoitettu lähelle Liisanpuiston tai Väinämöisenkadun katualuetta ja joillakin tonteilla sisäpihalle.

Sekä Liisanpuiston että Väinämöisenkadun tonteille on sijoitettu useita pysäköintipaikkoja lähelle katu-aluetta, kohtisuorasti katuun nähden. Useissa rakennuksissa on autotalleja. Väinämöisenkadun reunassa on suurehko pysäköintialue. Liisanpuiston ja Sammonkadun sekä Liisanpuiston ja Kaupinkadun kulmaukseen sijoittuu laaja-alaisempi parkkialue, samoin kuin korttelien 816 ja 817 sekä 818 ja 819 raja-kohtaan. Kadunvarsipysäköinti on mahdollista kaikilla osa-alueella rajaavilla kaduilla.

4.1.10 Sammonkadun itäosa

KUVIO 48. Sammonkadun itäosan osa-alue.

Osa-alue sijoittuu Sammonkadun itäpäähän, korttelin 818 ja Väinämöisenkujan rajoittamalle alueelle (KUVIO 48). Osa-alueita rajaavat Väinämöisenkatu pohjoisessa ja Sammonkatu etelässä. Korttelin pitkäsuunnassa lävistävä Lemminkäisenkatu ohjaa liikennettä lähikortteleihin pohjoisen ja etelän suuntiin. Alueellinen pääväylä Sammonkatu välittää liikennettä länteen keskustan suuntaan ja itään sekä Hervannan valtavyylälle. Sammonkadun rakenne muuttuu kadun itäpäässä, Lemminkäisenkadun risteysalueelta lähtien 2+2 -kaistaiseksi, jonka lisäksi katualueelle sijoittuvat viherkaistat puuriveineen sekä talouskaistat. Uloimpana kadun molemmin puolin kulkevat kevyen liikenteen väylät. Sammonkadun katunäkymä kadun itäosassa on avara ja vaihteleva, jopa sekava. Lemminkäisenkadun itäpuolella näkymää leimaavat erityisesti tonttien runsas, korkea puusto sekä kadun lehmusrivistöt. Lehdettöminä vuodenaikoina katunäkymästä muodostuu kuitenkin yksitoikkoinen. Rakennukset on sijoitettu yhä kauemmas Sammonkadusta sekä kadun pohjois- että etelälaidalla, eivätkä ne rajaa katutilaa yhtä tiukasti kuin kadun länsipäässä. Katualueen hallitsevuutta lisää Sammonkadun leveneminen Lemminkäisenkadun itäpuolella. Kaupunkikuvaa leimaavat rakentamisen mataluus ja epäyhtenäisyys.

KUUVIO 49 & 50. Sammonkadun itäosan katunäkymiä länteen ja itään.

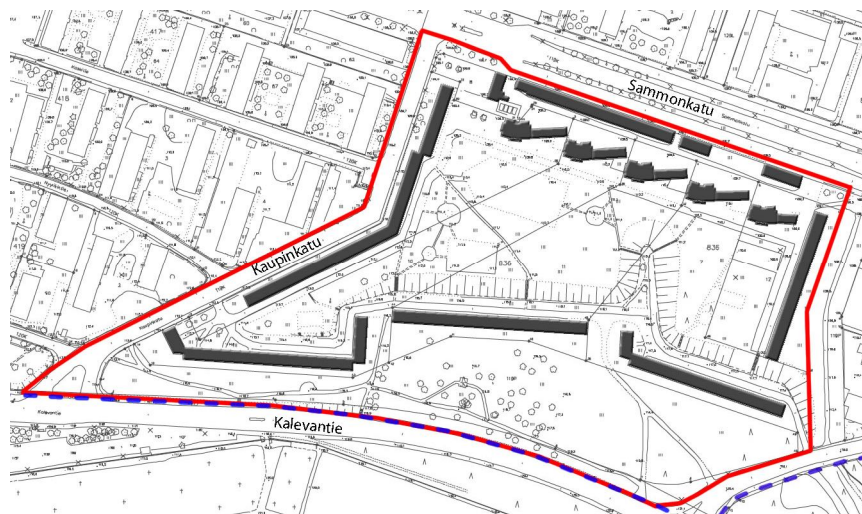

KUUVIO 51 & 52. Sammonkadun itäosan korttelialueiden yleisilmettä.

Sammonkadun itäosan rakennuskanta edustaa suurelta osin 1960-luvun alun elementtirakentamista. Rakennuskanta muodostuu kuusikerroksisista lamellitaloista ja 1-2 -kerroksisista, kadunsuuntaisista asuin- ja liikesiivistä. Rakennusten kattomuodot ja -kulmat vaihtelevat, samoin julkisivumateriaalit ja -värit. Osa-alueen länsiosassa rakennusten asettelu noudattelee Sammonkadun pohjoislaidalle tyypillistä koillisen-lounaan suuntaista asettelutapaa. Osa-alueen itälaidalla sijaitsevan suurkorttelin rakennusten asettelu poikkeaa täysin Sammonkadulle ominaisesta ilmeestä: katua lähinnä olevat rakennukset ovat jyrkästi kallellaan vastakkaiseen suuntaan kuin muut kadun rakennukset. Korttelin sisäosan hieman porrastettu, neljästä toisissaan kiinni olevasta lamellitalosta muodostuva rakennus on sijoitettu suunnilleen Väinämöisenkadun suuntaisesti. Kortteli muodostaa kuitenkin osa-alueen sisällä ilmeeltään yhtenäisen kokonaisuuden. Elementtirakentamisen vuoksi rakennusten korkeus on yhteneväisestä kerrosluvusta huolimatta matalampi kuin Sammonkadulla.

Sammonkadun itäosan korttelien pihat muodostuvat vaihtelevankokoisista ja paikoin kumpuilevista nurmialueista sekä laajoista, pääosin asfaltoiduista pysäköintialueista (KUVIO 51 & 52). Piha-alueet ovat yleisilmeeltään vaihtelevasti luonnonläheisiä tai rakennetumpia. Joillakin tonteilla on käytetty betonikiveystä erottamaan eri toimintojen alueita toisistaan. Pihat ovat toiminnoiltaan monipuolisia ja niille on tyypillisesti sijoitettu pihakeinu tai penkkejä, tamppaus- ja pyykinkuivaustelineet, aluevaraus polkupyöräsäilytykselle sekä muutamia lasten leikkivälineitä. Jätehuolto on useimmin järjestetty tontin reunaan, lähelle katualuetta. Molokit ovat yleisiä. Itäosan suurkorttelissa laajaa piha-aluetta on hyödynnetty tavallista enemmän lasten leikkialueena. Myös pysäköintitilaa on osa-alueen tonteilla runsaammin kuin Kalevan alueella tyypillisesti, mikä näkyy pihojen oleskelu- ja kasvillisuusalueen osuuden vähenemisenä. Pihat ovat pääosin luonteeltaan avoimia, mutta joidenkin tonttien rajaamisessa on käytetty pensasaitaa tai matalaa rakennusosaa, joka peittää suoran näkymän piha-alueelle. Suuret koivut, lehmukset ja vaahterat sekä lajeiltaan vaihtelevat kuuset ovat osa-alueella yleisiä. Itäinen suurkortteli rajautuu pohjois-laidaltaan Pellervonpuistoon ja sen läpi kulkevaan kevyen liikenteen väylään. Osa-alueen rakennuksiin on sijoitettu autotalleja ja pihoille avoimia autokatoksia. Myös kadunvarsipysäköinti on mahdollista kaikilla osa-aluetta rajaavilla kaduilla.

4.1.11 Kalevankartano

KUVIO 53. Kalevankartanon osa-alue.

Kalevankartanon osa-alue sijoittuu merkittävien liikenteellisten väylien, Sammonkadun ja Kalevantien väliseen kortteliin (KUVIO 53). Lännessä kortteli rajautuu liikennettä pohjois-eteläsuunnassa välittävään Kaupinkatuun ja idässä Kalevanrinteen entisiin teollisuuskortteleihin ja Takojankatuun. Kalevankartanon suurkortteli muodostaa selkeän, yhtenäisen kokonaisuuden. Nauhamaisen pitkät, useista lamelleista muodostuvat nelikerroksiset rakennukset on sijoitettu suurkorttelin reunoille vapaasti maaston muotoa mukailleen. Korttelin pohjoislaidalla on viisi pistemäistä, seitsemänkerroksista rakennusta autotalleineen sekä Sammonkatuun rajautuva, matalien liikerakennusten ketju. Muurimaiset rakennukset estävät liikennemelun kulkeutumisen piha-alueelle.

KUVIO 54 & 55. Kalevankartanon eteläosan rakennuksia etupihoineen ja korttelipihan keskiosaa.

KUVIO 56 & 57. Suurkorttelin itäosan yleisilmettä.

Korttelialueen keskelle jää rakennusmassojen rajoittama valtavankokoinen ja suojaisa korttelipiha. Piha on ilmeeltään puistomainen ja avara. Piha-aluetta leimaavat laajat nurmialueet, ryhmittäin sijoitettu puusto ja maaston korkeusvaihtelut. Pihan keskellä on korkea nurmikumpu, jonka vuoksi piha ikään kuin jakautuu kahteen osaan. Osa-alueen kasvillisuus on pääasiassa vanhaa puustoa, joka on lajistoltaan vaihtelevaa. Tyypillisiä alueelle ovat koivut, lehmukset ja kuuset. Pihan itäosassa kasvaa pieni saareke alkuperäisiä mäntyjä. Pihalla on joitakin kukkivia pensaita sekä rakennusten seinustaa pitkin kiipeävää viiniköynnöstä.

Korttelipihan läntisimpään kulmaukseen sijoittuvat pienialainen lasten leikkialue ja runsaat, paikoitusaluetta reunustavat pensasistutukset. Pihan keskiosaan on sijoitettu laajempi ja välineiltään monipuolisempi lasten leikkialue ja suuri hiekkapintainen, valaistu pelikenttä, jota matalat pensasaidat rajaavat pysäköinti- ja nurmialueista. Pihan itäosassa on pienempi pelikenttä ja leikkialue. Korttelialueella on muutamia puisia pihakeinuja, suuret pyykinkuivaustelineet sekä useita tamppaustelineitä, jotka on sijoitettu rakennusten läheisyyteen. Betonilaatoin päällystetyt kapeat polut halkovat piha-aluetta ja portaat johdattavat korttelin eteläosan rakennuksille, jotka sijaitsevat korkeammalla tasanteella. Korttelialue rajautuu etelässä Kalevanharjun puistoalueeseen, jossa risteilee kapeita kävelypolkuja. Puistossa on joitakin oleskelusoppia sekä runsas lehtipuusto.

Kapeat, asfalttipintaiset paikoitusalueet myötäilevät rakennusten linjaa korttelin sisällä. Pistetalojen yhteydessä on viisi autotallia ja pysäköintitilaa Sammonkatua reunustavien liikerakennusten takana sekä rakennusten toisella puolella, piha-alueen laidalla. Pistetalojen sisäänkäyntejä on elävöitetty kaksivärisellä betonilaatituksella sekä betonisella reunakivellä rajatuilla nurmi- ja seulanpääkivetyillä alueilla. Polkupyörien säilytykselle ei ole selkeää omaa aluetta, vaan ne on sijoitettu hajanaisesti rakennusten läheisyyteen.

4.1.12 Kalevanrinteen osayleiskaava-alue

KUVIO 58. Kalevanrinteen osayleiskaava-aluetta mukaileva osa-alue.

Kalevanrinteen osayleiskaava-alue sijoittuu Sammonkadun ja Kalevankankaan väliselle alueelle (KUVIO 58). Alueen pääliikenneverkko muodostuu Takojankadusta, joka yhdistyy lännessä Kalevantiehen ja jatkuu idässä Sarvijaakonkatuna. Sarvijaa-konkatu ohjaa liikennettä edelleen itään Sammonvaltatielle ja pohjoisen ja etelän suuntiin liikennettä välittävälle Hervannan valtavyälälle. Alueen keskivaiheilla Sarvijaakonkatu yhdistyy pohjoisessa Sammonkatuun ja Lemminkäisenkatuun ja etelässä Sarvijaakonpolkuun, joka johdattaa asutokorttelin piha-alueelle. Pitkittäis-suunnassa osa-alueen lävistää Tursonkatu, joka yhdistyy pohjoisessa Sammonkatuun ja Joukahaisenkatuun. Osa-alueen itäosassa oleva päättävä, tonttikatunomainen Autohallinkatu yhdistyy pohjoisessa Sammonkatuun. Samoin alueen itäosaan sijoit-tuva, Sarvijaakonkadusta etelään haarautuva Rieväkatu kulkee Prisma-keskuksen länsipuolelta yhdistyen Hervannan valtavyälään.

Takojankadun ympäristössä maasto kohoaa länteen päin ja katunäkymää hallitsevat ilmeeltään epäyhtenäiset, hallimaiset rakennukset ja uudet, muuta rakennuskantaa

korkeammat punatiiliset asuinrakennukset (KUVIO 59 & 60). Tursonkadun katunäkymää leimaavat matalat liike- ja toimistorakennukset kadun länsipuolella ja itäpuolella edellä mainittu, ilmeeltään yhtenäinen uudisrakennusten korttelialue. Sarvijaakonkadun näkymä vaihtuu itään päin mennessä kaupunkimaisesta, asuinrakennusten ja puurivien rajoittamasta katutilasta metsäiseksi ja edelleen suurten hallien leimaamaksi (KUVIO 61). Kadun itäosassa ympäristö on jäsentymätöntä ja ilmeeltään jopa epäsiistiä. Rieväkädun etelälaidan näkymää hallitsee Kalevankankaan metsäinen harjumuodostuma ja pohjoislaidan laajat paikoitusalueet.

KUVIO 59 & 60. Takojankadun katunäkymiä länteen ja itään.

KUVIO 61 & 62. Sarvijaakonkadun alkupään katunäkymä itään ja asuntokorttelin vihreää piha-alueita.

Kalevanrinteen osayleiskaava-alueen rakennuskanta on sekä ulkoiselta ilmeeltään että käyttötarkoitukseltaan vaihtelevaa, minkä vuoksi se poikkeaa eniten Kalevan alueen muista osista. Kalevanrinteen rakentaminen on pienimittakaavaista ja tiivis-

tä, mutta pääosin matalaa. Rakennusten muodostama korttelirakenne on Kalevan alueelle tyypilliseen tapaan avoin. Valtaosa alueen rakennuksista on 1950- ja -60-luvuilla valmistuneita entisiä pienteollisuusrakennuksia, joita on 1980-luvulta lähtien alettu muuttaa myymälä- ja toimistotiloiksi. Kalevan alueen kaupallinen keskus sijoittuu Sammonkadun itäpäähän, Sarvijaakonkadun, Rieväkadun ja Hervannan valtavyöhykkeen rajoittamaan suureen kortteliin. Kalevanrinteen alueella on kuitenkin käynnissä muutoskehitys, jonka myötä vanhojen teollisuuskortteleiden tilalle on alkanut syntyä uutta asuinrakentamista. Ensimmäiset asuinkiinteistöt valmistuivat 1990-luvun puolivälissä teollisuuskortteleiden laitamille, Sarvijaakonkadun varteen (Tampereen kaupunki 2009, 2). Tursonkadun, Sammonkadun ja Takojankadun rajaamaan kortteliin on valmistunut ja rakennetaan parhaillaan 6-8 -kerroksisia asuinkerrostaloja, jotka edustavat 2000-luvun perusrakentamista. Myös Sammonkadun varteen on tarkoitus sijoittaa laajalti uutta asuinrakentamista. Uudisrakentamisen myötä Kalevan alueen kaupunkirakenne yhtenäistyy ja Sammonkadun itäosan kaupunkikuvasta muodostuu eheämpi.

Alueen teollisesta luonteesta johtuen kasvillisuus on vähäisempää kuin Kalevassa tyypillisesti ja sijoittuu pääosin kortteleiden laitamille ja asutokortteleiden pihalle. Joidenkin teollisuuskortteleiden lomaan sijoittuu vanhoja, suuria koivuja ja Sarvijaakonkadun varteen lehmuksia. Toisaalta osa-alue rajoittuu etelälaidaltaan metsäiseen Kalevanharjun puistoon, joka on suosittua ulkoilualueita. Kalevanharjun viheralueet ovat myös maiseman kannalta merkittäviä, sillä ne ovat osa kaupungin halki kulkevaa geologisesti ja maisemallisesti arvokasta harjumuodostumaa (Tampereen kaupungin Suunnittelupalvelut & Selvitykset ja arvioinnit 2008, 70). Valtaosalla osa-alueen tonteista ei ole pysäköinnin ja jätehuollon lisäksi muita toimintoja. Asuinkerrostalokortteleiden sisäpihalla on nurmipintaa, runsaasti kasvillisuutta sekä oleskelu- ja leikkialueita. Erityisesti Sarvijaakonkadun eteläpuolen asutopiha on ilmeeltään vihreä (KUVIO 62). Kulkureitit ovat asfaltoituja ja sisäänkäyntien edustat betonikivin päällystettyjä. Pysäköinti on järjestetty tonteilla vaihtelevankokoisilla paikoitusalueilla tai pysäköintirakennuksilla.

4.1.13 Pellervonkadun länsiosa

KUVIO 63. Pellervonkadun länsiosan osa-alue.

KUVIO 64 & 65. Pellervonkadun länsiosan yleisilmettä.

Osa-alue sijoittuu Pellervonkadun ja Väinämöisenkadun rajoittamaan kortteliin (KUVIO 63). Lännessä aluetta rajaa asuntokatuna palveleva Hälläpyöränkatu ja idässä Joukahaisenkatu, joka on luonteeltaan kokoojakatunomainen ja ohjaa liikennettä Sammonkadulle. Väinämöisenkadun katunäkymää leimaavat suuret koivut ja hopeapajut, nurmialueet sekä katua-alueita rajaavat pensasaidat. Ilmeeltään ja muodoltaan vaihteleva sekä katutilaa rajaamaton rakentaminen kadun pohjoislaidalla luovat kaupunkikuvasta hajanaisen. Kaarevan Hälläpyöränkadun länsilaitaa reunustaa kapea viherkaista lehmusrivistöineen sekä koulun pihaa rajaava lauta-aita, ja itälaidalta avautuu näkymiä korttelin piha-alueille. Itä-länsisuuntaisen Pellervonkadun katutila rajautuu etelälaidaltaan tiukasti kapeaan nurmialueeseen ja kadunsuuntaisiin, osin porrastettuihin rakennusmassoihin. Pellervonkadun pohjoispuolen katu-

tilaa rajaavat vuoroin kadusta hieman irti vedetyt rakennukset lyhyillä julkisivuillaan sekä autotallirakennukset ja vuoroin kapeat nurmikaistaleet ja rakennusten väliin sijoittuvat puistomaiset aukkokohdat. Osa-alueen itäisimpään kärkeen muodostuu aukiomainen tila.

Pellervonkadun länsiosan osa-alueen rakennuskanta on suurelta osin 1960-luvun tuotantoa, mutta ilmeeltään epäyhtenäistä. Rakennusten korkeus, muoto, väritys ja asettelu tontille on vaihtelevaa. Pellervonkadun puolella rakentaminen on pääosin kuusikerroksista ja tiilijulkisivujen värittämää, kun taas Väinämöisenkadun varteen sijoittuu muutamia kolmekerroksisia rakennuksia, jotka ovat kaikki ulkoiselta olemukseltaan täysin erilaisia (KUVIO 64). Rakennusmassojen lomaan muodostuu kasvillisuuden rajaamia, vehreitä ja suojaisia pihvoja tai oleskelupaikkoja (KUVIO 65). Piha-alueet ovat suurelta osin nurmipintaisia, ja niille on sijoitettu tyypillisimmin pihakeinu ja oleskeluryhmä sekä muutama lasten leikkiväline. Pyykinkuivaus- ja tamppaustelineet ovat melko yleisiä pihan varusteita. Kulkureitit ovat puistokäytäviä lukuun ottamatta asvaltoituja ja paikoin muusta väylästä betonilaatoin tai -kivin erotettuja. Osa-alueen kasvillisuus on erityisen runsasta ja muodostuu vanhas-ta puustosta sekä erilaisista pensasistutuksista ja seinää pitkin kiipeävistä köynnöksistä. Kortteleiden keskelle sijoittuu osa-alueen pohjois-eteläsuunnassa lävistävä kapea puistovyöhyke, jossa on muutamia penkkejä sekä keinu ja vieterikeinuja. Osa-alue rajautuu pohjoisreunaltaan osittain Kiovanpuistoon.

Osa-alueen pysäköinti on suurelta osin järjestetty tonteille sijoitetuilla melko pienialaisilla pysäköintialueilla ja monissa rakennuksissa on kiinteitä autotalleja. Osa-alueen itäreunaan ja Väinämöisenkadun laitaan sijoittuu laajempi paikoitusalue ja lisäksi kaikilla osa-aluetta rajoittavilla kaduilla on mahdollisuus pysäköintiin. Polkupyörien säilytys on tyypillisesti keskitetty rakennusten seinustalle tai pihan laidalle. Jätehuolto on sijoitettu molokeihin, jätekatoksiin tai -aitauksiin lähelle katu-alueita.

4.1.14 Pellervonkadun itäosa

KUVIO 66. Pellervonkadun itäosan osa-alue.

Osa-alue muodostuu Pellervonkadun pohjois- ja Lemminkäisenkadun itäpuolelle sijoittuviin kortteleihin (KUVIO 66). Pohjoisessa osa-alue rajautuu Kalevan keskuspuistoon sekä Lemminkäisen päiväkotiiin ja Kalevanpuiston kouluun ja idässä Pellervonpuistoon. Pellervonkatu on luonteeltaan vähäliikenteinen asuntokatu, kun taas Sammonkadulle liikennettä ohjaava, osa-aluetta pitkittäissuunnassa halkova Lemminkäisenkatu on osittain kokoojakatunomainen. Pellervonkadun katunäkymälle on ominaista rakennusten väljästä sijoittelusta syntyvä tilan avaruus, korkean ja matalan rakennuskannan muodostama miellyttävä kontrastisuus ja tonttien osaksi katutilaa muodostuva kasvillisuus (KUVIO 67). Lemminkäisenkadun katunäkymä on yhtenäisen rakentamisen ja kadun itälaitaa reunustavan lehmusrivistön ansiosta harmoninen ja puistomainen (KUVIO 68). Kadulta syntyy avoimia näkymiä pihoil- le. Maaston maltilliset korkeuserot tuovat vaihtelua katunäkymiin.

Osa-alueen kuusikerroksisista lamellitaloista ja matalista autotallirakennuksista muodostuva rakennuskanta on sijoitettu tonteille väljästi ja tasaisin etäisyyksin toisiinsa nähden. Osa-alueen rakentaminen on tyyliltään yhtenäistä, 1960-luvun alkuvuosien rakentamista. Pellervonkadun varrella lamellit ovat kutakuinkin pohjois-eteläsuuntaisia, kun taas Lemminkäisenkadulla rakennusten suuntaus on päinvas-

tainen. Osa-alueen rakennukset on sijoitettu kohtisuorasti katulinjaan nähden ja niiden lyhyet julkisivut noudattelevat katulinjan muotoa. Rakennusmassat on kuitenkin vedetty paikoin reilustikin irti katualueesta. Pellervonkadun varren korttelissa asuinrakennukset ja niiden väliin sijoittuvat kadunsuuntaiset autotallit rajaavat kortteliin suojaisia, pieniä pihatiloja (KUVIO 69). Lemminkäisenkadun itäpuolen korttelissa pihat ovat puolestaan avoimia ja puistomaisia (KUVIO 70). Osa-alueen korttelien rajaamisessa on käytetty matalaa lauta-aitaa ja pensasistutuksia.

KUVIO 67 & 68. Katunäkymä Pellervonkadun itäosasta ja Lemminkäisenkadulta.

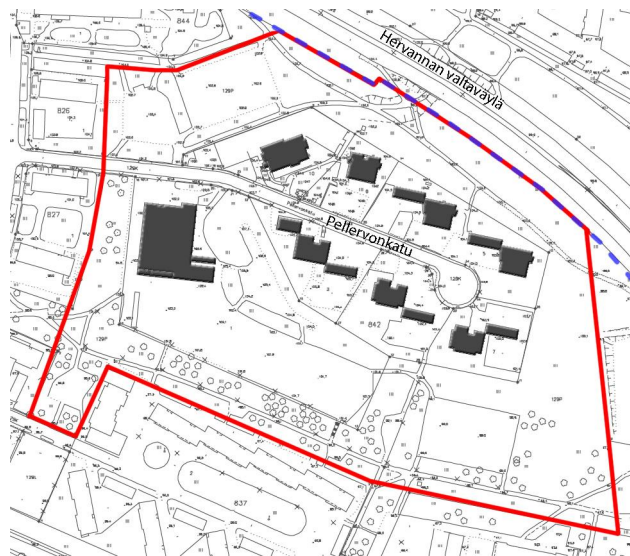
KUVIO 69 & 70. Osa-alueen tyypillisiä pihoja.

Osa-alueen pihat muodostuvat pääasiassa asfaltoiduista pysäköintialueesta ja kulkureiteistä sekä pienehköstä nurmialueesta. Piha-alueet edustavat melko luonnonläheistä tyyliä, joskin alueella on käytetty jonkin verran seulanpää- ja liuskekiveä sekä betonikiveä toimintojen rajaamiseen tai tukimuurina. Kasvillisuus on muutamia vanhoja koivuja lukuun ottamatta matalaa ja koostuu nuorista havupuista ja

erilajisista pensaista. Pihojen tyypillisiä toimintoja ovat pihakeinu ja istuskelupaikka, pyykinkuivaus- ja tamppaustelineet sekä lasten keinu ja hiekkalaatikko.

Pellervonkadun pohjoispuolen kortteliin sijoittuu kadunsuuntainen, koko korttelin pituinen paikoitusalue ja neljä autotallirakennusta. Jätehuolto on sijoitettu tontin sisäänajon yhteyteen pienikokoisiin katoksiin. Osa-alueen muilla tonteilla pysäköintialueet ovat pienialaisempia ja rakennusten yhteydessä on muutamia autotalleja. Osa-aluetta rajoittavien katujen varteen on mahdollista pysäköidä. Osa-alueen jätehuolto on järjestetty molokein tontin laidalla.

4.1.15 Pellervon tornit

KUVIO 71. Pellervon tornien osa-alue

Pellervon tornien osa-alue sijoittuu Pellervonkadun itäisimpään päähän lähelle Hervannan valtavyä (KUVIO 71). Luonteeltaan asutokatumainen Pellervonkatu päättyy osa-alueen kohdalla, ja sen päässä on kääntöpaikka. Pellervonkadun päästä alkaa kevyen liikenteen väylä, joka yhdistyy etelässä Väinämöisenkujaan ja edelleen Sammonkatuun. Kevyen liikenteen reitti liittyy osaksi Kalevan puistojen sarjan läpi kulkevaa kevyen liikenteen verkostoa. Osa-alueen rakennuskanta muodostuu seitsemästä pistemäisestä, yhdeksänkerroksisesta rakennuksesta autotalleineen ja ma-

talasta Pellervon koulun rakennuksesta (KUVIO 72 & 73). Rakennukset sijoittuvat kehämäisesti Pellervonkadun ja kääntöpaikan ympärille. Pellervonkadun näkymää leimaavat itäänpäin kohoava maasto, pysäköintialueet ja hieman kaarevan katulinjan ansiosta näkymässä lomittain sijoittuvat rakennukset.

KUVIO 72 & 73. Pellervonkadun katunäkymä itään ja koulun piha-alueita.

Piha-alueet ovat ilmeeltään pelkistettyjä ja toiminnoiltaan vähäisiä: yleisimpänä esiintyvät pihakeinu tai penkki, pyykinkuivausteline ja polkupyöräsäilytys. Korttelia täydentäneen uuden pistetalon ympäristö on muuta osa-alueita rakennetumpaa ja sen pihaan kuuluu muun muassa lasten leikkialue. Pihat muodostuvat asfaltoiduista pysäköintialueista, betonikivin päällystetyistä kulkureiteistä ja nurmialueesta. Rakennusten lähellä kasvillisuus on keskittynyt lähinnä pienialaisiin saarekkeisiin, mutta korttelin pohjois- ja itäpuolella puusto on runsasta. Koivut ja pihlajat sekä pienet pensaat ovat alueella yleisiä. Osa-alueen pihat eivät ole selvärajaisia, vaan ne yhdistyvät osaksi korttelia ympäröivään Pellervonpuistoon. Puistoa leimaavat sen avaruus, kumpuilevat nurmialueet sekä pensas- ja perennakasvillisuus, mikä yhdessä maaston korkeusvaihtelun kanssa synnyttää osa-alueelle omaleimaisen ilmeen. Pellervon koulun läheisyyteen sijoittuu kaksi suurta hiekkapintaista pelikenttää ja pieni oleskelualue. Alueella on vireillä asemakaavamuutos, jonka myötä käytöstä poistuneen koulun pihalle on tarkoitus osoittaa täydennysrakentamista senioriasumisen muodossa.

Pienialaiset paikoitusalueet sijoittuvat osa-alueella Pellervonkadun puolelle. Rakennusten yhteydessä on erillisiä autotallirakennuksia, joista osa-alueen etelälaidalle sijoittuvat on toteutettu kaksitasoisina maaston korkeuseroa hyödyntäen. Täydennysrakennuskohteen yhteydessä on muuta osa-aluetta huomattavasti runsaammin parkkitilaa, sillä rakennuksen pohjospuolelle sijoittuu kaksitasoinen pysäköintirakennus. Polkupyöräsäilytys sijoittuu tyypillisesti rakennusten sisäänkäynnin läheisyyteen. Jätehuolto on sijoitettu molokeihin paikoitusalueen reunaan tai rakennusten suojaisammalle puolelle.

4.1.16 Väinämöisenkatu

KUVIO 74. Väinämöisenkadun osa-alue.

KUVIO 75 & 76. Väinämöisenkadun korttelin yleisilmettä.

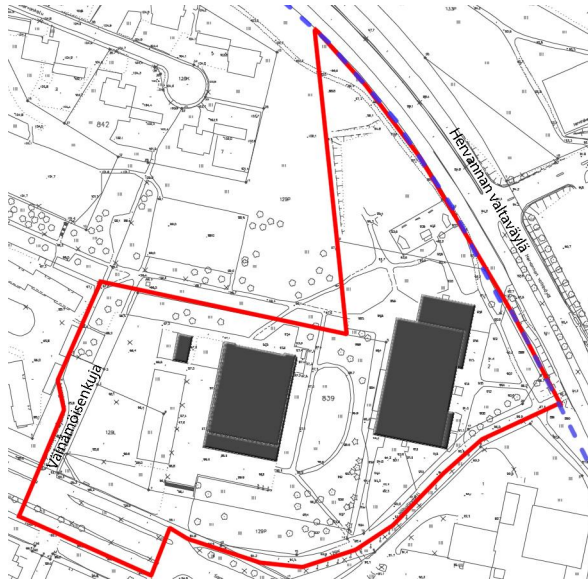
Väinämöisenkadun osa-alue sijoittuu länsi-itäsuuntaisten Pellervonkadun ja Väinämöisenkadun sekä aluetta pitkittäissuunnassa rajoittavien Joukahaisenkadun ja

Lemminkäisenkadun väliseen kortteliin (KUVIO 74). Aluetta rajaavat kadut ovat pääasiassa luonteeltaan asutokatumaisia, mutta osa-alueen vaiheilla Joukahaisenkadulla ja Lemminkäisenkadulla on myös liikennettä kokoava tehtävä, sillä ne yhdistyvät etelässä vilkasliikenteiseen Sammonkatuun. Väinämöisenkadun katunäkymää leimaavat osa-alueen tonttien korkea puusto, katualueen lähelle sijoittuvat paikoitusalueet sekä ilmeeltään vaihteleva rakentaminen. Avoimia näkymiä osa-alueen pihoihin avautuu sekä Väinämöisenkadun että Pellervonkadun puolelta.

Muodoltaan kiilamaisen osa-alueen rakennuskannan muodostavat 3-4 -kerroksiset, monimuotoiset lamellitalot ja kaksikerroksiset, Pellervonkadun suuntaiset asuinsiiivet. Nauhamaiset, pitkät rakennusosat taittavat keskeltä loivaan kulmaan, jolloin rakennusten lyhyet julkisivut sijoittuvat vinosti korttelia rajoittaviin katuihin nähden. Kortteli muodostaa kaupunkikuvallisesti yhtenäisen kokonaisuuden ja sen rakentaminen edustaa Kalevan alueelle ominaista pelkistettyä tyyliä. Tonttien keskiosaan muodostuu suojaisia pihatiloja, jotka ovat luonnonläheisiä ja runsaan kasvillisuuden värittämiä (KUVIO 75 & 76). Kasvillisuus muodostuu lajistoltaan monipuolisista pensaista, kuten angervoista ja kurturuusuista, sekä puustosta, jonka yleisimpiin lajeihin alueella lukeutuvat koivut, pihlajat ja hopeapajut. Pensasaidat erottavat monin paikoin tontteja toisistaan tai katualueesta. Kivituhkapintaiset kulkuväylät ja nurmialueet vuorottelevat tonteilla. Maltilliset korkeuserot luovat vaihtelua pihatiloihin erilaisten tukimuurien, portaiden ja nurmikumpujen muodossa. Pihojen yleisimpiä toimintoja ovat pihakeinu tai pöytäryhmä, pyykinkuivaus- ja tamppaustelineet sekä polkupyörien säilytysalue lähellä rakennusta. Osa-alueen länsilaidan opiskelijatalojen yhteydessä on laajat polkupyöräkatokset. Jätehuolto on yleisimmin sijoitettu sisäpihan puolelle molokeihin tai jätekatoksiin.

Väinämöisenkadun puolelle muodostuu kolmiomaisia, asfaltoituja paikoitusalueita rakennusten ja katualueen rajoittamaan kulmukseen. Muutamilla sisäpihoilla on kooltaan melko pienialaisia pysäköintialueita ja monissa rakennuksissa on lisäksi kiinteitä autotalleja. Myös kadunvarteen on mahdollista pysäköidä kaikilla osa-alueella rajoittavilla kaduilla.

4.1.17 Jäähallinraitti

KUVIO 77. Jäähallinraitin osa-alue.

KUVIO 78. Kauppaoppilaitoksen laaja pysäköintialue.

Osa-alue sijoittuu Sammonkadun itäosaan, Väinämöisenkujan, Pellervonpuiston, Jäähallinraitin ja Sammonkadun rajoittamalle alueelle (KUVIO 77). Väinämöisenkujan kautta moottoriliikenne ohjautuu Sammonkadulta Tampereen kauppaoppilaitoksen pysäköintialueelle. Kuja jatkuu pohjoisessa kevyen liikenteen väylänä, jossa

se yhdistyy Kalevan puistojen läpi kulkevaan kevyen liikenteen verkostoon. Väinämöisenkujan näkymä on laajan parkkialueen vuoksi aluksi yksitoikkoinen, mutta muuttuu nopeasti puistomaiseksi kujan varressa ja kauempana olevan kasvillisuuden ansiosta. Jäähallinraitti jatkaa Sammonkadun kevyen liikenteen väylää koillisen suuntaan, Hervannan valtavyälän ali. Jäähallinraitin näkymää leimaavat reitin varteen sijoittuvat hallimaiset ja kookkaat rakennukset, aukeat nurmi- ja pysäköinti-alueet sekä kasvillisuusryhmät.

Osa-alueen rakennuskanta muodostuu kookkaista, suorakaiteen muotoisista koulurakennuksesta ja monitoimiareenasta. Erityisesti koulurakennuksen ympäristö on ilmeeltään puistomaista, runsaan puuston ja laajojen nurmikenttien värittämää, kun taas monitoimihallin ympäristö on kaupunkikuvallisesti yksitoikkoista. Monitoimihallin pohjoispuolelle sijoittuu luonnonmukainen koivua kasvava metsikkö, joka rajautuu Pellervontornien piha-alueeseen ja Hervannan valtavyälää mukailevaan kevyen liikenteen reittiin. Pysäköinnin ohella osa-alueen ainoat toiminnot ovat koulun länsipuolelle sijoittuva kolmion muotoinen oleskelukatos ja pienialainen skeittipuisto areenan pohjoispuolella. Kauppaoppilaitoksen länsipuolella ja rakennuksen edustalla on suuri pysäköintialue (KUVIO 78). Tampere-Areenan yhteydessä on joitakin pysäköintipaikkoja, mutta areenan käyttäjät hyödyntävät pääasiassa Hervannan valtavyälän itäpuolella sijaitsevan Hakametsän jäähallin paikoitusalueita.

4.2 Yhtenäisiä aluekokonaisuuksia yhdistävät ja erottavat piirteet

Kalevan alueen rakennuskanta muodostuu suurimmaksi osaksi yksinkertaisista lamellitaloista, joiden joukosta piste- ja tornitalot sekä nauhamaiset rakennusmuodot erottuvat selkeästi. Pääväylien eli Teiskontien ja Sammonkadun varressa sekä alueen itäosissa rakentaminen on korkeampaa ja kookkaampaa, kun taas erityisesti Liisankalliolle tyypillistä on pienimittakaavainen, kolme- tai nelikerroksinen rakentaminen. Kalevanrinteen alueen rakentaminen erottuu selvästi sekä käyttötarkoitukseltaan että kaupunkikuvaltaan muista Kalevan osista matalan ja epäyhtenäisen rakennuskantansa vuoksi. Toisaalta alue muodostaa tutkimusalueen sisällä omanlaisensa kokonaisuuden, jonka toteutuksessa on myös havaittavissa Kalevalle ominaisia funktionalistisia piirteitä.

Kalevan alueen osakokonaisuuksia yhdistävät monesti rakentamisen yhtenäinen ja pelkistetty tyyli sekä tonttien tai kokonaisten kortteleiden rakentuminen ilmeeltään yhtenäisten rakennusten ryppäinä. Kalevan alueen vanhemmissa osissa rakentamisen tyyli ja sijoittelu on kauttaaltaan yhtenäistä ja harkittua, kun taas alueen itäosissa rakennuskanta on tyyliltään ja sijoittelultaan usein vaihtelevampaa. Itäosien kaupunkikuvallinen epäyhtenäisyys selittyy sekä alueen rakentumisella useilla eri vuosikymmenillä että vaiheittaisella siirtymisellä elementtirakentamiseen. Kalevan kaupunginosaan, keskuspuiston laitamille sijoittuu lisäksi useita julkisten palvelujen rakennuksia, jotka erottuvat kaupunkikuvassa muusta rakennuskannasta poikkeavalla rakennustavallaan. Toisaalta Kalevan alueen itäosiin, kuten myös muualle Kalevaan, sijoittuu useita kortteleita, joiden rakennuskanta muodostaa oman, kiinteän kokonaisuuden kaupunginosan sisällä.

Kalevan eri osakokonaisuuksia yhdistävät myös runsaan kasvillisuuden ja erityisesti vanhan puuston värittämät piha-alueet. Eroja osa-alueiden välille luovat pihojen rakentamisen aste ja paikoitusalueiden määrä. Alueen vanhemmissa osissa pihojen yleisilme on yleensä vaatimattomampi ja luonnonläheisempi kuin Kalevan itäosassa, jossa paikoitusalueet vievät monesti suuren osan vihreästä pihatilasta. Monia vanhoja pihoja on kuitenkin uudistettu, minkä myötä niiden ilme on muuttunut aiempaa rakennetummaksi, ja vanha kasvillisuus on osittain tai kokonaan tuhoutunut. Monissa osa-alueista on pysäköinnin ja jätehuollon lisäksi vain vähän toimintoja, yleisimmin pihakeinu tai muu istuskelupaikka sekä pyykinkuivaus- ja tamppausmahdollisuus. Lasten leikkivälineet ovat usein huonokuntoisia ja niitä esiintyy tutkimusalueella harvakseltaan. Varsinaisia oleskelualueita esiintyy tutkimusalueella melko vähän, mutta toisaalta monet osa-alueista sisältävät puistomaisia alueita tai rajautuvat joiltakin osin puistoon. Lähialueen asukkaat voivat hyödyntää näitä alueita oleskeluun ja liikkumiseen. Liitteessä 3 on esitetty yhteenveto Kalevan eri osa-alueiden keskeisimmistä piirteistä.

5 YHTEENVETO

Rakennetun kulttuuriympäristön asemaa säädellään monien lakien, valtakunnallisten tavoitteiden ja kansainvälisten sopimusten avulla. Konkreettisimmin kulttuuriympäristöjen kohtalo ratkaistaan asemakaavassa, johon voidaan sisällyttää eriaseteisia säilyttäviä ja suojelevia asemakaavamerkintöjä ja -määräyksiä. Arvokkaiden alueiden vanhentuneita asemakaavoja tulisikin uudistaa ajanmukaisiksi, ettei arvokas ympäristö pääse vähitellen häviämään. Erilaisilla inventoinneilla on tärkeä rooli rakennetun kulttuuriympäristön ominaispiirteiden ja arvojen tunnistamisessa sekä niiden esiin tuomisessa. Ajantasaisten rakennetun ympäristön inventointien sisältämän tiedon avulla kulttuurihistoriallisesti arvokkaat kohteet ja alueet sekä niiden säilyttäminen osataan ottaa paremmin huomioon kaavoitustyössä suunnittelun lähtökohtana. Museoviraston laatimaan RKY 2009 -inventointiin on koottu päivitetty luettelo Suomen valtakunnallisesti merkittävistä rakennetuista kulttuuriympäristöistä.

Keskeisimpiä tekijöitä Kalevan alueen yhtenäisen kaupunkikuvan syntymisessä ovat olleet kaavoituksellinen kokonaisnäkemys alueen maankäytöstä sekä useiden tonttien tai kokonaisten kortteleiden toteuttaminen saman rakennuttajan urakkana. Myös rakennuskannan enemmistön rakentuminen suhteellisen lyhyen ajan sisällä, noin viidessätoista vuodessa, on osaltaan vaikuttanut yhtenäisen ilmeen syntymiseen. Vaikka Kalevan alueella on tehty lukuisia asemakaavamuutoksia, on alueen luonne säilynyt alkuperäisten suunnitelmien hengen mukaisena tai jopa monipuolistunut. Kalevan alueen osien selkeimmin havaittava eroavaisuus liittyy alueiden käyttötarkoitukseen: Liisankallio ja Kaleva ovat selkeästi kerrostalovaltaiseen asumiseen painottuneita kaupunginosia, kun taas Kalevanrinne on perinteisesti ollut luonteeltaan teollisuuden ja nykyisin myös kaupallisten palvelujen alue. Entisten pienteollisuuskorttelien tilalle syntyvän uuden asuinrakentamisen myötä kaupunginosien väliset erot tasoittuvat ja Kalevanrinne yhtenäistyy paitsi käyttötarkoitukseltaan, myös kaupunkikuvaltaan osaksi Kalevan aluetta.

Opinnäytetyön inventointiosuudessa on pyritty tuomaan esille Kalevan alueelle muodostuvien yhtenäisten aluekokonaisuuksien tyypillisimpiä piirteitä. Jokainen

17:stä osa-alueesta muodostaa omanlaisensa kokonaisuuden, mutta etenkin alueellisesti lähekkäin sijoittuvissa osa-alueissa esiintyy usein samankaltaisia piirteitä. Kalevan vanhemmissa osissa piha-alueiden voidaan havaita olevan tyypillisesti ilmeeltään melko vaatimattomia, mutta luonnonläheisiä ja runsaan kasvillisuuden värittämiä. Paikoitusalueita on niukalti, mikä on toisaalta mahdollistanut vehreiden pihojen syntyminen. Kalevan uudemmissa osissa pihat ovat ilmeeltään rakennetumpia: erilaisten materiaalien, kuten betonikivien, käyttö on tavallisempaa ja asfaltoitujen pintojen osuus on suuri. Tonteille sijoittuvat paikoitusalueet ovat kooltaan suurempia ja vievät siten alaa vihreältä pihatilalta. Pihatoiminnot ovat koko tutkimusalueella melko vähäisiä.

Erityisesti Kalevan valtakunnallisesti arvokkaan kulttuuriympäristöalueen luonnonläheiset ja puistomaiset pihat ovat merkittävä tekijä alueelle ominaisen yleisilmeen muodostumisessa. Pihojen uudistaminen ja liallinen modernisointi voi kuitenkin merkitä niiden alkuperäisen ilmeen häviämistä, jolloin alueen luonne on vaarassa muuttua. Tulevan kulttuuriympäristöinventoinnin yhteydessä olisikin mahdollista pohtia, millaiset ympäristön muutokset heikentävät tai toisaalta lisäävät Kalevan alueen kulttuuriarvoja ja tulisiko alueella pyrkiä sen luonnonläheisen ilmeen säilyttämiseen esimerkiksi asemakaavamääräyksin tai muunlaisella ohjauksella. Kalevan kulttuuriympäristöinventoinnin pohjalta alueelle tulisi laatia uudistettu, alueen rakennetun kulttuuriympäristön arvojen säilymistä tukeva asemakaava.

Opinnäytetyön laatiminen Kalevan alueesta on ollut alusta loppuun asti kiinnostava ja antoisa, mutta myös haasteellinen prosessi. Oman haasteensa työhön on tuonut tutkimusalueen laajuus, mistä johtuen sen kovin yksityiskohtaiseen tai syvälliseen tarkasteluun ei ole ollut mahdollisuutta. Tutkimustiedon tiivistämiseksi osa-alueiden kuvailussa onkin jouduttu tekemään jonkin verran yleistyksiä. Kalevan rakennetun ympäristön inventointi sisältää kuitenkin uutta, ajantasaista tutkimustietoa Kalevan alueen nykytilasta, ja yhdessä historiaosuuden kanssa se muodostaa melko kattavan kokonaiskuvan Kalevan kaupunginosan rakennetusta kulttuuriympäristöstä.

LÄHTEET

Aaltonen, S. 2006a. Kalevasta uuden rakentamisen mallikaupunginosa. Koskesta voimaa -verkkójulkaisu [viitattu 14.9.2010]. Saatavissa:

<http://www.uta.fi/koskivoimaa/kaupunki/1940-60/funkis.htm>

Aaltonen, S. 2006b. Liisankallion rakentaminen. Koskesta voimaa -verkkójulkaisu [viitattu 8.2.2011]. Saatavissa: [http://www.uta.fi/koskivoimaa/kaupunki/1940-](http://www.uta.fi/koskivoimaa/kaupunki/1940-60/XX.htm)

[60/XX.htm](http://www.uta.fi/koskivoimaa/kaupunki/1940-60/XX.htm)

Andersson, P. 2003. Rakennusinventoinnin opas. Keski-Suomen monistesarja 2/2003. Jyväskylä: Keski-Suomen museo.

Arkimies, K. & Hyttinen, H. (toim.) 2001. Me koskentieläiset. Tampere: Asunto Oy Koskentie.

Bold, J. (toim.) 2009. Guidance on inventory and documentation of the cultural heritage. Strasbourg: Council of Europe.

Heinonen, R-L. 1978. Funktionalismin läpimurto Suomessa. Helsinki: Suomen rakennustaiteen museo.

Hildén, J. 1996. Kaikkien aikojen Kaleva. Tampere: Tampere-seura ry.

Hildén, J. 2003. Kaleva-kirja. Tampere: Tampere-seura ry.

Hokka, J. 2006. Funktionalismi tulee Tampereelle. Koskesta voimaa -verkkójulkaisu [viitattu 17.9.2010]. Saatavissa:

<http://www.uta.fi/koskivoimaa/kaupunki/1918-40/funkis.htm>

Jalkanen, R., Kajaste, T., Kauppinen, T., Pakkala, P. & Rosengren, C. 2004. Asuinaluesuunnittelu. Helsinki: Rakennustieto Oy.

Jääskeläinen, L. & Syrjänen, O. 2010. Maankäyttö- ja rakennuslaki selityksineen. Käytännön käsikirja. Helsinki: Rakennustieto Oy.

Lahdenvesi-Korhonen, L. 2009. Kulttuuriympäristöohjelma - miksi ja miten. Helsinki: Ympäristöministeriö.

Laki rakennusperinnön suojelemisesta 498/2010

Maankäyttö- ja rakennuslaki 132/1999.

Neuvonen, P. (toim.) 2006. Kerrostalot 1880-2000. Helsinki: Rakennustieto Oy.

Minkovitsch, S. 2006. Pekolan talot. Koskesta voimaa -verkkojulkaisu [viitattu 19.2.2011]. Saatavissa: <http://www.uta.fi/koskivoimaa/kaupunki/1940-60/pekola.htm>

Museovirasto. 2009a. Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY [viitattu 8.10.2010]. Saatavissa: http://www.rky.fi/read/asp/r_default.aspx

Museovirasto. 2009b. Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY: Kalevan kirkko ja kaupunginosa [viitattu 14.9.2010]. Saatavissa: http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=1253

Museovirasto. 2009c. Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY. Kysymyksiä ja vastauksia [viitattu 22.4.2011]. Saatavissa: http://www.rky.fi/read/asp/r_RKY_faq.pdf

Museovirasto. 2009d. Suojelu ja kaavoitus [viitattu 24.3.2011]. Saatavissa: <http://www.nba.fi/fi/rakennussuojelu>

Nikula, R. 2005. Suomen arkkitehtuurin ääriviivat. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava

Rasila, V. 1992. Tampereen historia 4. Teos sarjassa Tampereen historia 1-4. Vuodesta 1944 vuoteen 1990. Tampere: Tampereen kaupunki.

Sinisalo, U. 1975. Tasa Oy - 35 vuotta suunnitelmallista asuntotuotantoa. Tampere: Tasa Oy.

Tampereen kaupunki. 1945. Asemakaava.

Tampereen kaupunki. 1951. Asemakaava.

Tampereen kaupunki. 2009. Kalevanrinteen osayleiskaava-alueen ja sen rakennusten historiaa. Tampereen kaupungin Infratuotannon suunnittelupalvelujen yleiskäyväyksikkö. Tampere: Tampereen kaupunki.

Tampereen kaupunki 2008. Kantakaupungin ympäristö- ja maisemaselvitys. Suunnittelupalvelut. Selvitykset ja arvioinnit. Tampere: Tampereen kaupunki

Turunen, T. 2003. Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden soveltaminen kaavoituksessa. Maankäyttö- ja rakennuslaki 2000. Opas 9. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Valtion ympäristöhallinto. 2010. Rakennussuojelua ja maisemansuojelua koskeva lainsäädäntö [viitattu 24.3.2011]. Saatavissa:

<http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=1365&lan=fi>

Vapriikki. 2010. Rakennustutkimus [viitattu 6.4.2011]. Saatavissa:

<http://www.tampere.fi/vapriikki/maakuntamuseo/rakennettu/inventoinnit.html>

WSP Finland. 2009. Kalevanrinteen osayleiskaavan vaikutusten arviointi. Tampere: Tampereen kaupunki, kaupunkiympäristön kehittäminen

Ympäristöministeriö. 2003. Asemakaavamerkinnot ja -määräykset. Julkaisu sarjassa Maankäyttö- ja rakennuslaki 2000. Opas 12. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Ympäristöministeriö. 2011. Rakennussuojelulla suojellut kohteet [viitattu 3.5.2011]. Saatavissa: <http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=12201&lan=fi>

Ympäristöministeriö. 2005. Strategiasta toimintapolitiikkaan - rakennusperinnön hoidon peruskivet. Seurantatyöryhmän ehdotukset rakennusperinnön säilyttämisen ja hyvän hoidon tehostamiseksi. Helsinki: Edita Prima Oy.

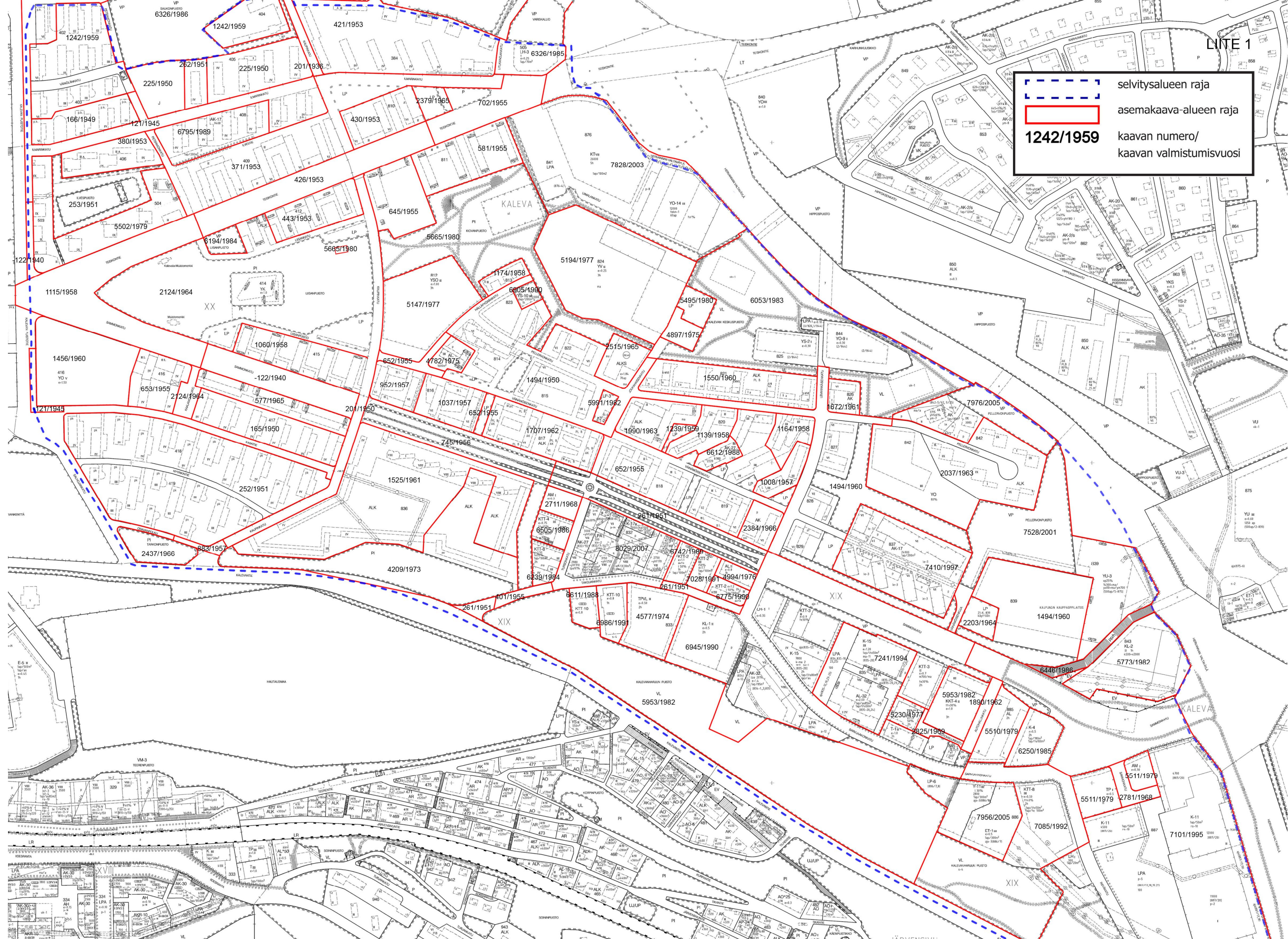
Ympäristöministeriö & Museovirasto. 2010. Kulttuuriympäristön ja korjausrakentamisen käsitteitä [viitattu 15.2.2011]. Saatavissa: http://www.rakennusperinto.fi/muuta_sisaltoa/kasitteisto/fi_FI/Kasitteisto/#rakennetun

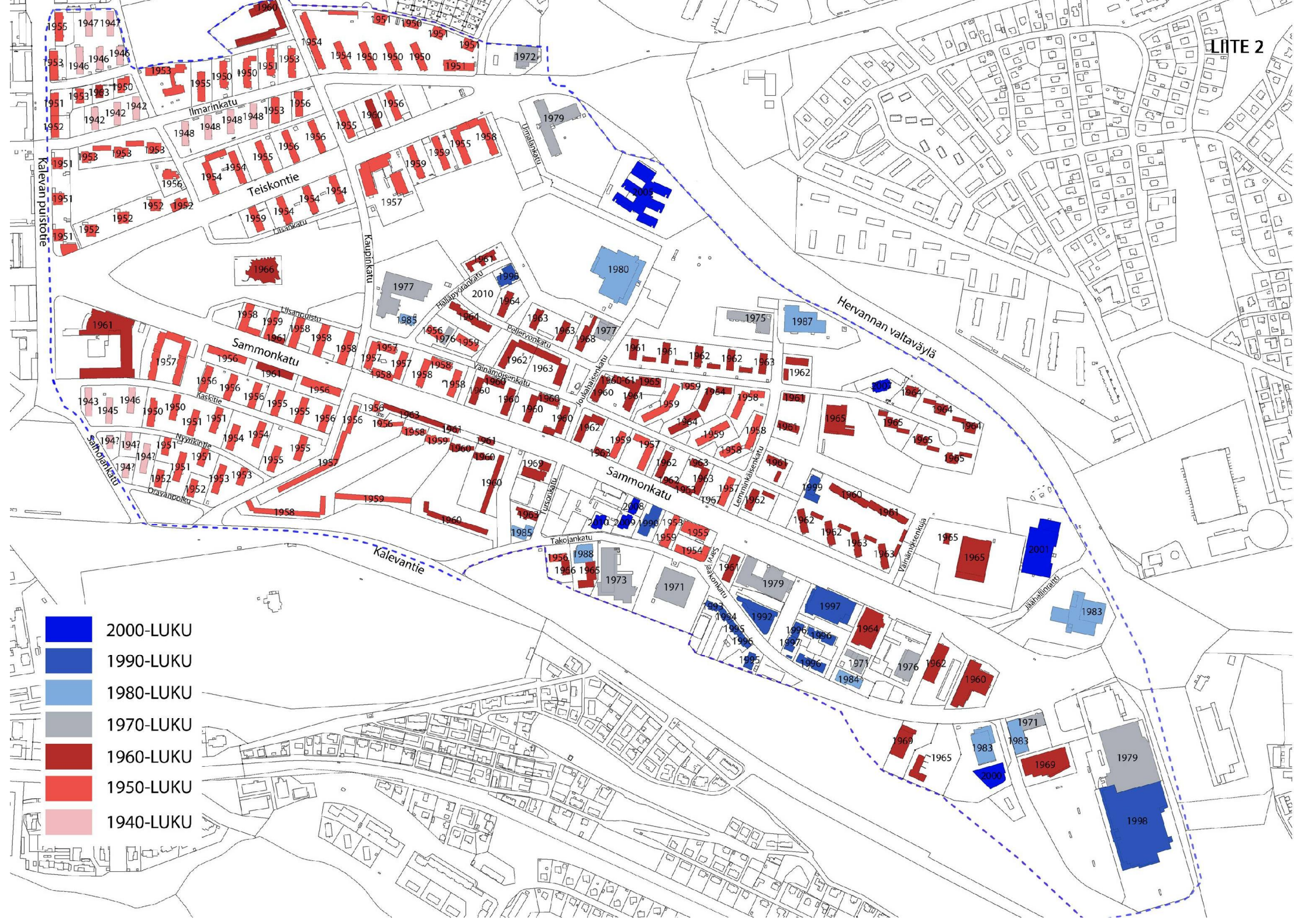
Ympäristöministeriö, Museovirasto & Suomen Kuntaliitto. 2009. Valtakunnallisesti merkittävien rakennettujen kulttuuriympäristöjen huomioon ottamisesta kaavoituksessa ja lupamenettelyssä [viitattu 8.10.2010]. Saatavissa: <http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=43061&lan=fi>

LIITTEET

- LIITE 1 Asemakaavaindeksi
- LIITE 2 Rakennusvuodet
- LIITE 3 Yhteenvetokartta aluekokonaisuuksista

	selvitysalueen raja
	asemakaava-alueen raja
1242/1959	kaavan numero/ kaavan valmistumisvuosi

- 2000-LUKU
- 1990-LUKU
- 1980-LUKU
- 1970-LUKU
- 1960-LUKU
- 1950-LUKU
- 1940-LUKU

VÄINÖLÄNKATU

- SEKÄ KORKEAA ETTÄ MATALAA RAKENNUSKANTAA
- RAKENTAMINEN PIENIMITTAKAAVAISTA
- VANHA KASVILLISUUS OSITTAIN TUHOUTUNUT
- EI TOIMINTOJA, PIHAT PAIKOITUSALUEENA
- PIHOJEN YLEISILME RAKENNETTU

ILMARINKATU

- MATALAA RAKENNUSKANTAA, PÄÄOSIN LAMELLITALOJA
- PIHOJA UUDISTETTU, RAKENNETUMPI YLEISILME
- VANHA KASVILLISUUS OSITTAIN TUHOUTUNUT
- RUNSAASTI TOIMINTOJA

LITUKKA

- MATALIA LAMELLI- JA PISTETALOJA
- RAKENTAMINEN PIENIMITTAKAAVAISTA, ILMELTÄÄN YHTENÄINEN KOKONAISUUS
- PUISTOMAINEN KESKUSPIHA
- NIUKASTI TOIMINTOJA
- RUNSAS VANHA KASVILLISUUS

PELLERVONKADUN LÄNSIOSA

- SEKÄ KORKEAA ETTÄ MATALAA RAKENNUSKANTAA
- RAKENTAMINEN ILMELTÄÄN EPÄYHTENÄISTÄ
- PIENET PIHAT, MONIPUOLISET TOIMINNOT
- RUNSAS VANHA KASVILLISUUS

TEISKONTIE

- RAKENTAMINEN SUURIMITTAKAAVAISEMPAA
- LAMELLITALOJA
- PELKISTETYT PIHA-ALUEET, JAKAUTUVAT USEIN ETU- JA TAKAPIHAAN
- NIUKASTI TOIMINTOJA
- MONIPUOLINEN VANHA KASVILLISUUS

KALEVANTORNIT

- TORNITALOJA
- ILMELTÄÄN YHTENÄINEN KOKONAISUUS
- YLEISILME AVARA JA PUISTOMAINEN
- EI TOIMINTOJA, PIHA-ALUEET LIITTYVÄT OSAKSILVESPUISTOA

LIISANPUISTO, KIOVANPUISTO JA KALEVAN KESKUSPUISTO

- KALEVAN VIHREÄ SELKÄRANKA, OSA KESKUSTA-ALUEEN KESKEISTÄ VIHERVERKKOA
- PUISTON ERI OSILLA OMAT LUONTEENSA
- NURMIKUMPUJA, AVOKALLIOTA, RUNSAASTI PUUSTOA JA PENSAITA, MONIPUOLINEN PERENNALAJISTO
- TOIMINNALLISESTI MONIPUOLINEN
- RAKENTAMINEN SJOITTUNUT VIHERALUEEN LAIDALLE

SAMPOLA

- SEKÄ KORKEAA ETTÄ MATALAA RAKENNUSKANTAA
- PIENET, VAATIMATTOMAT PIHAT, EI JUURIKAAN TOIMINTOJA
- KASVILLISUUS PÄÄOSIN VANHAA PUUSTOA
- TONTEILLA VÄHÄN PYSÄKÖINTIPAIKKOJA

LIISANKALLION ETELÄOSA

- RAKENTAMINEN MATALAA JA PIENIMITTAKAAVAISTA
- MONILAJINEN, RUNSAS VANHA PUUSTO
- YLEISILME LUONNONLÄHEINEN
- MONIPUOLISET TOIMINNOT

KALEVANKARTANO

- SEKÄ KORKEAA ETTÄ MATALAA RAKENNUSKANTAA
- PISTETALOJA, MONIMUOTOISIA LAMELLITALOJA
- SUURI KESKUSPIHA
- MONIPUOLISET TOIMINNOT
- MONILAJINEN VANHA PUUSTO
- YLEISILME AVARA JA PUISTOMAINEN

SAMMONKADUN LÄNSIOSA

- RAKENTAMINEN SUURIMITTAKAAVAISEMPAA JA ILMELTÄÄN YHTENÄISTÄ
- LAMELLITALOJA
- PIHAT ILMELTÄÄN PELKISTETTYJÄ
- MELKO VÄHÄN TOIMINTOJA
- KASVILLISUUS VANHAA JA KOOKASTA

SAMMONKADUN ITÄOSA

- RAKENTAMINEN ILMELTÄÄN EPÄYHTENÄISTÄ
- LAMELLITALOJA
- RAKENNUKSET EPÄTYYPILLISESTI SJOITETTU
- MONIPUOLISET PIHATOIMINNOT
- RUNSASTI PYSÄKÖINTITILAA
- KASVILLISUUS VÄHÄISEMPÄÄ, PÄÄOSIN VANHAA PUUSTOA

PELLERVONKADUN ITÄOSA

- KORKEITA LAMELLITALOJA
- RAKENTAMINEN VÄLJÄÄ, TYYLILTÄÄN YHTENÄISTÄ
- PIHAT MELKO PIENIALAISIA, LAAJAT PYSÄKÖINTIALUEET
- MONIPUOLISET TOIMINNOT
- KASVILLISUUTENA PÄÄOSIN PENSAITA

VÄINÄMÖISENKATU

- RAKENNUSKANTA MATALAA JA MONIMUOTOISTA, USEISTA LAMELLEISTA KOOSTUVAA
- SUURET JA SUOJAISAT PIHAT
- MONIPUOLISET TOIMINNOT
- MONILAJINEN KASVILLISUUS, PALJON PENSAITA
- YLEISILME LUONNONLÄHEINEN

PELLERVON TORNIT

- KORKEITA PISTETALOJA
- PIHAT LIITTYVÄT OSAKSI KORTTELIA YMPÄRÖVÄÄ PUISTOALUETTA
- TÄYDENNYSRAKENNUSKOHTEN PIHA TOIMINNOILTAAN MONIPUOLINEN, MUILLA TONTEILLA TOIMINNOT VÄHÄISET
- KASVILLISUUSRYHMIÄ, OSA-ALUEEN POHJOIS- JA ITÄPUOLELLA RUNSAASTI PUUSTOA

JÄÄHALLINRAITTI

- RAKENNUSKANTA MATALAA JA KOOKASTA
- PIHA-ALUEEN TOIMINNOT VÄHÄISIÄ
- RUNSASTI PYSÄKÖINTITILAA
- LAAJAT NURMIALUEET, POHJOISOSASSA RUNSAS PUUSTO
- YLEISILME OSITTAIN PUISTOMAINEN, OSITTAIN YKSITOIKKONEN

KALEVANRINTEEN OSAYLEISKAAVA-ALUE

- RAKENTAMINEN ILMELTÄÄN EPÄYHTENÄISTÄ, ALUEEN KAUPUNKIKUVA VAIHTELEVAA
- RAKENNUKSET PÄÄOSIN MATALIA JA HALLIMIAISIA
- MAASTOSSA KORKEUSVAIHTELUA
- KASVILLISUUS TONTEILLA VÄHÄISEMPÄÄ, MUTTA YMPÄRISTÖSSÄ PAIKOIN RUNSASTA
- EI TOIMINTOJA LUKUUN OTTAMATTA ASUNTOKORTTEILEITA